

MINISTERSTWO ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

Projekt
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich
2014 – 2020
(PROW 2014-2020)

Wersja I

26 lipca 2013 r.

I. - SPIS TREŚCI

I. - SPIS TREŚCI.....	2
II. - Wstęp	5
III. - Analiza SWOT	9
III.1 Priorytet 1 Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.	9
III.2 Priorytet 2. Poprawa konkurencyjności wszystkich sektorów rolnictwa i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.	14
III.3 Priorytet 3 Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.	20
III.4 Priorytet 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.	26
III.5 Priorytet 5 Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym.	36
III.6 Priorytet 6 Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.	42
IV. - Przegląd priorytetów PROW 2014-2020.....	47
IV.1 Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich	47
IV.2 Priorytet 2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych	49
IV.3 Priorytet 3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie	51
IV.4 Priorytet 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa	53

IV.5	Priorytet 5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym	55
IV.6	Priorytet 6. Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich	57
V.	Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich w ramach Polityki Spójności.....	59
VI.	Założenia dotyczące regionalizacji PROW 2014 – 2020	61
VII.	Wstępny opis działań proponowanych w ramach PROW – 2014- 2020.....	62
VII.1	Działanie „Transfer wiedzy i innowacji”	64
VII.2	Działanie „Doradztwo”	68
VII.3	Działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” .	71
VII.4	Działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych”	75
VII.5	Działanie „Przetwórstwo i marketing produktów rolnych ”	81
VII.6	Działanie „Scalanie gruntów”.....	85
VII.7	Działanie „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich działań zapobiegawczych”	88
VII.8	Działanie „Premia dla młodych rolników”	91
VII.9	Działanie „Restrukturyzacja małych gospodarstw”.....	94
VII.10	Działanie „Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej”	97
VII.11	Działanie „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”	99
VII.12	Działanie „Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego”	102
VII.13	Działanie „Tworzenie grup producentów”	105
VII.14	Działanie „ Program rolnośrodowiskowo-klimatyczny”	109
VII.15	Działanie „Rolnictwo ekologiczne”	152
VII.16	Działanie „Płatności dla obszarów ONW”	158
VII.17	Działanie „Współpraca”	161
VIII.	-Działania „LEADER”	166

VIII.1	Lokalny rozwój w ramach podejścia Leader	166
VIII.2	Wsparcie przygotowawcze	174
VIII.3	Szczegółowy opis rodzajów operacji wdrażanych w ramach lokalnej strategii rozwoju	177
VIII.3.1	Transfer wiedzy i innowacji oraz doradztwo (art. 15 i 16)	177
VIII.3.2	Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, w tym inkubatory kucenne (art. 18 ust. lit. b)	178
VIII.3.3	Rozwój przedsiębiorczości (art. 20 ust. 1 lit. b)	180
VIII.3.4	Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 21) .	181
VIII.3.5	Tworzenie i funkcjonowanie sieci w zakresie krótkich łańcuchów dostaw (art.36).....	183
VIII.4	Wdrażanie projektów współpracy	185
VIII.5	Koszty bieżące	188
VIII.6	Aktywizacja	190
IX.	- Pomoc techniczna	192
X.	- System instytucjonalny dla Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich	196
XI.	- System monitorowania i oceny	199
XII.	- Opis Planu komunikacyjnego.....	206
XIII.	-Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich.....	208
XIV.	- Działania podejmowane w celu zaangażowania partnerów.....	211
XV.	- Zestawienie wskaźników monitorowania celów szczegółowych w ramach PROW 2014-2020.....	216

II. - Wstęp

W kolejnej perspektywie finansowej, w latach 2014 – 2020, publiczne wsparcie finansowe adresowane do polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich ukierunkowane będzie na realizację celów określonych w „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa”¹ oraz celów sformułowanych w dokumentach i przepisach UE odnoszących się do polityki rozwoju obszarów wiejskich².

„Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa” zwana dalej *Strategią* jest jednym z dziewięciu dokumentów strategicznych o charakterze sektorowym/dziedzinowym w ramach obowiązującego w Polsce systemu zarządzania rozwojem. Analiza zachodzących zmian oraz dyskusja dotycząca przyszłego kształtu polityk wspólnotowych po 2013 r. były jednymi z przesłanek do opracowania a następnie przyjęcia, w dniu 25 kwietnia 2012 r., przez Radę Ministrów *Strategii Zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020*. W Strategii przyjęto model zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa, a działania jakie należy podjąć w perspektywie 2020 r. zostały zaprojektowane w oparciu o pięć kluczowych zagadnień, tj. kapitał ludzki, jakość życia, bezpieczeństwo, konkurencyjność i środowisko. Działania te zostały określone na podstawie analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa. Wzięto też pod uwagę kierunki rozwoju wyznaczone do 2020 r. dla całego kraju oraz Unii Europejskiej. Głównym celem Strategii jest: „poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju”. Ponadto określono pięć celów szczegółowych:

Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich;

Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej;

Cel 3. Bezpieczeństwo żywnościowe;

¹ Uchwała nr 163 Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa” na lata 2012–2020, Monitor Polski z 9 listopada 2012 r, poz. 839.

² W szczególności Rozporządzenie Parlamentu i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), zwane dalej rozporządzeniem EFRROW.

Cel 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego;

Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.

Celom szczegółowym przypisano priorytety, a priorytetom kierunki interwencji, które wychodzą naprzeciw nowym wyzwaniom cywilizacyjnym, w tym m.in. takim jak: starzenie się społeczeństw, zmiany klimatu, wymiana pokoleń, rozwój technologii informacyjnych, mobilność zawodowa i terytorialna oraz wpływ sytuacji demograficznej na świecie na bezpieczeństwo żywnościowe. Natomiast rolnictwo i rybactwo przedstawiane jest jako zintegrowany element polityki rozwoju obszarów wiejskich i sektora rolno-spożywczego i tylko w szczególnych przypadkach zagadnienia te prezentowane są w sposób rozłączny (np. w przypadku działań środowiskowych właściwych dla rolnictwa lub rybactwa).

Strategia zawiera zarówno działania będące w kompetencji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak i pozostałych resortów. Jednocześnie kierunki interwencji wskazane w strategii odnoszą się do działań finansowanych ze środków publicznych w ramach różnych funkcji budżetu zadaniowego państwa oraz działań, których źródłem finansowania (głównym lub pomocniczym) będą środki pochodzące z budżetu UE (w szczególności I i II filar Wspólnej Polityki Rolnej, Wspólnej Polityki Rybackiej i Polityki Spójności). Część kierunków interwencji Strategii jest realizowana w ramach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego – Regiony, Miasta, Obszary wiejskie. W oparciu o powyższe został opracowany system koordynacji wdrażania strategii nawiązujący częściowo do systemu monitorowania.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014 – 2020) stanowić będzie jedno z najważniejszych narzędzi realizacji w/w *Strategii*³. Będzie realizował cel ogólny i te cele szczegółowe *Strategii*, które odpowiadają misji i celom Wspólnej Polityki Rolnej oraz unijnym priorytetom rozwoju obszarów wiejskich.

PROW 2014 – 2020 jest opracowywany zgodnie z przepisami unijnymi⁴. Projektowane przepisy UE przewidują wkomponowanie programów rozwoju

³ Drugim ważnym narzędziem realizacji tej Strategii będzie program operacyjny dotyczący obszarów morskich i rybackich.

⁴ W szczególności z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylającym rozporządzenie (WE) nr 1083/2006 – dalej zwane „rozporządzeniem WRS” i rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

obszarów wiejskich w całościowy system polityki rozwoju, w szczególności poprzez mechanizm Umowy Partnerstwa.

Umowa ta określa strategię wykorzystania środków unijnych na rzecz realizacji wspólnych dla UE celów określonych w unijnej strategii wzrostu „*Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*”⁵ z uwzględnieniem potrzeb rozwojowych danego państwa członkowskiego.

Celem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 będzie poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

PROW 2014 – 2020 będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla wspólnotowej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020 w odniesieniu do celów strategii Europa 2020. Są to priorytety:

- 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich;*
- 2. Poprawa konkurencyjności wszystkich sektorów rolnictwa i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych;*
- 3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie;*
- 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa;*
- 5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym;*
- 6. Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.*

Program stanowić będzie kontynuację i rozwinięcie większości kierunków wsparcia realizowanych w okresie po przystąpieniu Polski do UE. PROW 2014 – 2020 będzie ukierunkowany szczególnie na kwestie związane z budową konkurencyjności rolnictwa, które jest dziedziną szczególnie istotną z punktu widzenia rozwoju polskiej gospodarki i obszarów wiejskich, a zarazem, z racji problemów strukturalnych i wyzwań rozwojowych, wymaga znacznego i odpowiednio ukierunkowanego wsparcia.

⁵ Komunikat Komisji Europejskiej z dnia 3 marca 2010 r. zatytułowany „Europa 2020: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” [COM(2010) 2020]

Działania podejmowane w ramach Programu będą komplementarne do działań prowadzonych w ramach innych programów operacyjnych na poziomie krajowym i regionalnym.

Niniejszy projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 jest jego pierwszą wersją i stanowi przedmiot dalszych konsultacji.

PROJEKT

III. - Analiza SWOT

III.1 Priorytet 1 Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.

Cele szczegółowe

- a) zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich,*
- b) wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją,*
- c) promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.*

W obecnych czasach warunkiem koniecznym rozwoju gospodarki jest transfer wiedzy i innowacji oraz tworzenie powiązań pomiędzy nauką i praktyką, jak również stały proces doskonalenia wiedzy. Stwierdzenie to odnosi się również do rozwoju obszarów wiejskich. Z punktu widzenia programu rozwoju obszarów wiejskich szczególnie istotna jest sfera szeroko rozumianego rolnictwa tj. produkcji rolnej, przetwórstwa i sprzedaży produktów rolnych, doradztwa rolniczego oraz nauki i szkolnictwa z tej dziedziny i na tej sferze skupiać się będzie realizacja priorytetu dotyczącego transferu wiedzy i innowacji. Podkreślić należy, że jednocześnie obszary wiejskie uzyskiwać będą (m.in. dzięki instrumentom polityki spójności) wsparcie ukierunkowane na rozwój zasobów ludzkich poprzez edukację na wszystkich poziomach, uczenie się przez całe życie i dostosowanie wiedzy do zmieniających się potrzeb rynku pracy, doskonalenie służb rynku pracy, doradztwa zawodowego i usług dla przedsiębiorców (szkolenie kadr, doradztwo biznesowe) oraz instrumenty rozwoju sektora B+R i jego powiązań z gospodarką, co jest zgodne z postulatem komplementarności funduszy WRS.

SWOT Transfer wiedzy i innowacji

<i>Mocne strony (S)</i>	<i>Słabe strony (W)</i>
<p>Rosnący poziom aspiracji edukacyjnych i wykształcenia ludności wiejskiej.</p> <p>Duża i wewnątrznie zróżnicowana grupa potencjalnych odbiorców usług szkoleniowych i doradczych, w tym rolników i uczestników łańcucha żywnościowego.</p>	<p>Zróżnicowany poziom wykształcenia i kwalifikacji ludności wiejskiej, w tym rolników, z dużą grupą osób o niskich kwalifikacjach i umiejętnościach.</p> <p>Niewystarczająca świadomość potrzeby stałego doskonalenia wiedzy i</p>

<p>Dobrze ukształtowana grupa instytucji naukowych i ośrodków akademickich mogących uczestniczyć w transferze wiedzy i dostarczać nowych rozwiązań.</p> <p>Doradztwo rolnicze, w tym publiczne, o ukształtowanej strukturze i potencjale dalszego rozwoju.</p>	<p>innowacyjności wśród rolników.</p> <p>Niewystarczająca podaż szkoleń i dobór ich tematyki do specyficznych potrzeb różnych grup odbiorców.</p> <p>Brak wykształconych mechanizmów współpracy i transferu wiedzy z sektora naukowego do doradztwa i sfery rolnictwa.</p> <p>Słabość mechanizmów wiążących pracę sfery naukowej z zapotrzebowaniem odbiorców i niewystarczająca podaż rozwiązań innowacyjnych.</p> <p>Słaby przepływ informacji wiedzy i innowacji pomiędzy producentami rolnymi i w łańcuchu żywnościowym.</p> <p>Niewystarczający poziom innowacyjności sektora.</p> <p>Zbyt małe środki nakierowane na kształcenie ustawiczne.</p>
<p>Szanse (O)</p> <p>Rosnące zapotrzebowanie na wiedzę i innowacje w związku z wyzwaniami stojącymi przed sektorem rolnym, zwłaszcza w aspekcie jego konkurencyjności, wzmocnienia łańcucha żywnościowego oraz środowiska i klimatu.</p> <p>Wzrost kompetencji i umiejętności oraz rozwój współpracy podmiotów w łańcuchu transferu wiedzy (instytucje badawcze, edukacyjne, doradcy, odbiorcy, organizacje rolnicze, LGD i in.).</p> <p>Doskonalenie komunikacji, kanałów i narzędzi transferu wiedzy i innowacji.</p> <p>Szersze wykorzystanie praktyk zawodowych.</p> <p>Wykorzystanie i adaptacja rozwiązań zagranicznych.</p> <p>Rozwój form kształcenia ustawicznego.</p> <p>Wysoki potencjał instytucji i uczelni oraz</p>	<p>Zagrożenia (T)</p> <p>Brak rozwiązań na miarę wyzwań lub niedostosowanie oferty sektora naukowo – badawczego i edukacyjnego do potrzeb odbiorców.</p> <p>Zbyt niski w stosunku do potrzeb poziom finansowania zadań z zakresu badań, transferu wiedzy i współpracy.</p> <p>System oceny pracy podmiotów naukowych nieuwzględniający zadań z zakresu transferu wiedzy.</p> <p>Zahamowanie wdrażania nowych rozwiązań w sektorze, spowodowane sytuacją kryzysową w gospodarstwie.</p> <p>Niedostosowanie mechanizmów i zakresu transferu wiedzy do potrzeb sfery rolnictwa.</p> <p>Niewystarczający poziom wiedzy i umiejętności rolników oraz innowacyjności.</p>

organizacji rolniczych.	
-------------------------	--

Potrzeby w zakresie transferu wiedzy są zróżnicowane w zależności m. in. od wykształcenia rolników, i pracowników rolnictwa, stopnia specjalizacji i wielkości gospodarstw.

(S) W Polsce istnieje szeroka grupa potencjalnych odbiorców usług z zakresu transferu wiedzy, w szczególności rolników, ale także innych uczestników łańcuchów żywnościowych. Grupa ta jest silnie zróżnicowana ze względu na różny poziom edukacji ogólnej i specjalistycznej, gotowość zdobywania wiedzy i zapotrzebowanie na określony rodzaj usług. Stale rośnie poziom aspiracji edukacyjnych i popyt na usługi szkoleniowe i doradcze.

Równocześnie w kraju funkcjonuje bogate zaplecze szkolnictwa średniego i wyższego oraz instytucji naukowo-badawczych działających w obszarze rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich (12 instytutów badawczych nadzorowanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 10 należących do Polskiej Akademii Nauk oraz 10 podległych Ministrowi Gospodarki, Ministrowi Środowiska i Ministrowi Zdrowia, jak również 47 wydziałów w 9 publicznych uczelniach, w tym 6 typowo rolniczych, z łącznym zatrudnieniem na poziomie ok. 18 tys. osób). Funkcjonuje system doradztwa rolniczego obejmujący podmioty publiczne (podległe samorządom terytorialnym i zawodowym oraz rządowi) i prywatne. Kadra doradcza i kadra dydaktyczna szkół rolniczych są objęte doskonaleniem zawodowym. Istnieje więc baza instytucji mogących wypracowywać rozwiązania potrzebne dla rozwoju wsi i rolnictwa, transferować je do praktyki oraz upowszechniać aktualną wiedzę niezbędną w działalności gospodarczej.

(W) W Polsce zbyt słabo rozwinięte są mechanizmy transferu wiedzy i współpracy pomiędzy sektorem naukowo-badawczym, a doradztwem i sferą produkcyjną. Przejawia się to m.in. nieadekwatnością proponowanej oferty szkoleniowej i podaży rozwiązań innowacyjnych w stosunku do potrzeb odpowiednich grup odbiorców. Poziom wykształcenia ludności wiejskiej, w tym rolników jest znacznie zróżnicowany podobnie jak świadomość potrzeb w zakresie innowacyjności i doskonalenia wiedzy. Słabo zorganizowany sektor rolny w zbyt niskim stopniu komunikuje swoje potrzeby, a wyniki badań naukowych często nie znajdują zastosowania w praktyce. Odnotować można brak rzeczywistego koordynatora powiązań praktyki z badaniami rolniczymi oraz synchronizacji polityki naukowej z polityką rolną.

Pomimo istotnej poprawy struktury wykształcenia, nadal niski jest poziom wskaźników wykształcenia ludności wiejskiej, w tym rolników (w 2011 r. jedynie 10% ludności wiejskiej posiadało wykształcenie wyższe, a 26% średnie lub policealne, podczas gdy w mieście wskaźniki te wynosiły odpowiednio: 21% i 35%) oraz

świadomości potrzeb w zakresie doskonalenia wiedzy i innowacyjności. Wśród kierujących gospodarstwami rolnymi 39%⁶ stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 25% - z policealnym lub średnim zawodowym. Aż 59% rolników nie posiadało wykształcenia rolniczego, zaś co piąty z nich ukończył jedynie kurs rolniczy. Istotną barierą rozwojową, także w odniesieniu do transferu wiedzy, jest słabość powiązań zarówno między producentami jak i w łańcuchu żywnościowym. Słabości w obszarze transferu wiedzy przekładają się w efekcie na niską innowacyjność sektora. Przejawia się ona m.in. niewielkim udziałem nakładów na działalność innowacyjną w wartości dodanej sprzedaży przemysłu spożywczego (około 2%) oraz niskim (ok. 2-3%) udziałem wydatków na badania i rozwój w strukturze nakładów na działalność innowacyjną (dla porównania aż 65% stanowią wydatki na zakup środków trwałych). Biorąc pod uwagę strukturę PKB, udział wydatków na badania i rozwój na poziomie ok. 1% całego PKB plasuje Polskę w grupie krajów o najniższych nakładach na działalność badawczo-rozwojową.

(O) Identyfikując szanse wzmocnienia transferu wiedzy w sferze rolnictwa należy odwołać się do występujących w tym obszarze silnych stron tj. aspiracji i realnych potrzeb i oczekiwań odbiorców oraz rozwiniętej bazy instytucjonalnej po stronie podaży usług. Kluczową szansą jest więc usprawnienie systemu powiązań i współpracy między tymi, którzy potrzebują wiedzy i nowych rozwiązań a tymi, którzy mają możliwość dostarczenia odpowiednich „produktów” oraz dostosowanie oferty do potrzeb odbiorców. Istotną rolę w procesie transferu wiedzy w rolnictwie odgrywają także formy kształcenia ustawicznego. Pozwalają one na zwiększenie konkurencyjności i szans zaistnienia na rynku pracy. W 2010 r. odsetek osób dorosłych biorących udział w kursach i szkoleniach na obszarach wiejskich w Polsce wynosił 4,4%, co w porównaniu ze średnią dla UE-15 (7,9%) jest wartością niską, lecz równocześnie świadczy o potencjale rozwojowym takich form edukacji.

(T) Jednym z najistotniejszych zagrożeń dla funkcjonowania sfery rolnictwa jest pogorszenie się jej konkurencyjności i zahamowanie rozwoju wskutek braku spójności między jej aktualnymi potrzebami a dostępnymi rozwiązaniami technicznymi, technologicznymi i organizacyjnymi oraz ofertą szkoleniową. Bariere tę może tworzyć zarówno rzeczywisty brak odpowiedniej oferty, jak i niesprawność mechanizmów współpracy wewnątrz i pomiędzy sektorem nauki, edukacji, doradztwa oraz sfery rolnictwa.

WNIOSKI

Stale rosnące standardy i wymagania stawiane sektorowi rolnictwa, w tym wyzwania związane z globalizacją i presją konkurencyjną, bezpieczeństwem żywności, kwestiami środowiskowymi i klimatycznymi wymagają stałego doskonalenia wiedzy i umiejętności uczestników łańcucha żywnościowego oraz wypracowywania i wdrażania rozwiązań innowacyjnych. Polska posiada dobre podstawy dla zwiększenia innowacyjności w sferze rolnictwa: stanowi o tym istniejąca baza

⁶ Dane za rok 2010

szkolnictwa średniego i wyższego oraz instytucji naukowych, doradztwa rolniczego, izby rolnicze oraz rosnące kompetencje i zapotrzebowanie na wiedzę ze strony odbiorców.

W tym kontekście zasadnicze znaczenie dla rozwoju sfery rolnictwa ma wzmocnienie mechanizmów transferu wiedzy i innowacji poprzez różnorodne formy szkoleń i doradztwo oraz dostosowanie oferty w tym zakresie do identyfikowanych wyzwań i potrzeb sfery rolnictwa. Dla zapewnienia wysokiej jakości, skutecznego doradztwa, w szczególności w odniesieniu do nowoczesnych technik produkcji rolnej, konieczne jest stałe doskonalenie zawodowe jego kadr.

Niezbędne jest wzmocnienie powiązań pomiędzy sektorem naukowo badawczym a praktyką, w tym opracowywanie nowych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych i ich praktyczne wdrożenie z wykorzystaniem służb doradczych jako „łącznika”. Poprawie konkurencyjności sfery rolnictwa służy tworzenie powiązań wertykalnych i horyzontalnych pomiędzy uczestnikami łańcucha żywnościowego oraz wykorzystanie dostępnych rozwiązań innowacyjnych i wiedzy. Należy dążyć do umożliwienia i zachęcenia do bardziej aktywnego zaangażowania producentów rolnych w finansowanie i wyznaczanie kierunków działalności badawczo-rozwojowej.

PROJEKT

III.2 Priorytet 2. Poprawa konkurencyjności wszystkich sektorów rolnictwa i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.

Cele szczegółowe

a) gospodarstw rolnych o niskim poziomie uczestnictwa w rynku, gospodarstw rolnych prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach i gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej,

b) ułatwienie wymiany pokoleń w sektorze rolnym.

Rolnictwo jest dziedziną gospodarki wytwarzającą produkty o podstawowym znaczeniu dla całego społeczeństwa a jego główną rolą jest zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego. Z tego względu utrzymanie i wzrost konkurencyjności sektora, gwarantujące jego trwałość, stanowią kwestię o szczególnym znaczeniu strategicznym.

Sektor rolny jest silnie zróżnicowany terytorialnie i w ramach regionów. Szczególnie istotne są różnice w przypadku struktury agrarnej, warunków produkcji, produktywności sektora oraz wieku rolników, liczby następców i natężenia migracji ludności.

SWOT Konkurencyjność i rentowność sektora rolnego

<i>Mocne strony (S)</i>	<i>Słabe strony (W)</i>
Duże zasoby gruntów rolnych.	Duża liczba gospodarstw o małym potencjale produkcyjnym i niskiej specjalizacji.
Duże zasoby względnie taniej siły roboczej na obszarach wiejskich.	Słabe warunki naturalne w niektórych regionach (jakość i zakwaszenie gleb, bilans wody itp.).
Niskie koszty pracy w rolnictwie w porównaniu z krajami Europy Zachodniej.	Niska przeciętna produktywność w sektorze rolnym.
Bardzo korzystne warunki środowiskowe do produkcji wysokiej jakości surowców rolnych.	Ograniczona ilość kapitału w gospodarstwach rolnych.
Dobra jakość produktów rolnych.	Mała podaż lokalnych produktów rolnych.
Wielokierunkowość produkcji rolniczej.	Ograniczone możliwości przekształcania się gospodarstw o wysokiej specjalizacji.
Rosnąca specjalizacja terytorialna.	Wysokie zużycie obiektów inwentarskich i wyposażenia technicznego gospodarstw
Koncentracja w istotnych sektorach produkcji (mleko, zboże, owoce i warzywa,	

<p>mięso).</p> <p>Rosnący udział osób z wykształceniem rolniczym, w tym wyższym.</p> <p>Korzystna na tle UE-27 struktura wiekowa właścicieli gospodarstw.</p> <p>Rosnąca liczba żywotnych ekonomicznie gospodarstw zdolnych do konkurowania na rynku.</p> <p>Rosnący eksport żywności.</p>	<p>rolnych.</p> <p>Malejące przewagi komparatywne w zakresie cen i kosztów pracy.</p> <p>Obniżająca się konkurencyjność produkcji zwierzęcej i spadek pogłowia (trzoda chlewna, bydło, owce).</p> <p>Mała liczba innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie.</p> <p>Duża liczba słabo wykształconych rolników.</p> <p>Migracja młodych osób z obszarów wiejskich.</p>
<p>Szanse (O)</p> <p>Duży rynek wewnętrzny.</p> <p>Wzrost siły nabywczej konsumentów w Polsce.</p> <p>Globalny wzrost zapotrzebowania na żywność.</p> <p>Pozytywny wizerunek produktów spożywczych wśród konsumentów wewnętrznych.</p> <p>Rozwój rynków niszowych produktów lokalnych, regionalnych, tradycyjnych i ekologicznych oraz produkowanych w ramach systemów jakości.</p> <p>Stale rosnące standardy produkcji – poprawa jakości produktów i rozwój zrównoważony rolnictwa.</p> <p>Nowe technologie poprawiające produktywność, pozytywnie wpływające na ochrony środowiska i zmian klimatu, poprawiające jakość produktu.</p> <p>Przyspieszenie restrukturyzacji sektora w wyniku wymiany pokoleń.</p> <p>Duże zainteresowanie rolników dalszym rozwojem gospodarstw.</p> <p>Rosnące zapotrzebowanie na energię</p>	<p>Zagrożenia (T)</p> <p>Globalizacja.</p> <p>Konkurencja producentów z krajów trzecich o korzystniejszych warunkach i niższych kosztach pracy.</p> <p>Postępująca urbanizacja – przekształcenie ziemi rolnej na tereny budowlane.</p> <p>Ograniczenia w produkcji i zahamowanie restrukturyzacji rolnictwa w związku rosnącymi wymogami ochrony środowiska i krajobrazu.</p> <p>Depopulacja i pogorszenie struktury demograficznej na obszarach wiejskich, w regionach.</p> <p>Zmniejszająca się liczba w gospodarstwach rolnych</p> <p>Nasilenie się negatywnych skutków zmian klimatu.</p> <p>Likwidacja kwot mlecznych</p>

<p>(wykorzystanie biomasy).</p> <p>Konkurencyjny sektor przetwórstwa rolno – spożywczego.</p> <p>Gotowość ośrodków- naukowo badawczych i doradztwa do współpracy z rolnikami.</p> <p>Wspólne użytkowanie maszyn i upowszechnienie usług maszynowych.</p> <p>Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich.</p>	
--	--

(S) Polskie rolnictwo ma duży potencjał produkcyjny, wynikający z dużej powierzchni użytków rolnych (14,2 mln ha,) i dużych zasobów siły roboczej - w 2010 roku w rolnictwie pracowało 2 326,2 tys. osób (ok. 15 osób na 100 ha użytków rolnych). Polska jest krajem o najwyższym wskaźniku ludności rolniczej⁷ (15,2 %) oraz ludności aktywnej zawodowo w rolnictwie⁸ (7,9 %) w Unii Europejskiej.

Rolnictwo zaopatruje duży rynek wewnętrzny (ludność Polski to ponad 38,5 mln. osób), ma dostęp do rynków pozostałych państw członkowskich UE i szerokie możliwości eksportu do państw trzecich w Europie i na świecie. Pozycja konkurencyjna polskiego rolnictwa wynika po części ze stosunkowo niskich kosztów produkcji. Istotnym czynnikiem konkurencyjności jest też jakość wytwarzanych produktów rolnych. Trzeba też podkreślić, iż polskie rolnictwo wytwarza szeroką gamę produktów (nie tylko żywnościowych) i ma możliwości dalszego różnicowania oraz dostosowania się do zmieniających się uwarunkowań.

(W) Podstawową słabością sektora rolnego w Polsce jest duża liczba małych gospodarstw.

W Polsce jest ogółem 2,278 mln gospodarstw, w tym 1,563 mln o powierzchni większej niż 1 ha, w grupie tej średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 11,2 ha. Ok. 862 tys. gospodarstw ma wielkość pomiędzy 1-5 ha, a tylko ok. 700 tys. powyżej 5 ha. Aż 56 % polskich gospodarstw rolnych osiąga wartość produkcji rocznej niższą niż 4 tys. euro, zaś produkcję wartości większej niż 8 tys. euro osiąga tylko ok. 26 % podmiotów. Ilustracją efektu rozdrobnionej struktury agrarnej jest fakt, iż w sektorze pierwszym zatrudnionych jest 12,7 % aktywnych zawodowo Polaków, a PKB wytworzony w rolnictwie stanowi zaledwie 3,7 % łącznego PKB kraju. Rozdrobnienie agrarne przekłada się na niską efektywność wykorzystania istniejących zasobów ziemi i pracy i niskie dochody znacznej części ludności rolniczej. W gospodarstwach o małym potencjale produkcyjnym występuje również duże zużycie wyposażenia

⁷ Ludność rolnicza jako % ogółu ludności w 2009 r.

⁸ Ludność aktywna zawodowo w rolnictwie jako % ogółu ludności w 2009 r.

technicznego a ich właściciele nie mają środków na nowe inwestycje. Czynniki te wpływają negatywnie na proces zwiększania specjalizacji i koncentracji produkcji rolnej, a także na uzyskiwanie progu rentowności przez te gospodarstwa. Maleje udział produkcji zwierzęcej w produkcji rolnej, spada pogłowie trzody chlewnej, bydła i owiec. Rosną koszty produkcji. Najbardziej znaczący spadek produkcji dotyczy sektora wieprzowiny.

(O) W ewolucyjnej poprawie struktury agrarnej należy upatrywać jeden z zasadniczych czynników wzrostu konkurencyjności polskiego sektora rolnego. Proces ten jest uzależniony z jednej strony od ogólnych trendów rozwoju gospodarczego, w tym zwłaszcza możliwości zatrudnienia osób utrzymujących się obecnie z działalności rolniczej w innych sektorach gospodarki, z drugiej zaś – od polityki rolnej ułatwiającej zmiany strukturalne. Także rosnące globalne zapotrzebowanie na żywność stwarza szansę na zbyt produktów rolnych, a w konsekwencji poprawę dochodowości polskich gospodarstw. Warto zauważyć, że wartość polskiego eksportu rolno-spożywczego wzrosła w 2012 r. o 15% do 17,5 mld euro (15,2 mld euro w 2011 r.), a nadwyżka eksportu nad importem w handlu rolnym wzrosła aż o 60% do 4,2 mld euro (2,6 mld euro w 2011 r.).

Obserwuje się dążenie rolników do modernizacji gospodarstw i powiększania ich areалу poprzez zakup ziemi.

Odnotowano także wzrost siły nabywczej konsumentów w Polsce. W 2010 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 gospodarstwo domowe w kraju wynosił 3375 zł i był wyższy w odniesieniu do 2006 r. o 1015 zł (tj. o 43,0%).

(T) W procesie globalizacji następuje znoszenie kolejnych barier w przepływie czynników produkcji i produktów, co wpływa na niestabilność cen. W warunkach globalizacji może następować utrata rynków zbytu polskich produktów rolnych. W efekcie integracji europejskiej następuje konwergencja cen ziemi i produktów rolnych, a także kosztów pracy. Polskie rolnictwo traci konkurencyjność kosztową i cenową, co może się przełożyć na spadek rentowności gospodarstw. Innym czynnikiem zagrażającym konkurencyjności są rosnące oczekiwania dotyczące jakości i bezpieczeństwa żywności oraz godzenia funkcji produkcyjnych i środowiskowych rolnictwa. W związku z tym sektor zmuszony będzie do dokonywania odpowiednich dostosowań, a zadaniem polityki rolnej będzie zapewnienie odpowiedniego wsparcia w tym zakresie tak, aby nie doszło do ograniczenia produkcji zagrażającego bezpieczeństwu żywnościowemu.

WNIOSKI

Sektor rolny zajmuje ważną pozycję w polskiej gospodarce i jego rozwój ma bezpośrednie przełożenie na rozwój kraju.

Analiza sytuacji polskiego rolnictwa w aspekcie priorytetu UE dotyczącego poprawy konkurencyjności tego sektora prowadzi do wniosku, że muszą zostać podjęte zróżnicowane działania na rzecz modernizacji i przekształceń strukturalnych rolnictwa. Wymagają one dużych nakładów i będą niezbędne w długim okresie czasu.

Wynika to zarówno z miejsca, jakie sektor rolny zajmuje w polskiej gospodarce, wielkości zatrudnienia i produkcji jak i skali niezbędnych zmian. Trzeba zaznaczyć, że postulatowi wzrostu konkurencyjności towarzyszy oczekiwanie, co do kontynuacji i rozwoju funkcji środowiskowych oraz kontekst zmian wynikających z globalizacji i przewidywane ryzyka związane ze zmianami klimatu.

W warunkach Polski priorytetowe będzie wsparcie inwestycyjne gospodarstw rolnych. Struktura gospodarstw rolnych nadal jest zbyt rozdrobniona mimo zachodzących korzystnych zmian. Rośnie liczba gospodarstw dużych o rentowności umożliwiającej im dalszy rozwój, maleje natomiast liczba małych i średnich gospodarstw, które nie uzyskują parytetowego poziomu dochodów i mają małe możliwości rozwojowe. Dla poprawy konkurencyjności sektora istotne będzie wzmocnienie tego procesu i udzielanie wsparcia nakierowanego na powiększenie grupy gospodarstw rentownych.

Ze względu na obserwowany spadek produkcji zwierzęcej, szczególnie w sektorach trzody chlewnej, bydła i owiec wsparcie będzie nakierowane na zahamowanie tych tendencji.

Określając warunki i ukierunkowanie wsparcia modernizacyjnego gospodarstw należy uwzględnić specyfikę warunków regionalnych/ lokalnych (w tym: potencjał produkcyjny, strukturę gospodarstw), lub uwarunkowania w poszczególnych branżach produkcji rolnej jak np. problemy w produkcji zwierzęcej, w tym restrukturyzacja sektora trzody chlewnej, dostosowanie sektora produkcji mleka do zmian WPR. Należy też zwrócić uwagę na postulat zwiększenia innowacyjności sektora i potrzebę promocji rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska, przeciwdziałania i dostosowań do zmian klimatu.

Wsparcie powinno być kierowane do grupy podmiotów, które już obecnie określić można jako trwałe ekonomicznie tj. zdolne do odtwarzania potencjału produkcyjnego w obecnych warunkach, lecz wymagające dalszego impulsu rozwojowego w kontekście rysujących się wyzwań. Celowe jest objęcie pomocą także tych gospodarstw, które mają szansę na bycie konkurencyjnymi w przyszłości. Konieczne, ze względu na rozdrobnienie strukturalne, jest również wsparcie inwestycji wspólnych (w tym również przez grupy producentów rolnych). Niewskazane jest natomiast wsparcie gospodarstw o największym potencjale produkcyjnym, które dalszy rozwój powinny finansować ze środków własnych.

Proces starzenia się ludności zachodzi pręcej w grupie zawodowej rolników niż w innych działach gospodarki na obszarach wiejskich. Stosunkowo mała liczba młodych rolników przejmują gospodarstwa. Istnieje tendencja do opuszczania przez młode osoby obszarów wiejskich. Tymczasem młodzi rolnicy są przeciętnie lepiej wykształceni, bardziej rozwojowi i chętni do podejmowania ryzyka produkcyjnego i działalności innowacyjnej. Jednocześnie brak im kapitału na rozpoczęcie działalności i rozwijanie nowych kierunków produkcji. Zachęcanie młodych rolników do podejmowania pracy rolnictwie i wsparcie ich w procesie przejmowania gospodarstw jest jednym z elementów poprawy konkurencyjności rolnictwa.

Wspieranie wymiany pokoleń rolników ma zasadnicze znaczenie w obliczu wyzwań związanych z żywnością, energią, środowiskiem naturalnym i aspektami terytorialnymi, które stoją przed rolnictwem europejskim teraz i w przyszłości.

Przekształcenia sektora rolnego w Polsce powinny być stymulowane także poprzez wsparcie inwestycyjne młodych rolników przejmujących gospodarstwa. Udzielanie takiego wsparcia może z jednej strony zachęcać ich do przejmowania tych gospodarstw, przyczyniając się tym samym do wymiany pokoleniowej, z drugiej strony umożliwi przeprowadzenie w nich niezbędnych zmian zapewniających ich trwałość ekonomiczną.

Poprawa konkurencyjności gospodarstw może w wielu przypadkach być powiązana także z realizacją priorytetu 5 związanego z oszczędnością zasobów.

Możliwości zapewnienia konkurencyjności gospodarstw daje również rozwój usług na ich rzecz wspierany poprzez pomoc inwestycyjną dla przedsiębiorstw np. spółdzielni oferujących usługi maszynowe. Drogą do poprawy konkurencyjności gospodarstw jest także budowa powiązań poziomych i pionowych w łańcuchu żywnościowym.

Na wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych wpływać będzie także zespół działań z zakresu transferu wiedzy, w tym wsparcie szkoleniowe i doradcze w zakresie nowych rozwiązań technicznych, technologicznych oraz organizacyjnych. Należy też uwzględnić wsparcie szkoleniowo – doradcze młodych rolników.

III.3 Priorytet 3 Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.

Cele szczegółowe

a) lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych, krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe;

b) wspieranie zarządzania ryzykiem w gospodarstwach rolnych.

Zmiany mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej otworzyły polskie rolnictwo na sygnały płynące z rynku. Rynek rolny jest nadal niewystarczająco zorganizowany, a rolnik stanowi najsłabsze ogniwo w łańcuchu żywnościowym. Poprawa funkcjonowania łańcucha żywnościowego wzmocni pozycję rolników oraz wpłynie na poprawę konkurencyjności sektora. Umożliwienie lepszego zarządzania ryzykiem przez rolników przyczyni się do stabilizacji poziomu produkcji rolniczej.

SWOT Organizacja łańcucha żywnościowego i ryzyka w rolnictwie

Silne strony (S)	Słabe strony (W)
<p>Rosnąca specjalizacja małych i średnich gospodarstw.</p> <p>Zaufanie konsumentów do produktów z małych gospodarstw, szczególnie oferowanych bezpośrednio przez rolnika.</p> <p>Rosnący potencjał sektora przetwórstwa rolno – spożywczego będącego głównym odbiorcą produktów rolnych.</p> <p>Doświadczona kadra sektora przetwórstwa zapewniająca efektywne wykorzystanie środków pomocowych.</p> <p>Duży potencjał do działania rolników, większe wykorzystanie Internetu.</p> <p>Rosnący popyt światowy i krajowy na produkty żywnościowe wysokiej jakości, w tym ekologiczne.</p> <p>Rosnąca integracja pozioma producentów.</p> <p>Infrastruktura dla sprzedaży bezpośredniej</p>	<p>Niewystarczający w skali kraju poziom zorganizowania rolników i małe zainteresowanie współpracą.</p> <p>Słaba integracja rolników z sektorem przetwórczym przejawiająca się niską ilością umów długoterminowych na dostawy surowców do produkcji i niestabilnością jakości i cen surowców do produkcji.</p> <p>Niski udział rolników w dalszych fazach łańcucha żywnościowego (bariery finansowe) i wysoki udział pośredników</p> <p>Trudności ze zbytem produktów rolnych i lokalnej żywności małych gospodarstw.</p> <p>Słabo rozwinięte alternatywne kanały zbytu.</p> <p>Niewystarczający kapitał własny rolników.</p> <p>Niska koncentracja podaży surowców rolnych i niewystarczające dostosowanie podaży do potrzeb przetwórstwa.</p>

<p>produktów rolnych (targowiska).</p> <p>Stosunkowo wysoki poziom integracji poziomej w sektorze owoców i warzyw.</p> <p>Rosnący udział w produkcji sektora mikro, małych i średnich sektora przetwórstwa i marketingu produktów rolnych.</p>	<p>Zbyt mały potencjał rozwojowy MŚP, słaby dostęp do kapitału, <i>know how</i>, kontakty z dużymi sieciami handlowymi.</p> <p>Znacząco niższa wydajność pracy sektora przetwórstwa w Polsce w porównaniu do krajów UE-15 i słaba innowacyjność produkcji.</p> <p>Nieliczne funkcjonujące systemy jakości.</p>
<p>Istnienie systemu ubezpieczeń w rolnictwie.</p> <p>System kredytów preferencyjnych dla gospodarstw pochodzących w wyniku kłesk.</p>	<p>Mała powszechność ubezpieczeń.</p> <p>Wycofanie wielu instrumentów stabilizujących rynki rolne.</p> <p>Niechęć i brak wiedzy oraz niewystarczające środki do ubezpieczania się od ryzyk przez rolników.</p> <p>Niekompletne dane o dochodach rolników.</p> <p>Brak działań prewencyjnych.</p> <p>Słaby system monitorowania zjawisk.</p> <p>Brak funduszy na odtwarzanie i rozbudowę infrastruktury zapobiegającej kłeskom żywiołowym i niekorzystnym zjawiskom meteorologicznym.</p>
<p>Szanse (O)</p> <p>Lepsza integracja pozioma producentów oraz integracja z przetwórstwem- gwarancja jakości i stabilności dostaw surowca, stabilizacja dochodów producentów rolnych dzięki umowom długoterminowym.</p> <p>Wzmocnienie pozycji sektora przetwórstwa produktów rolnych względem sieci handlowych.</p> <p>Dalszy wzrost eksportu produktów rolno – spożywczych.</p> <p>Wzrost popytu na produkty rolne w głównych sektorach rolnictwa, ze strony przetwórstwa rolno – spożywczego (MŚP).</p> <p>Wzrost popytu na produkty wysokojakościowe i lokalne.</p>	<p>Zagrożenia (T)</p> <p>Słaba koniunktura.</p> <p>Spadek popytu na produkty droższe, wysokojakościowe.</p> <p>Konkurencja ze strony importowanej żywności w tym produktów o wysokiej jakości.</p> <p>Dalsza koncentracja sektora handlu.</p> <p>Przyzwyczajenie konsumentów do „szybkich” zakupów w dużych sieciach.</p> <p>Niska znajomość i zainteresowanie produktami lokalnymi i wysokojakościowymi.</p> <p>Utrata stabilnej bazy surowcowej i niewystarczająca ilość surowca w niektórych</p>

<p>Powstanie nowych, krótszych łańcuchów żywnościowych.</p> <p>Wprowadzenie nowych produktów i wzrost nakładów na innowacje.</p> <p>Lepsze zorganizowanie producentów i wprowadzanie produktów do obrotu.</p> <p>Marketing i promocja produktów w tym poprzez grupy producentów, LGD, spółdzielnie i systemy jakości.</p> <p>Poprawa jakości i dostępu do informacji rynkowej.</p> <p>Możliwość szkoleń i współpracy i wymiany doświadczeń.</p> <p>Stabilne, powtarzalne, duże partie produktów rolnych.</p> <p>Lokalne rynki korzystne dla klimatu poprzez zmniejszenie transportu.</p> <p>Rozwój bazy wiedzy w zakresie organizacji i funkcjonowania łańcucha żywnościowego, rozwoju innowacyjnych produktów i profesjonalnej promocji.</p>	<p>sektorach rynku.</p> <p>Duża konkurencja pomiędzy MŚP.</p> <p>Bariery prawne i fiskalne ograniczające rozwój handlu i przetwórstwa rolno – spożywczego małej skali.</p>
<p>Edukacja rolników dotycząca zarządzania ryzykiem.</p> <p>Wprowadzanie nowych instrumentów.</p> <p>Wprowadzanie i rozpowszechnianie innowacyjnych systemów zapobiegania szkodom.</p>	<p>Nasilenie sytuacji kryzysowych (zwłaszcza związanych ze zmianami klimatu).</p> <p>Spadek produkcji rolnej w wyniku kryzysów, klęsk żywiołowych i katastrof.</p>

(S) W Polsce istnieje duży sektor małych i średnich gospodarstw rolnych oraz małych i średnich przedsiębiorstw sektora spożywczego, posiadających potencjał do rozwoju poprzez wzmocnienie pozycji w łańcuchu żywnościowym oraz dalszą integrację pionową i poziomą. Gospodarstwa rolne mają dostarczać gotowe i wysokojakościowe produkty zarówno dla przetwórstwa jak i bezpośrednio na rynek poprzez skrócone łańcuchy żywnościowe (także z wykorzystaniem Internetu). Alternatywnie marketing ich produkcji może odbywać się poprzez grupy producentów. Rozwój gospodarczy kraju skutkuje rosnącym popytem na produkty żywnościowe wysokiej jakości, co przekłada się na rozwój potencjału sektora przetwórstwa i marketingu produktów rolnych.

Branża spożywcza w Polsce charakteryzuje się wysokim poziomem wiedzy i umiejętności wynikających z długoletniego doświadczenia, co sprzyja efektywnemu wykorzystaniu środków pomocowych. Konsumenci mają zaufanie do produktów lokalnych pochodzących z małych gospodarstw, rośnie moda na produkty tradycyjne i jakościowe oraz zakupy bezpośrednio od producenta lub na targowiskach.

(W) Daleko niewystarczający jest poziom zorganizowania dużego sektora rozdrobnionych gospodarstw. Przeszkodą dla tworzenia powiązań horyzontalnych gospodarstw jest istniejąca dalej niechęć do działań kolektywnych ze strony rolników, a także brak środków finansowych na wspólne przedsięwzięcia. Ważnym problemem w łańcuchu jest niska integracja pionowa, co wynika z niewystarczającej ilości umów długoterminowych na dostawy produktów rolnych do produkcji w zakładach przetwórczych, brak powtarzalności cech jakościowych surowców i wahania cen.

Istniejące łańcuchy żywnościowe są słabo zorganizowane. Rolnicy mają słabą pozycję przetargową i trudny dostęp do rynku. Baza surowcowa jest niewystarczająco dopasowana do potrzeb przetwórstwa - rolnicy są słabo powiązani z sektorem przetwórstwa i nie są w stanie zaoferować systematycznych dostaw spełniających wymagania przemysłu. Brak wiedzy i możliwości prawnych uniemożliwia rolnikom wchodzenie w dalsze ogniwa łańcucha takie jak lokalne przetwórstwo.

Pomimo rosnącego potencjału sektora spożywczego głównym problemem jest wciąż relatywnie niższa niż w krajach UE wydajność pracy. Średnio w całym przemyśle spożywczym wyniosła ona 160,4 tys. euro/osobę i była nadal o ok. 30% niższa niż w krajach UE-15. Dotychczasowy wzrost nakładów inwestycyjnych nie został w pełni powiązany ze wzrostem innowacyjności.

Słabo rozpowszechnione są nadal alternatywne kanały dystrybucji oraz krótkie łańcuchy, pozwalające dostarczać rolnikom żywność bezpośrednio do konsumenta. Koszty inwestycji w lokalne przetwórstwo i dystrybucję przekraczają możliwości małych gospodarstw. Bardzo nieliczne są również funkcjonujące systemy jakości i niewielka jest podaż produktów wytwarzanych w ramach tych systemów.

Wiedza na temat łańcuchów żywnościowych jest niewielka, zbyt mała jest skala prowadzonego na ten temat doradztwa. Brak jest pieniędzy na badania rynków, rozwój innowacyjnych rozwiązań i produktów, na profesjonalną promocję.

(O) Szansą rozwojową gospodarstw jest wzmocnienie ich pozycji rynkowej poprzez silniejsze, poziome i pionowe powiązania w łańcuchu żywnościowym. Pożądana jest samoorganizacja rolników zapewniająca wspólne wprowadzanie produktów do obrotu, planowanie działań, marketing i promocję oraz dostosowanie oferty do potrzeb. Wspólne produkowanie, wspólny zakup środków do produkcji, wspólne zarządzanie, w tym w sprawach sprzedaży, pozwala na znaczne oszczędności poprzez eliminację zbędnych pośredników. Daje to korzyści zarówno producentom, jak i konsumentom. Należy zakładać iż jedni i drudzy będą odnosić korzyści, ci ostatni poprzez niższą cenę zakupu.

Czynnikami stabilizacji i rozwoju rynku produktów rolnych jest wzmocnienie sektora przetwórstwa (zwłaszcza MŚP) i jego lepsze powiązanie z produkcją surowców, m.in. przez długoterminowe umowy na dostawy surowców. Poprzez wsparcie sektora przetwórstwa rolnego producenci rolni osiągną większą stabilność zbytu i przewidywalność cen. Wejście w sektor żywności lokalnej i sprzedaż bezpośrednia, a także sprzedaż poprzez krótsze łańcuchy żywnościowe oraz produkcja w systemach jakości, umożliwią gospodarstwu poprawę dochodowości. Dalszy rozwój gospodarstw wesprze stworzenie lepszej informacji rynkowej, możliwość szkoleń, współpracy i wymiany doświadczeń (dobre praktyki) oraz kształtowanie nawyków konsumentów.

(T) Kryzys gospodarczy może spowodować spadek popytu na droższe, wysokiej jakości produkty żywnościowe. Generalnie słabe zorganizowanie rynku stwarza zagrożenie napływu importowanej żywności, co może pogłębiać problemy z brakiem wystarczającej ilości surowca w takich sektorach jak sektor mięsa wieprzowego czy wołowiny.

Dalsza koncentracja w wyższych fazach łańcucha żywnościowego, a szczególnie w przetwórstwie i handlu może osłabiać pozycję przetargową słabo zorganizowanych rolników oraz ich dostęp do rynku.

Słabo rozwinięte i słabo zróżnicowane łańcuchy żywnościowe będą powodować, że większość zakupów żywnościowych będzie się odbywać w dużych sieciach handlowych a w efekcie może nastąpić utrata zainteresowania produktami lokalnymi.

WNIOSKI

Instrumenty wspierające organizację rynku rolnego i przekładające się na konkurencyjność sektora rolnego będą w przyszłości odgrywać coraz większą rolę. Integracja pozioma rolników oraz pionowa z zakładami przetwórczymi, w tym poprzez grupy producenckie i spółdzielnie powinna pozostać ważnym instrumentem wzmacniającym pozycję konkurencyjną sektora rolno-spożywczego.

Lepsza integracja będzie miała również pozytywny wpływ na wzmocnienie pozycji rolników i przetwórców w łańcuchu żywnościowym w relacji do zwiększającej się roli sieci handlowych, których udział w handlu żywnościową systematycznie rośnie.

Przetwórstwo powinno mieć zagwarantowane regularne i odpowiednie jakościowo dostawy surowca. Ponadto dalsze wsparcie sektora przetwórczego, w tym zakresie inwestycji innowacyjnych przyczyni się do wzrostu wydajności sektora, a tym samym poprawy jego sytuacji konkurencyjnej.

Wzmacnianie integracji pionowej w łańcuchu żywnościowym powinno się odbywać poprzez szereg działań. Należy umożliwić rolnikom wchodzenie w wyższe fazy łańcucha żywnościowego poprzez wspieranie lokalnego przetwórstwa, które będzie korzystać z bazy surowcowej dostarczanej lokalnie lub przez grupy producentów, a także poprzez pomoc przy zakładaniu przez rolników zakładów przetwórczych.

Wzrost dochodów rolników i ich lepsze powiązanie z rynkiem będzie możliwe poprzez skrócenie łańcuchów oraz sprzedaż bezpośrednią. Należy wspierać dalsze powstawanie rynków lokalnych, targowisk, grupowy marketing, upowszechniać wiedzę i dobre praktyki dotyczące krótkich i alternatywnych łańcuchów żywnościowych.

Wzrost konkurencyjności małych gospodarstw można będzie również uzyskać poprzez wejście przez nie do systemów produktów wysokiej jakości, co powinno być powiązanie z integracją gospodarstw w łańcuchu żywnościowym. W tym celu należy wspierać rozwój systemów jakości i podejmować działania mające na celu wzrost ich udziału w rynku, aby większa liczba rolników mogła do nich przystąpić.

Istotnym czynnikiem wzmocnienia powiązań poziomych i pionowych w łańcuchu żywnościowym oraz poprawy jego funkcjonowania, również poprzez wprowadzanie nowych innowacyjnych rozwiązań produkcyjnych i organizacyjnych może być wsparcie projektów z zakresu szkoleń, doradztwa a także współpracy.

W realizacji zadań związanych z tworzeniem krótkich łańcuchów żywnościowych i rozwojem produkcji produktów lokalnych i wysokiej jakości pewną rolę mogą odegrać LGD.

W Polsce działa system subsydiowanych ubezpieczeń rolniczych, zawarty na ok. ¼ powierzchni upraw i które dotyczą wąskiego zakresu ryzyk. Stosowanie ubezpieczeń jest więc stosunkowo mało powszechne. Niskie dochody rolnicze i brak wiedzy na temat korzyści płynących z ubezpieczania się mają wpływ na powolny proces upowszechnienia ubezpieczeń. Poza pracami nad usprawnianiem istniejącego systemu dotacji do ubezpieczeń i wprowadzaniem nowych instrumentów, konieczne jest upowszechnianie wiedzy na temat zarządzania ryzykiem i kształtowanie świadomości rolników odnośnie korzyści z ubezpieczeń.

Rolnictwo narażone jest na coraz częstsze występowanie klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych, powodujących szkody w gospodarstwach. Istniejący system ubezpieczeń nie zawsze pokrywa wszystkie straty. Ze względu na nieprzewidywalny charakter tych wydarzeń potrzebne będą instrumenty umożliwiające zapobieganie katastrofom bądź w przypadku wystąpienia strat – przywracania potencjału.

III.4 Priorytet 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.

Cele szczegółowe:

- a) *Odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej jakości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów,*
- b) *poprawa gospodarki wodnej,*
- c) *poprawa gospodarowania glebą.*

SWOT Ekosystemy zależne od rolnictwa

Mocne strony (S)	Słabe strony (W)
Duży potencjał obszarów wiejskich w zakresie bogactwa gatunków flory i fauny związanych z ekosystemami zależnymi od rolnictwa.	Kondycja niektórych siedlisk przyrodniczych i populacji roślin i zwierząt związanych z ekosystemami zależnymi od rolnictwa i leśnictwa, wymagająca szczególnej ochrony lub restytucji.
Unikalna i dobrze zachowana różnorodność biologiczna terenów rolniczych.	Brak szczegółowej inwentaryzacji zasobów przyrodniczych, w szczególności poza obszarami chronionymi.
Duże zróżnicowanie warunków przyrodniczych i klimatycznych wpływające na zachowanie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich .	Częste niedostosowanie użytkowania rolniczego do cennych siedlisk przyrodniczych.
Wysokie walory krajobrazowe i turystyczne obszarów wiejskich.	Mała liczba planów zadań ochronnych (PZO) przygotowanych dla obszarów Natura 2000.
Mozaikowa struktura gruntów rolnych powodująca zróżnicowanie krajobrazu i różnorodności biologicznej.	Zmniejszenie produkcji zwierzęcej w skali kraju, w tym w małych gospodarstwach oraz regionalna jej koncentracja.
Tradycyjne, zrównoważone techniki produkcji rolnej przyjazne środowisku.	Podatność wielu obszarów na glebową erozję wodną, wietrzną oraz suszę glebową.
Dobrze zachowana różnorodność zasobów genetycznych w rolnictwie.	Jakość gleb - jedna z najniższych w Europie, w tym niska zawartość próchnicy i/lub wysoki poziom zakwaszenia gleb, niski poziom wapnowania i zagrożenie erozją wodną i

<p>Duże powierzchniowo i różnorodne obszary leśne oraz trwałe użytki zielone pełniące funkcje wodo i glebochronne.</p> <p>Wyznaczone i zatwierdzone obszary Natura 2000</p> <p>Coraz wyższa świadomość ekologiczna wśród rolników.</p> <p>Rozbudowana sieć placówek doradczych oraz aktywnie działające środowisko doradców i ekspertów.</p> <p>Wysoki potencjał badawczy w postaci jednostek naukowo-badawczych, środowiska akademickiego oraz infrastruktury.</p> <p>Finansowanie badań w zakresie rolnictwa ekologicznego.</p> <p>Relatywnie niskie, historycznie wykorzystanie środków do produkcji np. środków ochrony roślin czy nawozów sztucznych.</p> <p>Duża wiedza producentów rolnych odnośnie zasad stosowania tradycyjnego płodozmianu i innych naturalnych metod utrzymywania lub podwyższania biologicznej aktywności gleby.</p>	<p>wietrzną oraz susze glebowe.</p> <p>Degradacja fizyczna wielu gleb w wyniku zagęszczenia i zasklepania się gleb.</p> <p>Specyfika położenia geograficznego skutkująca, niewielkimi zasobami wodnymi.</p> <p>Niewielkie zasoby wodne w porównaniu z innymi krajami europejskimi.</p> <p>Utrudniona gospodarka rolna na terenach zalewowych.</p> <p>Mała aktywność doradców i ekspertów w niektórych regionach kraju.</p> <p>Słabo rozwinięty rynek produktów ekologicznych przekładający się na małą dostępność produktów oraz ich wysoką cenę.</p> <p>Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz mała skłonność rolników do współpracy i zrzeszania się.</p>
<p>Szanse (O)</p> <p>Zachowanie cennych siedlisk przyrodniczych poprzez odpowiednie użytkowanie gruntów i rozwój technik produkcji rolnej przyjaznych dla środowiska wiążący się z popytem na produkty rolnictwa ekologicznego.</p> <p>Wzmacnianie, kreowanie korytarzy ekologicznych.</p> <p>Poprawa bilansu wodnego dla celów ochrony cennych ekosystemów.</p>	<p>Zagrożenia (T)</p> <p>Spadek różnorodności biologicznej, szczególnie na obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo lub porzuconych;</p> <p>Przekształcenia struktury krajobrazu i niszczenie ekosystemów na skutek zmian sposobu użytkowania ziemi, w tym regionalne zagrożenie uprawami monokulturowymi oraz uproszczenie płodozmianu w pewnych regionach.</p> <p>Wypieranie rodzimych gatunków roślin i zwierząt – przystosowanych do lokalnych warunków.</p>

<p>Zwiększenie zawartości próchnicy w glebie i retencji wody w glebie.</p> <p>Rozwój produkcji zwierzęcej w małych gospodarstwach rolnych.</p> <p>Ograniczenie erozji gleby i spływu powierzchniowego oraz wymywania składników biogennych.</p> <p>Kształtowanie i urządzenie obszarów wiejskich zgodnie z zasadami ochrony gleb przed erozją, ograniczeniem emisji CO² i zachowania bioróżnorodności w procesie scalania gruntów.</p> <p>Edukacja ekologiczna społeczeństwa.</p> <p>Wzrost powierzchni upraw roślin wiążących azot i roślin okrywowych.</p> <p>Wzrost zainteresowania produkcją ekologiczną wpływający pozytywnie na popyt i zapotrzebowanie na produkty ekologiczne.</p>	<p>Osuszanie naturalnie zalewanych gruntów rolnych, głównie łąk.</p> <p>Lokalne zanieczyszczenie wód gruntowych w wyniku nieracjonalnej działalności rolniczej .</p> <p>Porzucanie gospodarowania na obszarach z naturalnymi ograniczeniami w tym na gruntach rolnych naturalnie zalewanych .</p> <p>Wzrost zagrożenia erozją gleb, zwiększenie spływu powierzchniowego i wymycia składników mineralnych oraz zmniejszenie retencji wody w dużych gospodarstwach nie stosujących zabiegów ochronnych.</p> <p>Niekorzystne zmiany bioróżnorodności gleb (organizmów żyjących w glebie) oraz fizyczna i erozyjna degradacja gleb.</p> <p>Coraz większe ryzyko wystąpienia suszy rolniczej.</p> <p>Ubytek substancji organicznej na gruntach ornych w wyniku zaniechania produkcji zwierzęcej w małych gospodarstwach.</p> <p>Zwiększenie emisji CO₂ z użytków rolnych.</p> <p>Porzucenie gospodarowania na obszarach o niekorzystnych warunkach naturalnych oraz na gruntach naturalnie zalewanych.</p>
---	--

(S) Obszary wiejskie pełnią wiele funkcji o zasadniczym znaczeniu dla zrównoważonego rozwoju kraju zarówno w sferze produkcji (rolniczej i pozarolniczej), konsumpcji, jak i dostarczania dóbr publicznych. Obszary wiejskie są miejscem życia, pracy i wypoczynku polskiego społeczeństwa. Jednocześnie na obszarach tych znajduje się zdecydowana większość form ochrony przyrody oraz prowadzone są różne rodzaje aktywności gospodarczej, z których rolnictwo jest najbardziej powszechne i charakterystyczne.

Polska zaliczana jest do grupy państw europejskich o najwyższym wskaźniku różnorodności biologicznej. Potencjał obszarów wiejskich przejawia się zróżnicowaniem ekosystemów naturalnych i półnaturalnych zależnych od rolnictwa i leśnictwa, związanych z uwarunkowaniami fizycznogeograficznymi kraju, w tym budową geologiczną, ukształtowaniem warunków klimatycznych oraz

glebowych i hydrologicznych. Także, urozmaicenie stosunków wodnych sprzyja dużej różnorodności biologicznej w Polsce. Różnorodność gatunków fauny i flory występujących na obszarze Polski jest unikalna i dobrze zachowana, ale również zróżnicowana przestrzennie, co wynika z lokalnych warunków środowiskowych i stopnia intensyfikacji rolnictwa.

Dla utrzymania bioróżnorodności szczególną wartość biocenotyczną mają użytki zielone, które zajmują w strukturze użytkowania Polski ok. 25 %.

Trwałe użytki zielone pełnią m.in funkcje wodo i glebochronne oraz retencyjne. Efektywność retencjonowania wody przez dany użytek zależy w dużym stopniu od zasobów próchnicy w glebie. Największą rezerwę naturalnej próchnicy stanowią trwałe użytki zielone pokryte wieloletnią roślinnością trawiastą.

Mokradła, szczególnie torfowiska, pełnią niezwykle ważną rolę w środowisku naturalnym, z uwagi na to, że gromadzą duże ilości wody, korzystnie wpływając na gospodarkę wodną ogromnych obszarów. Mają również istotne znaczenie w naturalnym procesie samooczyszczania się wód.

Ekstensywne gospodarowanie na łąkach i pastwiskach przyczynia się do zachowania bioróżnorodności na obszarach rolniczych oraz do ochrony gleb i wód. Istotnym czynnikiem bioróżnorodności jest bardzo duża mozaikowość siedlisk i związana z tym liczba ekotonów, stwarzająca dogodne warunki dla bytowania wielu gatunków, których nisze ekologiczne obejmują zróżnicowane środowiska.

Również tradycyjne, zrównoważone techniki produkcji rolnej mają znaczący wpływ na jakość środowiska naturalnego, a tym samym na zachowanie bioróżnorodności. Takie techniki produkcji (rolnictwo zrównoważone) umożliwiają ograniczanie negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko poprzez racjonalne wykorzystywanie zasobów przyrody. Odpowiednie planowanie środowiskowe (w oparciu o analizę gleby i plan nawozowy) jest podstawą rolnictwa zrównoważonego, umożliwia odpowiednie użycie nawozów, uwzględniające potrzeby poszczególnych roślin oraz zawartość P, K, Mg w glebie, co z kolei ogranicza emisję tlenków azotu do atmosfery. Dodatkowo, zapobiega przedostawaniu się zawartych w nawozach składników, szczególnie azotu i fosforu, do wód powierzchniowych i podziemnych. Ponadto, gospodarowanie w sposób zrównoważony zapobiega ubytkowi zawartości substancji organicznej w glebie.

W kontekście zachowania bioróżnorodności na obszarach rolniczych oraz do ochrony gleb i wód nie należy również pomijać wzrastającego zainteresowania produkcją ekologiczną, która bez wątpienia ma pozytywny wpływ na poprawę stanu środowiska.

Odnosnie zasobów genowych w Polsce, do czasów współczesnych zachowały się miejscowe formy roślin uprawnych oraz lokalne rasy zwierząt gospodarskich m.in. dzięki rozdrobnionej gospodarce rolnej. Naturalnym siedliskiem unikatowych zasobów genowych na tych terenach wiejskich są: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, siedliska wykształcone na wydmach śródlądowych, miedze, trwałe zadarnienia, żywopłoty, skarpy itp. Rasy rodzime są szczególnie przydatne do utrzymywania w ekstensywnym systemie produkcji w warunkach ekologicznych oraz często wykorzystywane są jako element ochrony krajobrazu.

Dążąc do zachowania posiadanych wartości przyrodniczych, Polska od wielu lat rozwija różnorodne formy ochrony prawnej obszarów i obiektów, a także poszczególnych gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk. Jedną z najmłodszych form ochrony przyrody, wprowadzoną w 2004 roku w Polsce jest sieć obszarów Natura 2000, której zadaniem jest utrzymanie różnorodności biologicznej przez ochronę nie tylko najcenniejszych i najrzadszych elementów przyrody, ale też najbardziej typowych, wciąż jeszcze powszechnych układów przyrodniczych.

Oprócz uwarunkowań przyrodniczych i związanych z produkcją rolniczą również na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej można wskazać zjawiska i procesy sprzyjające zachowaniu i odtwarzaniu różnorodności biologicznej ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa. Takim zjawiskiem jest coraz wyższa świadomość społeczna w zakresie zachowania różnorodności biologicznej. Świadomość ta jest kształtowana zarówno w społecznościach lokalnych na obszarach wiejskich, jak i w środowiskach mieszkańców miast. Obszary o dużej wartości przyrodniczej i wysokich walorach krajobrazowych stanowią ponadto dużą atrakcję turystyczną.

Wiedza dotycząca różnorodności biologicznej rozpowszechniania jest przede wszystkim na różnych poziomach nauczania, zwłaszcza w szkołach o profilu rolniczym a także przekazywana jest przez aktywnie działających doradców oraz ekspertów przyrodniczych poprzez bezpośredni kontakt z rolnikiem. Potencjał badawczy w zakresie dużej liczby jednostek naukowych (badawczych i badawczo-rozwojowych) zainteresowanej zagadnieniami związanymi z kształtowaniem przestrzeni obszarów wiejskich, kontynuujący tradycje międzynarodowej współpracy w zakresie w/w zagadnienia, stanowi istotny atut wspierający realizację celu szczegółowego.

W Polsce od wielu lat produkcja rolna prowadzona była i jest przy niewielkim wykorzystaniu środków chemicznych, tj. środków ochrony roślin oraz nawozów sztucznych. Powyższe uwarunkowania historyczne spowodowały, że producenci rolni bardziej niż w innych rozwiniętych krajach posiadają wiedzę i umiejętności w zakresie ochrony swoich upraw w sposób naturalny, poprzez wykorzystanie naturalnego płodozmiaru, który łącznie ze stosowaniem nawozów naturalnych pozwala na dostarczanie niezbędnych składników pokarmowych uprawianym roślinom.

(W)

Intensyfikacja produkcji rolnej jak i jej nadmierna ekstensyfikacja prowadzą do marginalizacji siedlisk oraz negatywnie wpływają na biologiczną różnorodność obszarów wiejskich. Szereg zbiorowisk roślinnych oraz gatunków ptaków krajobrazu rolniczego jest w Polsce zagrożonych w związku z nieodpowiednim sposobem gospodarowania np. z powodu ich osuszania, zaprzestania użytkowania jak również intensyfikacji, czyli nawożenia oraz nadmiernego wypasu powodującego mechaniczne niszczenie okrywy roślinnej.

Stan i kondycja niektórych siedlisk przyrodniczych i populacji roślin i zwierząt związanych z ekosystemami zależnymi od rolnictwa nie jest wystarczająco zinwentaryzowana, w szczególności dotyczy to siedlisk poza wyznaczonymi obszarami objętymi różnymi formami ochrony przyrody.

Ze względu na szybkie zanikanie cennych zbiorowisk i związanych z nimi gatunków flory i fauny konieczna jest ich pilna czynna ochrona poprzez ekstensywne użytkowanie (m.in. dobór odpowiednich terminów koszenia/wypasanie, ograniczenie nawożenia), a także restytucja w przypadku silnie przekształconych siedlisk przyrodniczych. Wiąże się to z wysokimi kosztami ponoszonymi przez rolnika w celu ich odtworzenia.

Polska ze względu na swoją specyfikę położenia, posiada stosunkowo niewielkie zasoby wodne w porównaniu z innymi krajami europejskimi, a ilość wody, którą dysponuje Polska jest uzależniona w głównej mierze od występowania opadów. Ponadto W Polsce udział obszarów rolniczych znajdujących się w warunkach o utrudnionym użytkowaniu wynosi 62,54%, co daje 11. miejsce w Europie (przy średniej UE - 54,4%)

W ramach sieci obszarów Natura 2000 słabą stroną jest niewielki stan zaawansowania prac w zakresie przygotowania Planów Zadań Ochronnych (PZO) dla

niewielu obszarów Natura 2000. Dotychczas ustanowiono na terenie Polski jedynie 12 PZO. Ustanowienie kolejnych 251 PZO zaplanowano do końca 2013 r.

W skali kraju obserwuje się zmniejszenie produkcji zwierzęcej, w tym w małych gospodarstwach oraz regionalną jej koncentrację i intensyfikację. Odnosnie zagrożonych hodowlanych ras zwierząt, obserwuje się niższą produktywność, co powoduje niższą opłacalność chowu w stosunku do ras użytkowanych w produkcji intensywnej.

Jakość gleb w Polsce należy do jednej z najniższych w Europie, co wynika przede wszystkim z uziarnienia, niskiej zawartości próchnicy oraz silnego zakwaszenia.

Pod względem stanu zakwaszenia gleb, Polska wyróżnia się bardzo niekorzystnie na tle innych krajów europejskich. Łącznie ok. 50% gleb charakteryzuje się bardzo dużym lub dużym zakwaszeniem. Gleby, w których pH w wierzchniej warstwie jest mniejsze od 6,5, są potencjalnie zagrożone procesami degradującymi i nie zapewniają optymalnych warunków dla wzrostu większości gatunków roślin.

W Polsce wyróżniamy cztery rozległe regiony o różnym stopniu zagrożenia erozją: region górski, region podgórski, region wyżyn i region pojezierzy. Przyczyną procesów erozyjnych w wyniku których następuje degradacja gleby i zwiększenie spływu powierzchniowego jest wzrost powierzchni gospodarstw i pól uprawnych oraz intensyfikacja produkcji.

Na niekorzystne zjawiska glebowe, w tym suszę glebową, wpływa również m.in. wzrost średnich temperatur powietrza, co w konsekwencji może istotnie zwiększyć zasięg występowania i intensywność erozji wietrznej na gruntach ornych.

Uproszczenie płodozmianu również przyczynia się do zwiększenia erozyjnej degradacji gleby. Erozją wodną powierzchniową w stopniu słabym jest zagrożonych 9%, a potencjalnie w kraju ok. 33% powierzchni ogólnej, w tym w stopniu średnim i silnym ok. 17 %. Spadek pogłowia zwierząt w małych gospodarstwach rolnych wpływa niekorzystnie na stan próchnicy.

W przypadku Polski występuje większe zagrożenie erozją wietrzną - ok. 28% ogółu użytków rolnych w kraju. Wynika to z dużego udziału gleb lekkich i pyłowych w centralnej części Pasa Nizin Środkowopolskich.

Rynek produktów ekologicznych jest obecnie w początkowej fazie rozwoju a popyt na produkty ekologiczne jest jeszcze mocno ograniczony. Dodatkowym czynnikiem nie wpływającym pozytywnie na podaż produkcji ekologicznej jest duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz niechęć ich właścicieli do zrzeszania się w grupy producenckie.

(O) Duża różnorodność biologiczna oraz zróżnicowanie krajobrazu obszarów wiejskich, jak również stosunkowo dobra kondycja siedlisk przyrodniczych występujących na obszarach wiejskich, stwarzają możliwość zachowania lub odtworzenia ich walorów przyrodniczych i krajobrazowych rozumianych jako dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe.

Niezwykle istotnym czynnikiem bioróżnorodności jest bardzo duża mozaikowość siedlisk i związana z tym liczba ekotonów, stwarzająca dogodne warunki dla bytowania wielu gatunków, których nisze ekologiczne obejmują zróżnicowane środowiska. Dzięki dużej mozaikowości i rozdrobnionej gospodarce rolnej możliwe jest także zachowanie miejscowych form roślin uprawnych oraz lokalnych ras zwierząt gospodarskich.

Rolnictwo ekologiczne, i co z tym idzie produkcja żywności ekologicznej są szansą dla wielu rolników, w tym tych posiadających niewielkie gospodarstwa, oparte głównie o własne zasoby siły roboczej. Ponadto dzięki wytwarzaniu produktów ekologicznych rolnictwo przyczynia się do zwiększenia na rynku podaży produktów o wysokiej jakości, coraz częściej poszukiwanych przez konsumentów. Ekologiczna metoda produkcji pełni podwójną funkcję społeczną, z jednej strony dostarcza towarów na specyficzny rynek kształtowany przez popyt na produkty ekologiczne, a z drugiej strony jest działaniem w interesie publicznym, ponieważ przyczynia się do ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt i rozwoju obszarów wiejskich.

Dlatego ważna jest edukacja ekologiczna społeczeństwa, jako aspekt przyczyniający się do ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony gleb i wód, w tym wrażliwość przyrodnicza oraz wiedza o środowisku.

Prowadzenie odpowiedniego sposobu gospodarowania, w tym stosowanie odpowiednich metod uprawy oraz nawożenia, w celu ograniczenia erozji, spływu powierzchniowego oraz wymywania składników biogennych a także wpływa pozytywnie na poprawę bilansu wodnego. Ponadto, racjonalna gospodarka rolna przyczynia się do utrzymania lub zwiększenia zawartości materii organicznej w glebie. Wpływa ona również na rozwój małej retencji, co ogranicza zagrożenia powodziowe na obszarach zalewowych.

Ponadto, odpowiednie kształtowanie i urządzenie obszarów wiejskich zgodnie z zasadami ochrony gleb przed erozją prowadzi do ograniczenia emisji CO₂ i zachowania bioróżnorodności.

Odnosnie możliwości wprowadzenia na rynek produktów wytworzonych metodami ekologicznymi słabą stroną jest niewystarczająco rozwinięty rynek produktów

ekologicznych, w tym niezadowalająca ilość przetwórci ekologicznych oraz punktów skupu produktów ekologicznych.

Rosnąca systematycznie świadomość konsumentów w Polsce odnośnie cech i zalet żywności ekologicznej przekłada się na rosnący popyt na produkty pochodzące z tego sektora.

(T) W mniejszym nasileniu niż ma to miejsce w krajach Europy Zachodniej, ale również w Polsce występują zagrożenia różnorodności biologicznej typowe dla procesów cywilizacyjnych. Należą do nich m.in. zmiany sposobów użytkowania ziemi (w tym wprowadzanie monokultur, likwidacja mozaiki upraw, miedz i zakrzaczeń).

Siedliska półnaturalne kształtowane w warunkach wysokiego uwilgotnienia (łąki wilgotne, mechowiska, szuwały wielkoturzycowe) zagrożone są degradacją wynikającą z całkowitego zaprzestania użytkowania. Wśród procesów ekologicznych stymulowanych działalnością człowieka, które zagrażają utrzymaniu zróżnicowania fauny i flory jest ekspansja gatunków inwazyjnych zarówno rodzimych, jak i obcych, często introdukowanych bądź zawleczonych.

Zagrożenie przetrwania lokalnych ras zwierząt gospodarskich jest wynikiem wielu procesów, obserwowanych w rolnictwie i hodowli, z których najważniejszym jest dążenie do maksymalizacji zysków poprzez intensyfikację produkcji i chów zwierząt o najwyższej produktywności.

Odnośnie zasobów wodnych Polskę cechuje duża zmienność sezonowa i nierównomierność rozmieszczenia terytorialnego, co przyczynia się do występowania okresów, charakteryzujących się zarówno nadmiarem wody (zalewanie, okresowe podtopienia), co prowadzi do niekorzystnego zjawiska osuszania naturalnie zalewanych gruntów rolnych, jak i jej niedoborem (susza rolnicza). Usytuowanie gospodarstw na terenach naturalnie zalewanych wiąże się ze stratami w produkcji oraz utrudnionym sposobem gospodarowania, co może przyczyniać się do porzucania gospodarowania na tych terenach.

Nieracjonalny sposób prowadzenia gospodarki, w tym uproszczenie płodozmianu prowadzi do zubożenia zawartości substancji organicznej w glebie. Rozkład substancji organicznej jest bardzo niekorzystny środowiskowo, ze względu na uwalnianie dużej ilości składników mineralnych, szczególnie azotu, co może prowadzić do lokalnego zanieczyszczenia wód. Nieodpowiednie użycie nawozów, czyli niedostosowanie dawki azotu do aktualnego zapotrzebowania roślin, zwiększa emisję tlenków azotu do atmosfery. Ponadto nieprzestrzeganie prawidłowego doboru i następstwa roślin powoduje wzrost rozwoju populacji agrofagów oraz zachwaszczenie.

W przypadku gleb, których jakość należy do jednej z najniższych w Europie wyniki analiz chemicznych wskazują, że w glebach w Polsce zmniejsza się zawartość węgla organicznego w ciągu ostatnich 30 lat. Przypuszcza się, że główną przyczyną są zmiany użytkowania ziemi oraz intensyfikacja produkcji rolniczej, straty z powodu wymywania, a także prawie całkowite wyparcie ze struktury zasiewów roślin motylkowych. Zatem utrzymanie właściwego poziomu próchnicy jest ważnym zadaniem dla polskiego rolnictwa. Emisji CO₂ z gleby do atmosfery, spowodowanej reakcją utlenienia C-org (węgla organicznego) sprzyjają wszystkie zabiegi zwiększające dostęp do niej tlenu oraz wzrost temperatury. Zmiana użytkowania łąk na grunty orne oraz „wylesianie” powodują ciągły przyrost emisji CO₂.

Na obszarach zagrożonych erozją wodną i wietrzną, brak utrzymywania roślinności na gruntach ornym w okresach między dwoma plonami głównymi może wpływać na zanieczyszczanie wód. Ponadto może przyczyniać się do zwiększenia spływu powierzchniowego i wymywania składników mineralnych oraz zmniejszenia retencji wody w glebie.

WNIOSKI

Obszary wiejskie w Polsce charakteryzują się dużym potencjałem w zakresie bogactwa gatunków flory i fauny. Mając na uwadze, że prowadzona działalność rolnicza ma ogromny wpływ na stan środowiska przyrodniczego należy dążyć do promowania metod ograniczających negatywny wpływ rolnictwa na środowisko jak również wspierania działań polegających na wsparciu rolniczego użytkowania obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW.

Mając na uwadze ochronę jakości wód (w tym poprzez racjonalną gospodarkę nawozami i środkami ochrony roślin) oraz ochronę gleb przed erozją, zakwaszeniem, spadkiem zawartości materii organicznej, należy zmierzać do zrównoważonego użytkowania oraz wspierać i propagować działania nakierowane na rozwój dobrych praktyk rolniczych, w tym rolnictwa przyjaznego środowisku takich jak rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego.

Ponadto działalność rolnicza odgrywa szczególnie istotną rolę w kontekście ochrony wartości przyrodniczych kraju, w szczególności na terenach będących ostojami występowania rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz utrzymanie siedlisk przyrodniczych (do których należą przede wszystkim łąki, pastwiska oraz siedliska lęgowe ptaków), wymagających stosowania tradycyjnych lub odpowiednio zaplanowanych form gospodarowania.

III.5 Priorytet 5 Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym.

Cele szczegółowe:

- a) poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie;*
- b) poprawa efektywności korzystania z energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym;*
- c) ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii produktów ubocznych, odpadów, pozostałości i innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki;*
- d) redukcja emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa;*
- e) promowanie pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie.*

SWOT Gospodarowanie zasobami, gospodarka niskoemisyjna i odporność na zmiany klimatu

Mocne strony (S)	Słabe strony (W)
<p>Uwarunkowania klimatyczne ograniczające potrzeby nawadniania – korzystny rozkład opadów w cyklu rocznym. Różnorodność obszarów leśnych pełniących funkcje wodo i glebochronne</p> <p>Potencjał w zakresie odtwarzania ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa warunkujących wzrost sekwestracji węgla i redukcję emisji</p> <p>Duży potencjał użytków rolnych w zakresie zajmowanego areału oraz różnorodności produkcji</p> <p>Relatywnie niski poziom intensyfikacji produkcji rolniczej (np. względnie niski poziom nawożenia mineralnego)</p> <p>Powszechność praktyk rolniczych sprzyjających sekwestracji węgla i</p>	<p>Bardzo małe zasoby wodne (wg definicji FAO) oraz czasowa i przestrzenna zmienność opadów skutkujące trudnościami w gospodarowaniu w/w zasobami</p> <p>Duży udział gleb zakwaszonych, o małych zdolnościach retencyjnych, małej zawartości próchnicy sprzyjających eutrofizacji wód gruntowych i zmniejszeniu akumulacji węgla</p> <p>Jeden z najniższych wskaźników lesistości w regionie środkowoeuropejskim oraz niekorzystny skład gatunkowy lasów zdominowany przez monokultury, duże rozproszenie i rozdrobnienie kompleksów leśnych</p> <p>Regionalna koncentracja produkcji zwierzęcej</p>

<p>ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych (np. zróżnicowane zmianowanie roślin, uprawia rośliny wzbogacające glebę w materię organiczną, gospodarstwa łączące produkcję roślinną i zwierzęcą, w których stosuje się nawozy naturalne)</p> <p>Infrastrukturalne, techniczne i organizacyjne przygotowanie gospodarstw do redukcji emisji gazów cieplarnianych</p>	
<p>Szanse (O)</p> <p>Zwiększenie sekwestracji węgla poprzez działania rolnośrodowiskowe i zalesianie</p> <p>Poprawa zdolności retencyjnych gleb w wyniku zalesiania, przebudowy drzewostanów oraz odpowiedniego użytkowania gleb organicznych</p> <p>Wykorzystanie potencjału gleb w zakresie zwiększenia lesistości</p> <p>Wzmacnianie odporności lasów poprzez odpowiednią pielęgnację nowo założonych upraw leśnych, wprowadzanie gatunków domieszkowych i biocenotycznych w zalesieniach i zapobieganie fragmentacji kompleksów leśnych</p> <p>Tworzenie korytarzy ekologicznych</p> <p>Wykorzystanie energii słonecznej, wiatrowej i biomasy</p> <p>Rozwój rolnictwa przyjaznego przyrodzie w tym rolnictwa ekologicznego</p> <p>Wzrost udziału produkcji OZE – możliwość wykorzystywania energii słonecznej, wiatrowej i biomasy skutkujące zmniejszeniem zapotrzebowania na nieodnawialne źródła energii</p> <p>Modernizacja gospodarstw w kierunku energooszczędnych i niskoemisyjnych technologii</p> <p>Aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich, podniesienie ich kwalifikacji i świadomości ekologicznej</p>	<p>Zagrożenia (T)</p> <p>Zmiany klimatu powodujące zagrożenia w postaci gwałtownych zjawisk atmosferycznych (np. huragany, powodzie, susze)</p> <p>Zagrożenie powodziowe oraz występowanie okresowych podtopień gospodarstw rolnych</p> <p>Pogarszanie się warunków wodnych w glebach użytkowanych rolniczo, w tym glebach organicznych</p> <p>Coraz większe ryzyko wystąpienia suszy rolniczej</p> <p>Tendencja do specjalizacji gospodarstw w kierunku oddzielenia produkcji roślinnej od zwierzęcej, bez praktyk sekwestrujących węgiel</p> <p>Wzrost poziomu intensyfikacji produkcji rolniczej</p> <p>Nasilenie procesów erozji gleb</p> <p>Wysokie koszty inwestycyjne budowy instalacji do przetwarzania biomasy, energetyki słonecznej i wiatrowej</p> <p>Wysokie koszty wdrażania technologii ograniczających emisje w istniejących budynkach inwentarskich</p>

Rozwój badań i opracowanie przyjaznych dla środowiska, nowych technologii i metod produkcji w rolnictwie	
--	--

Jednym z głównych celów Priorytetu 5 jest prowadzenie działań przeciwdziałających zmianom klimatu odnoszących się zarówno do ograniczania emisji gazów cieplarnianych w rolnictwie i leśnictwie jak również zwiększania pochłaniania dwutlenku węgla poprzez odpowiednie użytkowanie gruntów rolnych i leśnych. Naturalnym sposobem na osiągnięcie tego celu jest zwiększanie powierzchni leśnej poprzez zalesienia pełniące jednocześnie funkcje wodo- i glebochronne oraz produkujących ekologicznie – całkowicie odnawialny surowiec jakim jest drewno. Niemniej ważne jest również promowanie ekstensywnego sposobu użytkowania łąk i pastwisk oraz promowanie zrównoważonego i ekologicznego sposobu gospodarowania poprzez programy rolnośrodowiskowe.

(S) W kontekście promowanie pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie nie bez znaczenia jest fakt, iż obecnie otrzymanie wsparcia bezpośredniego w pełnej wysokości uzależnione jest od spełniania wymogów wdrażanych w Polsce od 2009 r. wynikających ze wspólnotowych dyrektyw i rozporządzeń (tzw. cross-compliance) i do spełnienia norm dobrej kultury rolnej zgodnej z wymogami środowiska (GAEC) od 2005 r. Wypełnianie wielu z tych wymogów i norm przyczynia się zarówno do ograniczania emisji gazów cieplarnianych (w tym poprzez zwiększenie sekwestracji węgla w glebie i w biomasie), jak i prowadzenia działań adaptacyjnych do zmian klimatycznych (np. poprzez zwiększanie pojemności wodnej gleb). Także powszechny charakter płatności bezpośrednich (obejmujących niemal wszystkie użytki rolne w PL) decyduje o zasięgu efektu środowiskowego. Wśród praktyk spełniających istotną rolę w przeciwdziałaniu zmianom klimatu należy wymienić normy w zakresie przeciwdziałania procesowi spadku materii organicznej w glebie (np. zmianowanie) a także ochronę gruntów na obszarach zagrożonych erozją, utrzymanie trwałych użytków zielonych.

(W) W Polsce występuje duży udział gleb słabych podlegających erozji i gleb zakwaszonych. Gleby o niskiej zawartości próchnicy (<1%) stanowią około 7% użytków rolnych, gleby o średniej zawartości (1-2%) zajmują około 50% użytków rolnych, natomiast gleby bogatsze w próchnicę (>2%) stanowią około 33% powierzchni użytków rolnych. Jednocześnie na uwagę zasługuje fakt, iż w dużej części gleb lekkich na przestrzeni ostatnich 30 lat zachodzi wzrost zawartości

próchnicy związany ze wzrostem poziomu nawożenia oraz przyrostem ilości resztek poźniwnych.

Ponadto z obliczeń prognostycznych wartości niedoborów wody w glebie dla wybranych roślin wynika, że następuje ciągły proces przesuszania się gleby i zwiększania zagrożenia suszą. Geograficznie problem ten może w największym stopniu występować w Polsce zachodniej i centralnej.

Obok suszy także intensywne opady stanowią zagrożenie dla produkcji roślinnej zwłaszcza w okresie letnim.

(O) W polskim rolnictwie istnieje pewien potencjał przeciwdziałania zmianom klimatycznym, poprzez zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych m.in. w drodze promowania inwestycji ograniczających zużycie energii w wyniku modernizacji technicznej gospodarstw rolnych, czy też racjonalne stosowanie nawozów, wdrażanie programów rolnośrodowiskowych oraz działania zalesieniowe.

Zalesiania odgrywają znaczącą rolę w procesie sekwestracji węgla na obszarach wiejskich, jednocześnie wpływają na zatrzymanie wód. Jest to niezwykle ważne z uwagi na prognozy, które przewidują, że w perspektywie roku 2020 woda stanie się barierą nie pozwalającą na dalszy rozwój rolnictwa w kierunkach bardziej opłacalnych i na dostosowywanie struktury upraw do aktualnych potrzeb rynku krajowego i międzynarodowego, szczególnie w odniesieniu do upraw wrażliwych na deficyt wody.

Duże znaczenie może mieć również zalesianie gruntów położonych w enklawach lub półenklawach kompleksów leśnych, które nie pełnią istotnych funkcji biocenotycznych, a przyczynią się do powiększenia istniejących kompleksów leśnych. Także wprowadzanie małopowierzchniowych zalesień na terenach górskich, gdzie uprawy rolnicze powodują erozję gleb i wypłukiwanie składników mineralnych z podłoża, wydaje się być dobrym rozwiązaniem i znajduje pozytywne odzwierciedlenie w stanie środowiska przyrodniczego.

Na proces pochłaniania CO₂, obok zalesień duży wpływ będą miały również programy rolnośrodowiskowe, które obok utrzymywania ekstensywnego sposobu użytkowania łąk i pastwisk przyczyniają się do ochrony gleb i wód, a także utrzymania właściwego poziomu próchnicy w glebach.

(T) W najbliższych latach, z uwagi na zmiany klimatu, można spodziewać się z coraz częściej pojawiających się anomalii pogodowych, którym towarzyszą katastrofy naturalne takie jak: silne wiatry, powodzie, susze, masowe występowanie szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych oraz pożary, lawiny i usuwiska.

Następstwa tych zjawisk są bardzo dotkliwe dla lasów Polski, których możliwości zabezpieczenia przed katastrofami naturalnymi są bardzo ograniczone. Wpływają na

to warunki klimatyczno-hydrologiczne Polski oraz fakt, iż ponad 70 % lasów stanowią, jednowiekowe monokultury sosnowe i ok. 86 % jest zakwalifikowanych do średniego i wysokiego zagrożenie pożarowego.

Racjonalne zalesianie i odpowiednia pielęgnacja nowo założonych lasów wpływa na łagodzenie zmian klimatu poprzez utrzymanie i odtworzenie dotychczasowego potencjału sekwestracji węgla.

Dodatkowym aspektem gospodarki wodnej i rolnictwa są coraz większe zniszczenia w uprawach rolnych będące skutkiem występowania okresowych podtopień gospodarstw rolnych. Konieczna staje się więc intensyfikacja działań adaptacyjnych dla równoważenia i poprawy struktury bilansu wodnego obszarów rolniczych przez odpowiednie działania doradcze i szkoleniowe dla rolników z zakresu przeciwdziałania i katastrofom naturalnym i minimalizowania ich skutków.

W najbliższych latach nie należy oczekiwać wzrostu pogłowia zwierząt, będzie natomiast postępowała dalsza koncentracja produkcji i wielkość stad zwierząt utrzymywanych w poszczególnych gospodarstwach. W dalszej kolejności w zakresie produkcji zwierzęcej zmiany klimatyczne, a tym samym zwiększenie zmienności plonowania upraw i pastwisk może wywołać braki pasz w gospodarstwach i wzrost cen. Wzrost liczby dni bardzo upalnych będzie zwiększał ryzyko wystąpienia stresu cieplnego u zwierząt, co może spowodować zmniejszenie produktywności stad. Zmiana warunków termicznych w okresie wegetacyjnym jak i w warunkach zimy może doprowadzić do zwiększenia częstości występowania dotychczas mniej znaczących jednostek chorobotwórczych, wpływających na zdrowie zwierząt gospodarskich.

WNIOSKI

Rolnictwo pełni znaczącą rolę w procesie sekwestracji węgla na obszarach wiejskich odpowiadając jednocześnie jedynie za 9% całkowitej emisji CO₂ do atmosfery. Ten korzystny bilans wpływu polskiego rolnictwa na zmiany klimatyczne utrzymuje się dzięki modernizacji gospodarstw rolnych, pochłanianiu dwutlenku węgla przez tereny zielone (łąki, pastwiska, trwałe użytki zielone), racjonalne użytkowanie ziemi i przestrzeganie wymogów i norm wzajemnej zgodności (cross compliance) oraz realizację działania Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne.

Racjonalne zwiększanie zasobów leśnych na obszarach wiejskich należy realizować zalesiając grunty niskiej jakości, których rolnicze użytkowanie jest ekonomicznie nieuzasadnione, zwiększając tym samym rentowność całej gospodarki wiejskiej.

Z uwagi na zagrożenie jakim jest pogarszanie się warunków wodnych w glebie preferowane powinno być zakładanie upraw leśnych na gruntach położonych na obszarach wymagających ochrony gleby i wód (np. wododziały) jak również przy

założeniu możliwości objęcia wsparciem naturalnej sukcesji lasu na gruntach odłogowanych, co przyczyni się dodatkowo do ograniczania straty węgla z gleby.

Niezależnie od podejmowanych działań na rzecz przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym należy liczyć się też z potrzebą podjęcia działań wspierających rolników w odtworzeniu produkcji rolnej po coraz częściej pojawiających się stratach z powodu niekorzystnych zjawisk klimatycznych.

Ponadto niezwykle istotne jest podnoszenie świadomości producentów rolnych poprzez upowszechnianie wiedzy o konieczności adaptacji do zmian klimatu zwłaszcza w kontekście gospodarowania wodą i ochrony gleb.

W związku z zagrożeniem zmiany w produkcji zwierzęcej, jakie przewiduje się wskutek wzrostu temperatur i modyfikacji wielkości oraz częstotliwości, a także okresów występowania opadów, ważne jest również szkolenie rolników w zakresie systemów utrzymywania zwierząt gospodarskich i redukcji metanu z odchodów zwierzęcych.

PROJEKT

III.6 Priorytet 6 Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Cele szczegółowe

- a) ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych małych przedsiębiorstw i tworzenie miejsc pracy;*
- b) wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich;*
- c) zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.*

SWOT Włączenie społeczne, ubóstwo i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich

<i>Silne strony (S)</i>	<i>Słabe strony (W)</i>
<p>Duże zasoby pracy na obszarach wiejskich.</p> <p>Niskie koszty pracy i prowadzenia działalności gospodarczej.</p> <p>Coraz lepiej funkcjonujący samorząd gmin.</p> <p>Wysokie i doceniane walory kulturowe, środowiskowe i turystyczne obszarów wiejskich.</p> <p>Silne więzi społeczne w ramach społeczności lokalnych.</p> <p>Rozwijające się formy współpracy mieszkańców obszarów wiejskich.</p>	<p>Wysokie bezrobocie i niskie dochody ludności wiejskiej szczególnie na obszarach oddalonych od miast.</p> <p>Niskie kwalifikacje mieszkańców obszarów wiejskich.</p> <p>Niska mobilność zawodowa mieszkańców obszarów wiejskich, zróżnicowanie regionalne.</p> <p>Wysoki poziom zagrożenia ubóstwem, szczególnie na obszarach popegeerowskich i oddalonych od miast.</p> <p>Słabo rozwinięta lub niskiej jakości infrastruktura techniczna (w tym drogi) i społeczna.</p> <p>Duże zróżnicowanie regionalne i lokalne dochodów budżetowych samorządów lokalnych oraz brak prywatnego kapitału inwestycyjnego.</p> <p>Ograniczone wykorzystanie Internetu szerokopasmowego</p>

Szanse (O)	Zagrożenia (T)
Zwiększenie możliwości zatrudnienia poza rolnictwem w miejscu zamieszkania lub poza nim.	Pogłębiające się różnice w poziomie rozwoju między miastem a wsią.
Promocja obszarów wiejskich jako miejsca pracy, zamieszkania, odpoczynku.	Regionalne i wewnątrz regionalne zróżnicowanie rozwoju obszarów wiejskich.
Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich.	Marginalizacja obszarów wiejskich z uwagi na niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę i braki w zakresie dostępu do usług publicznych.
Aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich (także z grup defaworyzowanych), podniesienie ich kwalifikacji i umiejętności w zakresie działalności pozarolniczej.	Postępująca migracja z obszarów wiejskich szczególnie kobiet, osób młodych i wysoko wykwalifikowanych.
Rozwój mikro i małych przedsiębiorstw na obszarach wiejskich.	Zmiany struktury wiekowej ludności - wzrost udziału osób starszych.
Upowszechnienie wykorzystania Internetu w prowadzeniu działalności, pracy na odległość i jako źródła informacji.	Spadek przedsiębiorczości i liczby miejsc pracy.
Rozwój mniejszych ośrodków miejskich.	

Wyszczególnione w tabeli cechy obszarów wiejskich są zróżnicowane przestrzennie, generalnie największe problemy rozwojowe występują na obszarach peryferyjnych, w oddaleniu od dużych ośrodków miejskich.

(S) Duże zasoby pracy i jej relatywnie niskie koszty, wysokie walory kulturowe, przyrodnicze i turystyczne obszarów wiejskich przy ich odpowiednim wykorzystaniu, stanowią potencjał dla rozwoju kraju i rozwoju lokalnego. Natomiast silne więzi społeczne w ramach społeczności lokalnych mogą zostać wykorzystane do rozwoju partnerskiej współpracy na rzecz wykorzystania istniejących potencjałów.

(W) Zasadniczym problemem rozwojowym obszarów wiejskich jest wysokie bezrobocie (w tym bezrobocie ukryte w rolnictwie). Niskie i niedopasowanie do potrzeb rynku pracy kwalifikacje mieszkańców obszarów wiejskich ograniczają możliwość znalezienia zatrudnienia poza rolnictwem. Jednocześnie, przy występującym zróżnicowaniu terytorialnym, obserwuje się niewystarczający udział działalności pozarolniczej w strukturze zatrudnienia na obszarach wiejskich, małą umiejętność i skłonność do podejmowania działalności pozarolniczej. Osoby fizyczne oraz podmioty gospodarcze na obszarach wiejskich mają niski kapitał własny oraz ograniczony dostęp do kapitału zewnętrznego. Wysoki odsetek zatrudnienia

w rolnictwie powiązany jest z małą powierzchnią gospodarstw rolnych, wysokim poziomem bezrobocia oraz niskim stopniem urbanizacji województwa. W Polsce ubóstwo w największym stopniu dotyczy osób utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł, a w grupie gospodarstw domowych posiadających źródło zarobkowania – osób w gospodarstwach domowych rolników i rencistów, a także osób w rodzinach wielodzietnych. Wyższe zagrożenie ubóstwem występuje na wsi niż w mieście. Znaczne różnice regionalne wskazują na najwyższy poziom zagrożenia ubóstwem obszarów wiejskich województw Polski Wschodniej, rolniczych o rozdrobnionej strukturze agrarnej albo popegerowskich.

Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na wsi stanowi jedną z najpoważniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich, wpływając zarówno na jakość życia mieszkańców, możliwości inwestowania na tych obszarach oraz dojazdów do pracy poza miejscem zamieszkania. Szczególne problemy to niska jakość dróg i trudności komunikacyjne, brak dostatecznego wyposażenia w zbiorową sieć kanalizacyjną, oczyszczalnie ścieków, zaopatrzenia w wodę, zły stan infrastruktury energetycznej oraz niedostateczne wyposażenie w sieć telefoniczną i Internet. Niedostateczny rozwój infrastruktury społecznej dotyczy szczególnie placówek służby zdrowia, placówek kulturalnych, turystycznych, jak również przedszkoli i szkół.

Gminy wiejskie osiągają znacznie niższe dochody własne niż miasta, przy czym poziom dochodów gmin wiejskich jest znacznie zróżnicowany, co skutkuje znacznie mniejszymi i bardziej zróżnicowanymi możliwościami realizacji inwestycji infrastrukturalnych.

Problemy związane z niskim poziomem infrastruktury, jak również mniejszą aktywnością na rynku pracy są zróżnicowane terytorialnie. W większym stopniu dotyczą mieszkańców obszarów wiejskich położonych w znacznej odległości od miast.

(O) Poprawa warunków życia i zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich (głównie poprzez rozwój infrastruktury technicznej, społecznej – w tym turystycznej), którym towarzyszyć będzie stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości oraz rozwój usług i szkoleń pozarolniczych, mają przyczynić się do zwiększenia możliwości znalezienia zatrudnienia na obszarach wiejskich. Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej oraz elastyczne formy pracy umożliwią znalezienie pracy bez zmiany miejsca zamieszkania.

Szansą jest rozwój mniejszych ośrodków miejskich, generujących pozarolnicze miejsca pracy, w celu skrócenia czasu dojazdu do pracy ludności ze wsi i ograniczenia wyludnianie obszarów wiejskich oddalonych od dużego miasta.

Do rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich przyczynią się również działania na rzecz wykorzystania i promowania potencjału endogenicznego, w tym kulturowego i przyrodniczego tych obszarów.

Wykorzystaniu potencjałów endogenicznych oraz aktywizacji społeczności lokalnych w szczególności służyć będzie realizacja zintegrowanych lokalnych strategii rozwoju.

(T) Postępujące narastanie i kumulacja problemów na niektórych obszarach stwarza realne zagrożenie wzrostu poziomu ubóstwa i pogłębiania się różnic rozwojowych pomiędzy województwami jak i w ramach województw pomiędzy miastem a wsią. Może się to przyczynić do trwałych migracji osób aktywnych zawodowo z obszarów wiejskich w poszukiwaniu lepszych źródeł zatrudnienia, a w niektórych regionach, szczególnie tych bardziej zależnych od rolnictwa, może doprowadzić do depopulacji obszarów wiejskich. Na skutek kryzysu finansowego zagrożeniem jest spadek liczby miejsc pracy, przedsiębiorczości oraz dochodów mieszkańców obszarów wiejskich, co ograniczy popyt na usługi.

WNIOSKI

Rozwój gospodarczy obszarów wiejskich uzależniony jest od zasobów i efektywności ich wykorzystania. Analiza SWOT wskazuje na potrzebę rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich zarówno poprzez rozwój rolnictwa jak i poprzez tworzenie alternatywnych źródeł dochodu dla mieszkańców obszarów wiejskich, szczególnie na obszarach najbardziej zależnych od rolnictwa, o wyższym poziomie bezrobocia i niższym poziomie rozwoju. Wykorzystanie istniejącego potencjału mikro i małych przedsiębiorstw poprzez wsparcie ich rozwoju jak tworzenia nowych mikroprzedsiębiorstw.

Ze względu na skalę występujących problemów oraz zróżnicowanie potrzeb należy w tym obszarze oczekiwać zaangażowania zarówno środków EFRROW jak i pozostałych funduszy WRS.

Dla zwiększenia mobilności zawodowej niezbędne jest wspieranie mieszkańców wsi nie tylko w zakresie rolnictwa ale także w procesie nabywania nowych umiejętności i podejmowania działalności pozarolniczej. W tym obszarze należy jednocześnie wspierać działania pobudzające przedsiębiorczość kobiet wiejskich oraz wpływające na zwiększenie ich udziału w rynku pracy. W tworzenie pozarolniczych miejsc pracy powinien być zaangażowany EFS.2222

Podnoszenie kwalifikacji i doradztwo pozarolnicze powinny być głównie wspierane z udziałem środków EFS. W celu wyrównywania różnic rozwojowych niezbędne jest wsparcie rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich. Należy oczekiwać zaangażowania znacznych środków z EFRR na rzecz wyrównywania różnic w zakresie szeroko rozumianych: infrastruktury technicznej i dostępności usług publicznych. Uzupełniająco w ramach programu można rozważyć wspieranie małej infrastruktury służącej rewitalizacji ubogich społeczności wiejskich. Istotne jest również wspieranie przedsięwzięć związanych z poprawą stanu dziedzictwa kulturowego oraz podwyższających użyteczność obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej.

Ogromny wpływ na możliwości rozwoju gospodarczego i społecznego obszarów wiejskich w mają również nowe technologie komunikacyjne, które mogą stanowić czynnik wyrównania szans rozwoju obszarów wiejskich. Rozwój technologii i dostępu

do szerokopasmowego Internetu powinien być wspierany w ramach EFRR. Natomiast w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich wskazane jest wspieranie wykorzystania technologii informacyjnych w rozwoju pozarolniczych miejsc pracy czy udostępniania zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich.

W ramach programu istotne jest wykorzystanie podejścia Leader dla aktywizacji mieszkańców, rozwoju usług i tworzenia miejsc pracy, przy wykorzystaniu lokalnych zasobów. Podejście to poprzez realizację w ramach lokalnych strategii rozwoju projektów zintegrowanych, przyczyniać się będzie do rozwiązywania lokalnych problemów w sposób skoordynowany, ukierunkowany na kompleksowe wsparcie społeczności lokalnych, w szczególności grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Lokalne strategie rozwoju powinny uwzględniać zróżnicowania przestrzenne i specyficzne uwarunkowania lokalne (społeczne, demograficzne, rynku pracy, środowiskowe, gospodarcze), przy wykorzystaniu innowacyjnego i wielosektorowego podejścia.

Silne więzi społeczne w ramach lokalnych społeczności oraz ich aktywizacja będą uwzględnione w ramach podejścia Leader, którego głównym celem będzie poprawa dostępności do różnych form zatrudnienia, poszerzenie katalogu usług świadczonych na obszarach wiejskich oraz rozwój infrastruktury na tych obszarach, co pozwoli na skuteczną walkę z różnorodnymi wykluczeniami mieszkańców obszarów wiejskich. Z uwagi na swój oddolny i partnerski charakter podejście Leader ma szansę we właściwy i uwzględniający lokalny kontekst sposób odpowiedzieć na powyższe problemy, bowiem osiągnięcie maksymalnego zorientowania na rozwiązanie zdiagnozowanych lokalnych problemów jest możliwe jedynie przy zastosowaniu takiego podejścia. Lokalne strategie rozwoju przyczynią się do rozwiązywania lokalnych problemów w sposób skoordynowany, ukierunkowany na kompleksowe wsparcie społeczności lokalnych. Będą one korzystać z istniejącego potencjału i tradycji współpracy mieszkańców i organizacji wiejskich. Powinny również uwzględniać zróżnicowania przestrzenne i specyficzne uwarunkowania lokalne (społeczne, demograficzne, rynku pracy, środowiskowe, gospodarcze), przy wykorzystaniu innowacyjnego i wielosektorowego podejścia.

IV. - Przegląd priorytetów PROW 2014-2020.

Biorąc pod uwagę założenia obowiązującej *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa* oraz priorytety unijne określone w projekcie rozporządzenia EFRROW w ślad za założeniami *Strategii Europa 2020*, a także możliwość komplementarnej realizacji wsparcia rozwoju obszarów wiejskich w ramach instrumentów polityki spójności, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej analizy sytuacji polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich planuje się niżej opisany zakres Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Zestawienie nazw działań określonych w rozporządzeniu EFRROW wraz z przyporządkowaniem im nazw działań występujących w dalszej części dokumentu, zawiera załącznik nr 2 do projektu PROW 2014-2020.

IV.1 Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich

Cele szczegółowe:

(1a) Zwiększenie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich;

(1b) Wzmocnienie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją;

(1c) promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.

Strategia PROW 2014 - 2020

Zapewnienie rolnikom oraz właścicielom lasów wszechstronnego doskonalenia zawodowego i doradztwa, obejmującego zarówno kwestie produkcji jak i środowiska. Przy wykorzystaniu istniejącego potencjału instytucji naukowych i dydaktycznych oraz doradztwa, wzmocniane będą powiązania pomiędzy nauką i praktyką w celu opracowywania nowych, innowacyjnych rozwiązań w zakresie rolnictwa, leśnictwa i przetwórstwa oraz wdrażania ich do praktyki gospodarczej.

Priorytet 1 ma charakter przekrojowy tzn. realizowane w jego ramach działania mogą się przyczyniać do realizacji wszystkich (lub wybranych) pozostałych priorytetów. Zakłada się, iż w PROW 2014 – 2020 wsparcie ukierunkowane będzie na zagadnienia związane z sektorem rolnym w aspekcie jego funkcji gospodarczych i środowiskowych.

Działania/poddziałania realizujące Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich

Cel szczegółowy ⁹	Art./ działanie	Zakres / ukierunkowanie
(1a) Zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich	(art. 15) Transfer wiedzy i innowacji	Przedsięwzięcia mające na celu upowszechnienie innowacji i dobrych praktyk w zakresie produkcji rolnej, leśnictwa, przetwórstwa.
(1b) Wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem, a badaniami i innowacją	(art. 16) Doradztwo	Doradztwo w zakresie nowych technologii, technik lub organizacji produkcji rolnej lub leśnej. Doskonalenie zawodowe doradców.
	(art.36) Współpraca	Stymulowanie oraz wdrażanie nowych rozwiązań technicznych, technologicznych lub organizacyjnych poprzez współpracę sektora naukowego z partnerami gospodarczymi sektora rolnego lub leśnego i doradztwem. Tworzenie klastrów. Grupy operacyjne na rzecz innowacji
(1c) Promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym	(art.15) Transfer wiedzy i innowacji	Działania związane z prowadzeniem produkcji rolnej, m.in. z zarządzaniem, technologią i organizacją produkcji w gospodarstwie, marketingiem, ochroną środowiska itp.
	(art.16) Doradztwo	Usługi doradcze związane z efektywnością gospodarczą, rolną i środowiskową gospodarstwa rolnego. Szkolenia zawodowe doradców.

⁹ W nawiasach podano nr celu szczegółowego wg projektu rozporządzenia EFRROW.

IV.2 Priorytet 2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych

Cele szczegółowe:

(2a) Ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw rolnych o niskim poziomie uczestnictwa w rynku, gospodarstw rolnych prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach i gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej;

(2b) Ułatwienie wymiany pokoleń w sektorze rolnym.

Strategia PROW 2014 – 2020

Wzmacnianie konkurencyjności polskiego sektora rolnego poprzez ukierunkowane wsparcie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, także tych o niewystarczającym obecnie poziomie towarowości. Ułatwianie podejmowania działalności rolniczej przez młodych ludzi.

Działania/ poddziałania realizujące Priorytet 2. Poprawa konkurencyjności wszystkich sektorów rolnictwa i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych

Cel szczegółowy ¹⁰	Art. / działanie	Zakres / ukierunkowanie
(2a) Ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw stojących przed problemami strukturalnymi, szczególnie	(art.18. 1.a) Modernizacja gospodarstw rolnych	Projekty mające na celu poprawę wyników ekonomicznych (i dodatkowo efektywności energetycznej lub środowiskowej) gospodarstw rolnych (pomoc inwestycyjna).

¹⁰ W nawiasach podano nr celu szczegółowego wg projektu rozporządzenia EFRROW.

<p>gospodarstw o niskim poziomie uczestnictwa w rynku, gospodarstw prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach i gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej</p>	<p>(art. 20.1.a.iii) Restrukturyzacja małych gospodarstw</p>	<p>Premie ułatwiające rozwój małym gospodarstwom przeprowadzenie inwestycji mających na celu restrukturyzację ich działalności rolniczej.</p>
<p>(2b) Ułatwienie wymiany pokoleniowej w sektorze rolnym</p>	<p>(art. 20.1.a.i) Premia dla młodych rolników</p>	<p>Premie dla osób po raz pierwszy podejmujących prowadzenie gospodarstwa rolnego przeznaczone na inwestycje związane z funkcją rolniczą gospodarstw.</p>

IV.3 Priorytet 3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie

Cele szczegółowe:

(3a) Lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych, krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe;

(3b) Wspieranie zarządzania ryzykiem w gospodarstwach rolnych.

Strategia PROW 2014 – 2020

Pogłębienie integracji poziomej i pionowej w łańcuchu żywnościowym oraz rozwój rynku produktów wysokojakościowych w celu wsparcia konkurencyjności sektora żywnościowego, wzmocnienia pozycji producentów i ich lepszego powiązania z rynkiem. Stabilizacja potencjału produkcji rolnej i leśnej - wprowadzenie instrumentów umożliwiających zapobieganie i likwidowanie skutków katastrof naturalnych.

Działania/ poddziałania realizujące Priorytet 3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie

Cele szczegółowe ¹¹	Art. / działanie	Zakres / ukierunkowanie
(3a) Lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje	(art.17) Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	Roczne płatności określone w związku z kosztami ponoszonymi przez rolników ze względu na wytwarzanie produktów objętych systemami jakości (UE lub krajowymi).
	(art.18. 1.b) Przetwórstwo i marketing produktów rolnych	Wsparcie inwestycyjne projektów w aspekcie tworzenia powiązań pomiędzy sektorem przetwórstwa a producentami rolnymi mającymi na celu skrócenie łańcucha dostaw.

¹¹ W nawiasach podano nr celu szczegółowego wg projektu rozporządzenia EFRROW.

międzybranżowe	(art.21. 1.d) Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich - Targowiska	Budowa i modernizacja targowisk służących sprzedaży produktów rolnych na rynku lokalnym.
	(art.28) Tworzenie grup producentów	Pomoc na rzecz nowopowstających grup producentów działających we wszystkich sektorach produkcji rolnej (roczne płatności).
(3b) Wspieranie zarządzania ryzykiem w gospodarstwach rolnych	(art. 19) Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych	Wsparcie inwestycji przyczyniających się do zapobiegania lub minimalizowania skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych i katastrof oraz związanych z rekultywacją gruntów lub przywracaniem potencjału produkcji roślinnej lub zwierzęcej, zniszczonych w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych lub katastrof.

IV.4 Priorytet 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa

Cele szczegółowe:

4a. Odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej jakości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów;

4b. Poprawa gospodarki wodnej;

4 c. Poprawa gospodarowania glebą.

Strategia PROW 2014 – 2020

Promowanie praktyk rolniczych sprzyjających zachowaniu bioróżnorodności, krajobrazu oraz walorów środowiska naturalnego, w szczególności jakości gleb i wód.

Działania/ poddziałania realizujące Priorytet 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa

Cele szczegółowe ¹²	Art. / działanie	Zakres / ukierunkowanie
(4a) Odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów	(art.29) Działanie rolnośrodowiskowoklimatyczne	Płatności roczne dla rolników stosujących ponadstandardowe praktyki produkcyjne zapewniające ochronę cennych siedlisk przyrodniczych, bioróżnorodności (w tym: zagrożonych zasobów genetycznych roślin uprawnych, i zwierząt) oraz krajobrazu na obszarach wiejskich.
	(art.32) Płatności dla obszarów ONW	Płatności roczne dla rolników prowadzących działalności na obszarach wyznaczonych (na podstawie obiektywnych kryteriów biofizycznych) jako obszary, gdzie produkcja rolna napotyka na ograniczenia.

¹² W nawiasach podano nr celu szczegółowego wg projektu rozporządzenia EFRROW.

(4b) Poprawa gospodarki wodnej	(art.29) Działanie rolnośrodowiskowoklimatyczne	Płatności roczne dla rolników stosujących ponadstandardowe praktyki produkcyjne zapewniające ochronę wód lub gleb.
(4c) Poprawa gospodarowania glebą	(art.30) Rolnictwo ekologiczne	Płatności roczne dla rolników prowadzących produkcję metodami rolnictwa ekologicznego
	(art.18.1.c) Scalenie gruntów	Scalenia gruntów (dofinansowanie inwestycji).

PROJEKT

IV.5 Priorytet 5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym

Cele szczegółowe:

(5a) Poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie;

(5b) Poprawa efektywności korzystania z energii w rolnictwie

i przetwórstwie spożywczym;

(5c) Ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii produktów ubocznych, odpadów, pozostałości i innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki;

(5d) Redukcja emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa;

(5e) Zwiększenie sekwestracji węgla w rolnictwie i leśnictwie.

Strategia PROW 2014 – 2020

Inwestycje w przedsiębiorstwach i gospodarstwach, których efektem dodatkowym jest oszczędność wody, energii, wykorzystanie produktów ubocznych lub odpadowych, wykorzystanie OZE lub produkcja surowców odnawialnych do produkcji energii będą wspierane w ramach działania Inwestycje w środki trwałe (art. 18) realizowanego w ramach priorytetu 2 oraz 3. W efekcie realizowany będzie postulat zmniejszenia presji na środowisko i przeciwdziałania zmianom klimatu. Poprawa bilansu gazów cieplarnianych poprzez zmniejszenie ich emisji może następować w wyniku realizacji inwestycji wymienionych powyżej oraz zwiększenia sekwestracji dwutlenku węgla w wyniku zalesień i niektórych schematów programu rolnośrodowiskowoklimatycznego.

Działania / poddziałania realizujące Priorytet 5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym

Cel szczegółowy ¹³	Art. / działanie	Zakres / ukierunkowanie
(5e) Zwiększenie sekwestracji węgla w rolnictwie i leśnictwie.	(art. 23) Zalesienie i tworzenie terenu zalesionego	Pomoc finansowa na przeprowadzenie zalesiania gruntów i pielęgnację zalesień – płatności roczne.

¹³ W nawiasach podano nr celu szczegółowego wg projektu rozporządzenia EFRROW.

IV.6 Priorytet 6. Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich

Cele szczegółowe¹⁴:

6a. Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych małych przedsiębiorstw i tworzenie miejsc pracy;

6b. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

Strategia PROW 2014 – 2020

Dalszy rozwój społeczno - gospodarczy obszarów wiejskich poprzez kontynuację działań na rzecz zatrudnienia i poprawy jakości życia, także poprzez realizację oddolnych strategii (Leader).

Działania/ poddziałania realizujące Priorytet 6. Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich

Cel szczegółowy ¹⁵	Art. / działanie	Zakres / ukierunkowanie
(6a) Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych, małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy	(art.20 a ii) Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej	Pomoc w postaci premii przyznawana w związku z rozpoczęciem samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej
(6b) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich	(art. 21) Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	Odnowa i rewitalizacja, zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi. Mała infrastruktura

¹⁴ Pominięto ujęty w projekcie rozporządzenia EFRROW cel szczegółowy (6c) *Wsparcie dostępu do technologii ICT i ich wykorzystania na obszarach wiejskich*. Nie będzie on realizowany ze środków EFRROW- całość zadań z tego zakresu uwzględniona zostanie w polityce spójności.

¹⁵ W nawiasach podano nr celu szczegółowego wg projektu rozporządzenia EFRROW.

	<p>(art. 42-45 oraz art. 28-31 rozporządzenia WRS)</p> <p>Leader</p>	<p>Wsparcie przygotowawcze.</p> <p>Realizacja lokalnych strategii rozwoju wdrażanych przez lokalne grupy działania (LGD). W ramach strategii dofinansowanie projektów z zakresu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - transferu wiedzy i innowacji oraz doradztwa, - przetwórstwa i marketingu produktów rolnych, w tym inkubatorów kuchennych, - rozwoju przedsiębiorczości - odnowy i rozwoju wsi, - tworzenia i funkcjonowania sieci w zakresie krótkich łańcuchów dostaw <p>Projekty współpracy.</p> <p>Koszty bieżące.</p> <p>Aktywizacja.</p>
--	--	--

W dalszej części przedstawione zostały wstępne charakterystyki proponowanych do realizacji działań (poddziałów).

V. - Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich w ramach Polityki Spójności.

Środki finansowe dostępne w ramach II filaru Wspólnej Polityki Rolnej UE to podstawowe źródło wsparcia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. W jego ramach przewidziana jest możliwość realizacji na obszarach wiejskich szeregu instrumentów wpływających na poprawę konkurencyjności sektora rolnego, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w zakresie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny tych obszarów. O ile w ramach dostępnego instrumentarium działań występują takie, których realizacja możliwa jest jedynie z wykorzystaniem środków EFRROW, w szczególności dotyczące wsparcia realizacji działań na poziomie gospodarstw rolnych i ściśle powiązanych z produkcją rolniczą, o tyle należy mieć na uwadze, że wsparcie rozwoju obszarów wiejskich musi być uzupełnione szerszym zakresem instrumentów.

Kwestie związane z szeroko rozumianym rozwojem infrastruktury technicznej (m.in. komunikacyjnej, energetycznej, wodno-kanalizacyjnej, IT) mogą być realizowane ze środków zarówno Wspólnej Polityki Rolnej jak i Polityki Spójności.

Biorąc równocześnie pod uwagę, że aby wsparcie w ramach w/w zakresów realizowane było na jednakowych zasadach na obszarach wiejskich i poza nimi, konieczne jest zapewnienie na ich realizację kompleksowej pomocy z jednego źródła, jakim powinna być Polityka Spójności. W związku z powyższym proponuje się, aby następujące zakresy wsparcia uwzględnione były w programach krajowych i regionalnych koordynowanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Dotyczy to:

- całości zadań z zakresu gospodarki wodnej (poza inwestycjami realizowanymi na poziomie pojedynczych gospodarstw rolnych),
- inwestycji z zakresu gospodarki odpadami,
- inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową,
- wsparcia rozwoju odnawialnych źródeł energii (poza inwestycjami w tym zakresie realizowanych przez gospodarstwa rolne),
- budowy infrastruktury Internetu szerokopasmowego.

Ponadto, w celu wsparcia zmian strukturalnych na wsi i zwiększenia możliwości znalezienia pracy poza rolnictwem, niezbędne jest podnoszenie i nabywanie kwalifikacji zarówno rolników jak i członków ich rodzin w kierunku pozarolniczym. Dalszego rozwoju i włączenia działań pro-innowacyjnych do swojego zakresu działań wymagają także istniejące struktury upowszechnienia wiedzy.

Oba powyższe zadania stanowią powinny element kompleksowego wsparcia udzielanego w ramach programów Polityki Spójności obejmującego:

- szkolenia zawodowe dla rolników i członków ich rodzin, mające na celu ułatwienie podjęcia dodatkowej działalności pozarolniczej,
- szkolenia dla doradców w zakresie pozarolniczym
- doradztwo dla rolników, członków ich rodzin i pozostałych mieszkańców obszarów wiejskich prowadzących działalność pozarolniczą.

Wskazany wyżej zakres zadań obejmuje tylko te, których potencjalnym źródłem finansowania mógłby być zarówno EFRROW jak i inne fundusze.

W zakresie interwencji realizowanej w ramach Polityki Spójności na rzecz obszarów wiejskich muszą być uwzględnione także inne działania, wskazane w *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020*.

W tym kontekście, należy zwrócić uwagę na zapisy projektu Umowy Partnerstwa, w tym wskazanie *obszarów wiejskich, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe* jako jeden

z obszarów strategicznej interwencji. Przewiduje się, iż każdy program będzie zawierać informacje nt. tego w jaki sposób odnosi się on do rozwoju obszarów wiejskich.

VI. - Założenia dotyczące regionalizacji PROW 2014 – 2020

PROW 2014 - 2020 przygotowany będzie na poziomie centralnym przez Ministra jako Instytucję Zarządzającą (IZ) i współfinansowany głównie w oparciu o środki budżetu państwa.

Ze względu na znaczne różnice w poziomie i potrzebach rozwojowych obszarów wiejskich i rolnictwa w poszczególnych regionach Polski właściwe jest zaprojektowanie i wdrożenie odpowiednich mechanizmów dostosowujących zakres i warunki wsparcia udzielanego w ramach Programu do specyfiki poszczególnych województw.

Niektóre instrumenty wsparcia funkcjonować muszą w sposób niezależny od podziału administracyjnego kraju; dotyczy to np. płatności dla rolników gospodarujących na obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW) lub płatności Natura 2000.

W odniesieniu do niektórych instrumentów wsparcia inwestycyjnego istotne jest dostosowanie zakresu ich stosowania do uwarunkowań i potrzeb regionalnych. Istotne jest też zapewnienie zrównoważonego w skali kraju dostępu do środków i tym samym zapobieżenie pogłębianiu się dysproporcji rozwojowych między regionami.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, planuje się zastosowanie tzw. pogłębionej regionalizacji Programu. Mechanizm polegać będzie na dokonaniu podziału części całkowitego budżetu programu (poza działaniami o charakterze horyzontalnym) na pulę przeznaczoną dla poszczególnych województw, a następnie określenie przez Samorządy Województw, które z działań i w jakim wymiarze finansowym powinny zostać wdrożone na ich terenie. Tym samym ostateczny budżet poszczególnych działań byłby określony na podstawie wskazań poszczególnych województw. Należy jednocześnie założyć wprowadzenie ograniczeń odnośnie swobody dokonywanych wyborów tak, aby zapewnić minimalny poziom nakładów na niektóre, szczególnie istotne w skali kraju, cele.

Drugim zakładanym mechanizmem pogłębionej regionalizacji byłoby zróżnicowanie kryteriów dostępu lub wyboru operacji w ramach niektórych działań Programu. Poprzez odmienne w różnych województwach określenie grup docelowych odbiorców pomocy lub preferowanych obszarów, sektorów itp. można będzie dostosować poszczególne instrumenty wsparcia do specyfiki poszczególnych województw.

VII. - Wstępny opis działań proponowanych w ramach PROW – 2014- 2020

Definicje

Rolnik - art. 4 ust. 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej¹⁶

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa = Standardowa Produkcja jest to średnia z 5 lat wartość produkcji określonej działalności produkcyjnej (roślinnej lub zwierzęcej) uzyskiwana w ciągu 1 roku z 1 ha lub od 1 zwierzęcia (z wyjątkami: grzyby jadalne – na 100 m², drób – na 100 szt., pszczoły – na 1 pień pszczeli, czyli 1 rodzinę pszczelą), w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcyjnych.

Grupa producentów rolnych - grupa producentów, wpisana do rejestru prowadzonego przez marszałka województwa.

Małe gospodarstwo - gospodarstwo rolne o wielkości ekonomicznej nie mniejszej niż 2 tys. euro i nie większej niż 15 tys. euro.

Obszary wiejskie – tereny położone poza granicami administracyjnymi miast, czyli gminy wiejskie lub części wiejskie gmin miejsko-wiejskich.

Innowacje - Zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu obejmujących znaczącą poprawę:

- parametrów lub funkcjonalności;
- metod wytwarzania / świadczenia usług;
- metod organizacji wewnętrznej jak i relacji zewnętrznych;
- metod marketingowych.

Prosta inwestycja odtworzeniowa - przez prostą inwestycję odtworzeniową rozumie się¹⁷ inwestycję, która polega na zastąpieniu istniejącego budynku czy rzeczy

¹⁶ Rolnik oznacza osobę fizyczną lub prawną lub grupę osób fizycznych lub prawnych, bez względu na status prawny takiej grupy i jej członków w świetle prawa krajowego, której gospodarstwo rolne [...] jest objęte zakresem terytorialnym TUE i TFUE, [...], oraz która prowadzi działalność rolniczą.

¹⁷ Definicja opracowana na podstawie art. 2 pkt. 17 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1857/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy państwa dla

ruchomej (maszyna, urządzenie, wyposażenie) lub ich części nowym odtworzonym budynkiem czy rzeczą ruchomą bez zwiększania zdolności produkcyjnych o co najmniej 25 % lub bez gruntownej zmiany charakteru produkcji czy zastosowanej technologii. Ponadto za inwestycję odtworzeniową nie uznaje się całkowitego zniszczenia co najmniej 30-letniego budynku gospodarczego i zastąpienia go nowoczesnym budynkiem oraz gruntownego remontu budynku gospodarczego. Remont uznaje się za gruntowny, jeśli jego koszty wynoszą co najmniej 50 % wartości nowego budynku.

Broker innowacji - podmiot będący łącznikiem zapewniający przepływ informacji oraz ułatwiający nawiązanie współpracy w obszarze innowacji pomiędzy podmiotami sektora rolno-spożywczego, naukowo-badawczego i doradztwem.

Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR) skupia podmioty sektora rolno-spożywczego, naukowo-badawczego, małych i średnich przedsiębiorstw, doradztwo oraz podmioty działające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Sieć zapewnia wymianę wiedzy i informacji między skupionymi w niej podmiotami, ułatwia nawiązywanie współpracy i tworzenie grup operacyjnych i partnerstw na rzecz współpracy w obszarze innowacji. Upowszechnia informacje o realizowanych projektach badawczo-wdrożeniowych w obszarze innowacji.

Grupa operacyjna na rzecz innowacyjności - uznana zostaje za spełniającą warunki niezbędne do współfinansowania jeżeli jest utworzona przez co najmniej dwa różne podmioty, w tym co najmniej rolników lub przedsiębiorców sektora rolnego lub rolno-spożywczego, należące do co najmniej dwóch grup z wymienionych poniżej:

- a) rolnicy i grupy rolników,
- b) naukowcy, instytucje naukowo-badawcze,
- c) doradcy (rolniczy lub gospodarczy),
- d) przedsiębiorcy sektora rolnego lub rolno-spożywczego,

małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z wytwarzaniem produktów rolnych oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 70/2001

VII.1 Działanie „Transfer wiedzy i innowacji”

Podstawa prawna

Art. 15 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:

- zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich (1A);
- wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem, a badaniami i innowacją (1B);
- promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym (1C).

Rodzaj operacji

- Inwestycje w projekty demonstracyjne poszerzające bazę wiedzy i najlepszych praktyk innowacji, w tym rozwiązań innowacyjnych, w zakresie produkcji rolnej lub leśnej lub przetwórstwa rolno-spożywczego (1A);
- Działania upowszechniające innowacyjne rozwiązania dotyczące produkcji rolnej lub leśnej lub przetwórstwa rolno-spożywczego (1B).

Działania te ukierunkowane są w szczególności na upowszechnienie innowacyjnych rozwiązań wypracowanych przez instytucje naukowo-badawcze, a także na upowszechnienie efektów wypracowanych w ramach realizacji operacji wchodzących w zakres działania „Współpraca”.

Działania upowszechniające prowadzone są w szczególności w następujących formach: kursy, konferencje, seminaria, szkolenia, warsztaty, pokazy, demonstracje, wyjazdy studyjne, staże.

- Działania szkoleniowe ukierunkowane na rozwój wiedzy i umiejętności zawodowych przez rolników lub posiadaczy lasów, uczniów szkół rolniczych i leśnych, doradców rolnych i nauczycieli szkół rolniczych lub leśnych (1C). Działania szkoleniowe dotyczą zagadnień związanych m.in. z zarządzaniem, technologią i organizacją produkcji w gospodarstwie, bezpieczeństwem pracy, marketingiem, ochroną środowiska, ICT oraz skróceniem łańcucha żywnościowego.

Działania szkoleniowe prowadzone są w szczególności w następujących formach: kursy, szkolenia, w tym e-learningowe warsztaty, demonstracje, wyjazdy studyjne.

Koszty kwalifikowalne

- koszty związane z budową, przebudową, nadbudową, modernizacją infrastruktury i elementów niezbędnych do stworzenia i umożliwienia prezentacji projektu demonstracyjnego -1A
- koszty ściśle związane z organizacją i przeprowadzeniem działań upowszechnieniowych - 1B
- koszty ściśle związane z organizacją i przeprowadzeniem działań szkoleniowych - 1C
- koszty ogólne

Koszty uznaje się za koszty kwalifikowalne, jeżeli zostały poniesione od dnia zawarcia umowy.

Beneficjenci

W zależności od celu szczegółowego:

1A:

- instytucje naukowo – badawcze,
- doradztwo publiczne,
- szkoły rolnicze lub szkoły leśne lub centra kształcenia ustawicznego lub centra kształcenia praktycznego prowadzone przez JST lub organy administracji rządowej

1B:

- instytucje naukowo – badawcze,
- doradztwo publiczne,
- podmioty prowadzące działalność szkoleniową.

1C:

- instytucje naukowo – badawcze,
- szkoły rolnicze lub szkoły leśne lub centra kształcenia ustawicznego lub centra kształcenia praktycznego prowadzone przez JST lub organy administracji rządowej,

- Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej
- doradztwo publiczne,
- podmioty prowadzące działalność szkoleniową.

Warunki kwalifikowalności

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Wybór operacji do finansowania będzie miał charakter konkursu. O przyznaniu pomocy będzie decydowała liczba uzyskanych punktów.

Kryteria wyboru definiuje się w celu wybrania beneficjentów (usługodawców), którzy najlepiej zrealizują działanie. Proces wyboru beneficjentów powinien być otwarty i uczciwy oraz obejmować kandydatów spełniających warunki kwalifikowalności.

Aby zakwalifikować się do wsparcia w ramach tego działania, beneficjent przedstawia dowody na spełnienie wymaganych kwalifikacji do świadczenia usług transferu wiedzy, w tym dotyczących:

- kwalifikacji personelu realizującego usługi związane z transferem wiedzy,
- wystarczającej liczby pracowników do realizacji usług związanych z transferem wiedzy.

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 100% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

PROJEKT

VII.2 Działanie „Doradztwo”

Podstawa prawna

Art. 16 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na następujące cele:

- zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich (1A)
- wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem, a badaniami i innowacją (1B);
- promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym (1C).

Rodzaj operacji

W ramach działania rolnicy lub grupy producentów rolnych objęci będą kompleksową pomocą doradczą, której zakres powinien być powiązany z co najmniej jednym unijnym priorytetem rozwoju obszarów wiejskich i obejmować powinien co najmniej jeden spośród następujących obszarów: technologia produkcji roślinnej i zwierzęcej, środowisko, klimat, organizacja, zarządzanie, różnorodność biologiczna, ochrona środowiska, choroby zwierząt i roślin, zrównoważony rozwój działalności gospodarczej małych gospodarstw, zasady bezpieczeństwa pracy.

Usługi doradcze dla producentów rolnych lub grup producentów rolnych będą mogły obejmować również inne zagadnienia związane z ekonomicznymi, rolniczymi i środowiskowymi wynikami gospodarstwa rolnego (np. opracowanie biznesplanu, rentowność ekonomiczna, zarządzanie ryzykiem, strategie adaptacji do zmian klimatu i łagodzenia ich skutków, techniki produkcyjne).

Działanie obejmować będzie także usługi doradcze dla właścicieli lasów w ramach następujących obszarów: ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, tj. wynikające z dyrektywy 92/43/EWG, ochrona dzikiego ptactwa, tj. wynikające z dyrektywy 2009/147/WE i ramy działania Wspólnoty w dziedzinie polityki wodnej, tj. dyrektywa 200/60/WE. Ponadto pomoc będzie mogła obejmować kwestie związane z efektywnością gospodarczą i środowiskową gospodarstwa leśnego.

Działanie obejmować będzie również wsparcie doskonalenia zawodowego doradców w zakresie ww. obszarów, w ramach których świadczone będą usługi doradcze dla producentów rolnych, grup producentów rolnych i właścicieli lasów. Pomoc

świadczona będzie przez podmioty doradcze (beneficjentów działania) lub w zakresie innowacyjnych rozwiązań technologicznych i organizacji produkcji rolnej lub leśnej - przez podmioty doradcze z instytucjami naukowo-badawczymi.

Ponadto realizowane mogą być projekty dotyczące promocji doradztwa rolnego i leśnego oraz upowszechnianie informacji o ich działalności i świadczonych przez nie usługach.

Koszty kwalifikowalne

Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się:

- koszty administracyjne, w tym koszty osobowe,
- koszty działań szkoleniowych,
- koszty związane z promocją i informacją.

Koszty uznaje się za kwalifikowalne od momentu podpisania umowy o przyznanie pomocy.

Beneficjenci

W zależności od celu szczegółowego:

1A - publiczne i prywatne podmioty doradcze;

1B - publiczne i prywatne podmioty doradcze, instytucje naukowo-badawcze;

1C - publiczne i prywatne podmioty doradcze, Centrum Doradztwa Rolniczego.

Warunki kwalifikowalności

Warunkiem umożliwiającym ubieganie się o przyznanie pomocy w ramach tego działania będzie uzyskanie akredytacji w zakresie usług doradczych dla rolnictwa i leśnictwa.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Rodzaj wsparcia

płatności ryczałtowe:

- na program doradczy dla rolnika lub grupy rolników realizowany w okresie 1 roku
- w przypadku projektów z zakresu doskonalenia zawodowego doradców na trzyletni program.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 100% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VII.3 Działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”

Podstawa prawna

Art. 17 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 3 - Poprawa organizacji łańcucha dostaw żywności i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie, ze szczególnym naciskiem na następujące dziedziny:

- lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem dostaw żywności poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe oraz poprzez promowanie dobrostanu zwierząt.

Rodzaj operacji

Wsparcie w ramach tego działania udzielane jest jako roczna płatność motywująca, której poziom ustala się według poziomu kosztów stałych wynikających z udziału we wspieranych systemach przez maksymalny okres pięciu lat.

„Koszty stałe” oznaczają koszty poniesione w związku z przystąpieniem do wspieranego systemu jakości i roczną składkę za udział w tym systemie, w miarę potrzeby łącznie z wydatkami na wymagane kontrole zgodności z wymaganiami systemu.

Koszty kwalifikowalne

Koszty kwalifikowalne (tzw. „koszty stałe” związane są z funkcjonowaniem w ramach systemu) oznaczają koszty poniesione przy przystępowaniu do wspieranego systemu jakości i roczną składkę za udział w tym systemie, w miarę potrzeby łącznie z wydatkami na wymagane kontrole zgodności z wymaganiami systemu.

Beneficjenci

Rolnik lub grupa rolników.

Warunki kwalifikowalności

Pomoc przyznawana jest rolnikowi lub grupie rolników, który/a wytwarza produkty przeznaczone do spożycia przez ludzi, w ramach następujących systemów jakości żywności i który/a nie otrzymywał/a tego rodzaju wsparcia w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” objętego PROW 2007-2013.

Systemy Wspólnotowe:

- System Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych oraz System Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności w rozumieniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. U. L 343 z 14.12.2012, str. 1);
- produkcja ekologiczna w rozumieniu rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylającego rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 (Dz. Urz. UE L 189 z 20.07.2007, str. 1, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 110/2008 z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 1576/89 (Dz. U. L 39 z 13.2.2008, str. 16);
- Projekt rozporządzenia (WE) w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina;
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 479/2008 z dnia 29 kwietnia 2008 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku wina, zintegrowane w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych („rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku”) (Dz. Urz. UE L 299 z 16.11.2007, str. 1, z późn. zm.) rozporządzeniem (WE) nr 491/2008.

Systemy Krajowe:

- Integrowana produkcja roślin (IP) w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2013 r. poz. 455);
- system Jakość Tradycja uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 czerwca 2007 r.;
- system jakości QMP uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 października 2008 r.;

- system jakości QAFP uznany za krajowy system jakości żywności w zakresie mięsa wieprzowego i drobiowego na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 grudnia 2009 r. oraz z dnia 13 stycznia 2011r.;
- system jakości PQS uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 grudnia 2009 r.;
- inne krajowe systemy jakości.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Rodzaj wsparcia

Wsparcie polega na refundacji kosztów kwalifikowalnych w okresie maksymalnie 5 lat. Wsparcie ograniczone jest do maksymalnej kwoty 3 000 euro/gospodarstwo/rok, zgodnie z załącznikiem nr I do projektu rozporządzenia EFRROW. Stawki wsparcia w ramach tego działania oszacowane zostaną na podstawie kosztów stałych związanych z uczestnictwem rolnika w poszczególnych systemach jakości żywności.

Koszty obejmują opłaty roczne, w tym składki na rzecz grup rolników związane z udziałem w systemie oraz koszty kontroli w ramach poszczególnych systemów uczestnictwa w systemach jakości żywności. Składki mogą być płacone wyłącznie na rzecz grup rolników, które dostarczają rolnikom zrzeszonym w tych grupach odpowiednich usług wynikających z uczestnictwa w systemach jakości żywności.

Beneficjent otrzymuje wsparcie na podstawie kosztów rzeczywiście poniesionych.

W przypadku grup rolników, wytwarzających produkty objęte systemami jakości żywności, pomoc może być udzielana także na przeprowadzanie działań informacyjnych i promocyjnych, realizowanych przez grupy rolników na rynku wewnętrznym i polega na refundacji 70% kosztów kwalifikowanych poniesionych na przeprowadzenie tego rodzaju działań.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

- Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2013 r. poz. 455).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników (Dz. U. Nr 32, poz. 217, z późn. zm.),

- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 88, poz. 983, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu oraz rynku suszu paszowego (Dz. U. z 2011 r. Nr 145, poz. 868, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 710);

Dodatkowo, wszystkie przepisy UE wymienione w części „kryteria kwalifikowalności”.

Intensywność pomocy

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Pomoc udzielana w ramach przedmiotowego działania stanowi refundację kosztów kwalifikowalnych, poniesionych przez rolnika na wprowadzenie wspieranego systemu jakości żywności oraz uczestnictwo w systemie, a jej wysokość jest zróżnicowana w poszczególnych systemach.

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VII.4 Działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych”

Podstawa prawna

Art. 18 ust. 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 2. *„Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych”*, ze szczególnym naciskiem na:

- ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw rolnych stojących przed poważnymi problemami strukturalnymi, a szczególnie gospodarstw rolnych o niskim poziomie uczestnictwa w rynku, gospodarstw prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach i gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej (2A);

Dodatkowo działanie będzie miało wpływ na osiągnięcie celu:

- ułatwianie wymiany pokoleń w sektorze rolnym (2B);
- poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie (5A);
- poprawa efektywności korzystania z energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym (5B);
- ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, produktów ubocznych, odpadów, pozostałości i innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki (5C);
- redukcja emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa (5D);
- promowanie sekwestracji węgla w rolnictwie i leśnictwie (5E).

Działanie będzie realizować cele przekrojowe polityki rozwoju obszarów wiejskich, którymi są: innowacyjność, środowisko oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu i przystosowanie się do niej.

Rodzaj operacji

Pomoc jest udzielana na materialne lub niematerialne inwestycje poprawiające ogólne wyniki gospodarstw rolnych prowadzących zarobkową działalność rolniczą.

Przez prowadzenie działalności w celach zarobkowych rozumie się prowadzenie działalności, której podstawowym celem jest osiągnięcie dochodu. Prowadzenie działalności w celach naukowo-badawczych nie stanowi prowadzenia działalności w celach zarobkowych.

Operacje mogą dotyczyć produkcji produktów żywnościowych jak i nieżywnościowych, a także przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie.

Poprzez poprawę ogólnych wyników gospodarstwa rolnego rozumie się poprawę konkurencyjności lub zwiększenie rentowności gospodarstwa rolnego w wyniku jego restrukturyzacji, co wyrazi się wzrostem wartości dodanej brutto w gospodarstwie (GVA), oraz dodatkowo:

- poprawę efektywności korzystania z zasobów wodnych w gospodarstwie,
- poprawę efektywności korzystania z energii w gospodarstwie,
- zwiększenie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w gospodarstwie,
- redukcję emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa w gospodarstwie,
- poprawę sekwestracji węgla w rolnictwie w gospodarstwie.

Przez restrukturyzację rozumie się zasadnicze zmiany w gospodarstwie, które mają na celu poprawę jego konkurencyjności i zwiększenie jego rentowności oraz dokonywane z uwzględnieniem zmian w otoczeniu oraz wewnętrznych potrzeb danego gospodarstwa. Restrukturyzacja musi doprowadzić do wzrostu wartości dodanej brutto w gospodarstwie (GVA), w szczególności w wyniku racjonalizacji technologii produkcji lub wprowadzenia innowacji, zmiany profilu lub skali produkcji, poprawy jakości produkcji lub zwiększenia wartości dodanej produktu, co najmniej o 20 % w odniesieniu do roku bazowego w okresie 5 lat od dnia przyznania pomocy.

W ramach tego działania będą realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą przyczyniały się do poprawy ogólnych wyników gospodarstwa w powyżej zdefiniowany sposób, przy czym poprawa w zakresie konkurencyjności lub zwiększenia rentowności gospodarstwa rolnego w wyniku jego restrukturyzacji jest obligatoryjna.

W tym działaniu będą również realizowane inwestycje zbiorowe, przez które rozumie się inwestycje realizowane przez co najmniej dwóch rolników, dotyczące gospodarstw tych rolników i w nich realizowane np. budowa wspólnej przechowalni, silosu albo zakup wspólnej maszyny do prac polowych. Inwestycje zbiorowe są realizowane wyłącznie przez grupy rolników.

W ramach działania będą realizowane operacje, w tym dotyczące budynków inwentarskich:

- wynikające z konieczności dostosowania gospodarstw prowadzących produkcję mleka do planowanego zniesienia kwotowania produkcji mleka,
- dotyczące produkcji bydła mięsnego;
- dotyczące produkcji prosiąt,
- dotyczące przechowalnictwa produktów rolnych pochodzących z gospodarstwa (m.in. zboża, owoce, warzywa)

- stanowiące projekty zbiorowe (realizowane przez co najmniej 2 rolników),
- dotyczące gospodarstw ekologicznych lub gospodarstw prowadzących produkcję integrowaną,
- mające na celu poprawę jakości produktu lub zwiększenie wartości dodanej produktu, w tym poprzez przygotowanie produktu do sprzedaży,
- mające na celu zakładanie plantacji wieloletnich.

Uzasadnione ekonomicznie wykorzystanie odnawialnych źródeł energii może stanowić element ww. rodzajów operacji.

Koszty kwalifikowalne

Koszty kwalifikowalne ograniczają się do:

- a) kosztów budowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- b) kosztów zakupu lub leasingu zakończonego przeniesieniem prawa własności nowych maszyn, urządzeń i wyposażenia, w tym oprogramowania komputerowego, do wartości rynkowej majątku;
- c) kosztów zakładania plantacji wieloletnich, z wyłączeniem zakładania plantacji choinek, plantacji roślin na cele energetyczne, mateczników drzew, (...).
- d) kosztów ogólnych związanych z wydatkami, o których mowa w lit. a) i b), takich jak honoraria architektów, inżynierów, opłaty za konsultacje, studia wykonalności, nabycie patentów, pozwoleń lub licencji.

Nie ma możliwości wsparcia zakupu zwierząt, roślin jednorocznych oraz używanych rzeczy ruchomych (maszyn, urządzeń i wyposażenia).

Dodatkowe koszty związane z umową leasingu, takie jak np. marża finansującego i ubezpieczenie nie są kosztami kwalifikowalnymi.

Nie przewiduje się dofinansowania prostych inwestycji odtworzeniowych.

Beneficjenci

Rolnik lub grupa rolników.

Rolnik będący beneficjentem tego działania może być osobą fizyczną, osobą prawną, spółką osobową, prowadząca działalność rolniczą w celach zarobkowych w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Grupę rolników stanowi co najmniej dwóch rolników, którzy ubiegają się wspólnie o pomoc w ramach tego działania w celu zrealizowania operacji, która poprawi ogólne wyniki w gospodarstwach tych rolników.

Warunki kwalifikowalności

O pomoc może ubiegać się rolnik, który prowadzi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność rolniczą.

Pomoc dotyczy gospodarstw prowadzących zarobkową działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym również produkcji materiału siewnego, szkółkarskiego, hodowlanego lub reprodukcyjnego, produkcji warzywniczej, roślin ozdobnych, grzybów uprawnych, sadownictwa, hodowli i produkcji materiału zarodowego zwierząt, ptactwa i owadów użytkowych lub produkcji zwierzęcej typu przemysłowego fermowego, z wyłączeniem chowu i hodowli ryb.

W przypadku produkcji zwierzęcej pomoc dotyczy wyłącznie produkcji w zakresie zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich.

O pomoc może ubiegać się rolnik posiadający gospodarstwo rolne w rozumieniu Kodeksu cywilnego, o powierzchni użytków rolnych co najmniej 1 ha lub nieruchomości służącej do prowadzenia produkcji w zakresie działów specjalnych produkcji rolnej w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, zwanych dalej „gospodarstwem”.

W gospodarstwie prowadzona jest rachunkowość rolna.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa uprawnionego do otrzymania pomocy stanowi co najmniej równowartość 15 tys.. euro. i nie jest większa niż 100 tys. euro.

W przypadku grupy rolników warunek posiadania gospodarstwa powinien być spełniony przez każdego z rolników tworzących grupę, jednakże wymagana wielkość ekonomiczna oraz wymagana maksymalna powierzchnia są ustalone przez sumowanie wielkości ekonomicznej i powierzchni gospodarstw rolników tworzących grupę. Gospodarstwo każdego z rolników tworzących grupę powinno mieć co najmniej minimalną wielkość ekonomiczną wymaganą w działaniu „Restrukturyzacja małych gospodarstw”.

Rolnik posiadający gospodarstwo o powierzchni powyżej 300 ha nie może ubiegać się o pomoc w ramach tego działania.

Podział gospodarstwa, który będzie miał związek z dążeniem do obejścia ww. warunków, zostanie potraktowany jako stworzenie sztucznych warunków w celu uzyskania pomocy.

Nie przewiduje się wsparcia gospodarstw w zakresie chowu drobiu.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Zagwarantowanie ukierunkowania pomocy na precyzyjnie zdefiniowane cele wynikające ze zidentyfikowanych strukturalnych i terytorialnych potrzeb oraz problemów strukturalnych. Przewiduje się preferencję w przyznawaniu pomocy na operacje dotyczące budowy lub modernizacji budynków inwentarskich łącznie z ich wyposażeniem w zakresie niezbędnym do produkcji.

Zapewnienie minimalizacji ryzyka zaistnienia efektu zdarzenia niezależnego (efektu *deadweight*).

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Wysokość pomocy przyznanej na realizację operacji nie może przekroczyć;

- 1) 500 000 zł – dotyczy budowy lub modernizacji budynków inwentarskich łącznie z ich wyposażeniem w zakresie niezbędnym do produkcji,
- 2) 200 000 zł - dotyczy pozostałych operacji.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi w gospodarstwie rolnym, w okresie realizacji Programu, nie może przekroczyć 500 000 zł, przy czym na operacje inne niż dotyczące budowy lub modernizacji budynków inwentarskich łącznie z ich wyposażeniem w zakresie niezbędnym do produkcji – maksymalnie 200 000 zł.

Beneficjent będzie mógł otrzymać zaliczkę.

Powiązania z innymi przepisami

W tym miejscu docelowo zostaną wymienione przepisy, na podstawie których wdrażane są programy, w przypadku których istnieje możliwość podwójnego finansowania operacji kwalifikującej się do wsparcia w ramach tego działania.

Intensywność pomocy

Do 50% kosztów kwalifikowalnych operacji i nie mniej niż 40 %.

Podwyższony poziom pomocy będzie miał zastosowanie w przypadku: młodych rolników, inwestycji zbiorowych¹⁸.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla działania

Wskaźniki

Finansowanie

	Udział EFRROW (%)	Kwota EFRROW 2014-2020	Całkowite wydatki publiczne 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc publiczna)
Razem				

¹⁸ Zgodnie z projektem rozporządzenia, maksymalną stawkę refundacji (tj. 50%) można podwyższyć w przypadku młodych rolników, inwestycji zbiorowych i projektów zintegrowanych obejmujących wsparcie w ramach więcej niż jednego środka, inwestycji na obszarach z [...] naturalnymi i innymi szczególnymi ograniczeniami, o których mowa w art. 33 [...], oraz operacji wspieranych w ramach Europejskiego Partnerstwa na rzecz Innowacji zgodnie ze stawkami wsparcia określonymi w załączniku I; ze względu na zidentyfikowane problemy rolnictwa w PL proponuje się zastosowanie podwyższonego poziomu dofinansowania wyłącznie dla młodych rolników i projektów zbiorowych;

VII.5 Działanie „Przetwórstwo i marketing produktów rolnych”

Podstawa prawna

Art. 18.1.b rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 3. „Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie”, ze szczególnym naciskiem na następujący cel:

- lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe (3A).

Dodatkowo, wybrane operacje realizowane w ramach działania mogą przyczyniać się do realizacji celu szczegółowego:

- poprawa efektywności korzystania z energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym (5B).

Działanie będzie realizować cele przekrojowe polityki rozwoju obszarów wiejskich, jakimi są: innowacyjność, środowisko oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu i przystosowanie się do niej.

Rodzaj operacji

Przetwórstwo i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych tj. produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Koszty kwalifikowane

Pomoc finansowa może być przyznana na inwestycje obejmujące w szczególności:

1. Inwestycje materialne:

a) budowę, modernizację lub przebudowę budynków produkcyjnych lub magazynowych i budowli stanowiących infrastrukturę zakładów przetwórstwa, niezbędną do wdrożenia inwestycji w zakresie zakupu maszyn i urządzeń lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych lub infrastruktury służącej ochronie środowiska,

b) zakup lub instalację maszyn lub urządzeń do przetwarzania, magazynowania lub przygotowania produktów do sprzedaży,

c) zakup lub instalację aparatury pomiarowej, kontrolnej oraz sprzętu do sterowania procesem produkcji lub magazynowania,

e) zakup lub instalację urządzeń służących poprawie ochrony środowiska.

2. Inwestycje niematerialne:

a) zakup oprogramowania służącego zarządzaniu przedsiębiorstwem oraz sterowaniu procesem produkcji i magazynowania,

b) wdrożenie procedury certyfikowanych systemów zarządzania jakością,

c) przygotowanie dokumentacji technicznej projektu,

d) przygotowanie biznesplanu,

e) opłaty za patenty lub licencje,

f) koszty nadzoru urbanistycznego, architektonicznego, budowlanego lub konserwatorskiego.

Beneficjenci

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która:

- posiada zarejestrowaną działalność w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych,

- działa jako przedsiębiorca wykonujący działalność jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwo.¹⁹

W ramach działania zakłada się priorytetowe traktowanie:

- 1) grup producentów rolnych;
- 2) wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw;
- 3) uznanych organizacji producentów owoców i warzyw;
- 4) spółdzielni, w szczególności mleczarskich lub ogrodniczych.

Szczegółowy wykaz rodzajów działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności objętej pomocą w niniejszym działaniu zostanie określony w legislacji krajowej.

¹⁹ W rozumieniu zalecenia 2003/361/WE (Dz. Urz. L124 z 20.05.2003, str. 36).

Warunki kwalifikowalności

Wspierane są projekty realizowane przez przedsiębiorców, którzy zaopatrują się w co najmniej 50% surowców niezbędnych do produkcji na podstawie umów długoterminowych (co najmniej rocznych), zawieranych bezpośrednio z producentami rolnymi lub podmiotami wstępnie przetwarzającymi produkty rolne. Wskazane umowy powinny zawierać również mechanizm ustalania cen nabycia produktów rolnych.

Pomoc może być przyznana podmiotom zdolnym do realizacji i utrzymania planowanego przedsięwzięcia, co weryfikowane jest na podstawie analizy danych ekonomicznych dotyczących dotychczasowej działalności gospodarczej oraz projekcji finansowych zawartych w planie przedsięwzięcia. Udzielenie pomocy możliwe jest wyłącznie w przypadku, gdy realizacja inwestycji nie jest możliwa bez udziału środków publicznych (unikanie tzw. *efektu deadweight*).

Inwestycja, której dotyczy projekt, musi spełniać wymagania określone przepisami prawa mające zastosowanie do tej inwestycji.

Pomoc może być udzielona na realizację projektów w zakładach spełniających obowiązujące standardy higieniczno – sanitarne, ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt.

Inwestycje zakładające wzrost mocy produkcyjnych mogą być wspierane pod warunkiem udokumentowania bazy surowcowej oraz wykazania możliwości zbytu planowanej produkcji.

Projekty nie mogą dotyczyć sprzedaży detalicznej.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru powinny preferować operacje dotyczące:

- a) innowacyjności, ochrony środowiska, przeciwdziałania zmianom klimatu,
- b) wnioskodawców posiadających określony poziom umów zawartych bezpośrednio z producentami rolnymi w roku poprzedzającym złożenie wniosku o przyznanie pomocy,
- c) realizacji inwestycji w gminach należących do powiatów o najwyższym poziomie bezrobocia w kraju,
- d) wybranych sektorów przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych.

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji). Maksymalna wysokość pomocy przyznana w okresie realizacji Programu jednemu beneficjentowi wynosi 2 000 000 złotych.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Definicja mikro, małych i średnich przedsiębiorstw zawarta w Zaleceniu Komisji z dnia 6 maja 2003 r. *dotyczącego definicji przedsiębiorstw mikro, małych i średnich* (Dz. Urz. L124 z 20.05.2003, str. 36).

Intensywność pomocy

Poziom pomocy wynosi maksymalnie 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VII.6 Działanie „Scalanie gruntów”

Podstawa prawna

Art. 18.1.c rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa, Poprawa gospodarowania glebą (4C)

Rodzaj operacji

Scalanie gruntów

Koszty kwalifikowalne

- 1) koszty opracowania projektu scalenia (dokumentacji geodezyjno-prawnej),
- 2) koszty zagospodarowania poscaleniowego związanego z organizacją rolniczej przestrzeni produkcyjnej:
 - budowy/przebudowy dróg wydzielonych w ramach scalenia,
 - korekty przebiegu oraz poprawy parametrów technicznych urządzeń melioracji wodnych,
 - zabiegów rekultywacyjnych,
 - koszty ogólne związane z realizacją zagospodarowania poscaleniowego

Koszty uznaje się za kwalifikowalne, jeżeli zostały poniesione w formie rozliczenia bezgotówkowego:

- nie wcześniej niż po 1 stycznia 2014 r. – dot. kosztów ogólnych,
- po dniu podpisania umowy o przyznaniu pomocy- dot. kosztów inwestycyjnych,
- dostawy, roboty budowlane i usługi związane z realizacją zagospodarowania przestrzennego zostały nabyte w trybie przepisów o zamówieniach publicznych.

Beneficjenci

- starosta,
- jednostki organizacyjne przekazane samorządowi województwa na podstawie art. 25 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.).

Warunki kwalifikowalności

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Wybór operacji do finansowania będzie miał charakter konkursu, zostaną określone kryteria wyboru. Premiowane będą operacje przewidujące zastosowanie rozwiązań zapewniających ochronę środowiska.

Rodzaj wsparcia

Refundacja kosztów kwalifikowalnych poniesionych na realizację projektów.

Intensywność pomocy

Do 100% kosztów kwalifikowanych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Pomoc może być przyznana na projekty:

- 1) zgodne z ustawą z dnia 26 marca 1982 roku o scalaniu i wymianie gruntów (Dz. U. z 2003 r. Nr 178 poz. 1749 z późn. zm.) w szczególności poparte wystąpieniem do starosty ponad 50% właścicieli gospodarstw rolnych z projektowanego obszaru scalenia lub których łączny obszar przekracza połowę powierzchni projektowanego obszaru scalenia;
- 2) dla których opracowano założenia do projektu scalenia gruntów;
- 3) zgodne z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz. 1227 z późn. zm.); w szczególności w zakresie przeprowadzania ocen oddziaływania na środowisko,

4) w przypadku ich realizacji na obszarach NATURA 2000 oraz innych obszarach chronionych - zgodnie z planami ochrony przewidzianymi odrębnymi przepisami dla takich terenów,

5)zgodne z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. – o ochronie przyrody (Dz.U. 92 poz. 880 z późn. zm),

6) dla których maksymalny koszt opracowania projektu scalenia i zagospodarowania poscaleniowego nie przekroczy kwoty.....na 1ha gruntów objętych postępowaniem,

7) dla których maksymalny koszt wykonania prac poscaleniowych nie przekroczy kwoty na 1ha scalonych gruntów.

PROJEKT

VII.7 Działanie „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich działań zapobiegawczych”

Podstawa prawna

Art. 19 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Wspieranie zarządzania ryzykiem w gospodarstwach (3B).

Dodatkowo działanie będzie miało wpływ na osiągnięcie celu:

- poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie (5A);
- poprawa efektywności korzystania z energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym (5B);

Działanie będzie realizować cele przekrojowe polityki rozwoju obszarów wiejskich, którymi są: innowacyjność, środowisko oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu i przystosowanie się do niej.

Rodzaj operacji

- 1) zapobiegające lub minimalizujące skutki prawdopodobnych klęsk żywiołowych lub katastrof w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej;
- 2) odtwarzające potencjał produkcji roślinnej lub zwierzęcej zniszczonej w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych lub katastrof;

Koszty kwalifikowalne

- a) budowa lub odbudowa nieruchomości;
- b) zakup lub leasing zakończony przeniesieniem prawa własności nowych maszyn, urządzeń i wyposażenia, w tym oprogramowania komputerowego, do wartości rynkowej majątku;
- c) odtwarzania plantacji wieloletnich, z wyłączeniem zakładania plantacji choinek, mateczników drzew(...), w przypadku odtwarzania potencjału produkcji roślinnej, zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych lub katastrof;
- d) zakup stada podstawowego zwierząt gospodarskich, w przypadku odtwarzania potencjału produkcji zwierzęcej, zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych lub katastrof;

- e) koszty ogólne związane z wydatkami, o których mowa w lit. a) i b), takich jak honoraria architektów, inżynierów, opłaty za konsultacje, studia wykonalności, nabycie patentów, pozwoleń lub licencji.

Dodatkowe koszty związane z umową leasingu, takie jak np. marża finansującego i ubezpieczenie nie są kosztami kwalifikowalnymi.

Beneficjent

Rolnik lub grupa rolników. Jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną, zrzeszająca, osoby fizyczne lub prawne, która ma na celu zaspokajanie potrzeb w dziedzinie zapobiegania skutkom określonych zjawisk atmosferycznych powodujących niszczenie potencjału produkcyjnego gospodarstw rolnych. Jednostka ta może podejmować prowadzenie działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku, jeśli przeznaczony będzie on wyłącznie na cele statutowe organizacji.

Warunki kwalifikowalności

Rolnik prowadzi działalność rolniczą w celu osiągnięcia dochodu.

Pomoc na inwestycje zapobiegawcze może być przyznana, jeśli zostanie zidentyfikowane prawdopodobieństwo wystąpienia klęski żywiołowej lub katastrofy, której skutkiem ma zapobiegać dana operacja.

Pomoc na inwestycje odtworzeniowe może być przyznana, jeśli w wyniku klęski lub działań podjętych zgodnie z dyrektywą 2000/29/WE w celu zwalczania lub powstrzymania choroby roślin lub inwazji szkodników uległo zniszczeniu co najmniej 30% potencjału rolniczego.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Pomoc będzie ukierunkowana na zidentyfikowane cele wynikające z potrzeb dotyczących inwestycji zapobiegawczych.

W przypadku inwestycji dotyczących odtwarzania zniszczonego potencjału produkcji ukierunkowanie pomocy może być związane z poziomem zniszczenia potencjału produkcyjnego gospodarstwa rolnego.

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Powiązania z innymi przepisami

Intensywność pomocy

Do 80% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla działania

W przypadku inwestycji odtworzeniowych pomoc może być udzielona wyłącznie na inwestycje mające na celu szybkie i bezpośrednie odtworzenie zniszczonego majątku produkcyjnego gospodarstwa lub przywrócenie funkcji użytkowych majątku produkcyjnego uszkodzonego w wyniku wystąpienia poszczególnych zdarzeń. Wsparcie nie może stanowić rekompensaty z tytułu straty dochodu wynikającej z klęski żywiołowej lub katastrofy.

Wskaźniki

Finansowanie

	Udział EFRROW (%)	Kwota EFRROW 2014-2020	Całkowite wydatki publiczne 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc publiczna)
Razem				

VII.8 Działanie „Premia dla młodych rolników”

Podstawa prawna

Art. 20.1.a.i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych, ze szczególnym naciskiem na następujący cel:

- Ułatwianie wymiany pokoleniowej w sektorze rolnym (2B).

Rodzaj operacji

Rozwój przejętego gospodarstwa, w kierunku produkcji produktów żywnościowych jak i nieżywnościowych, a także przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie;

Koszty kwalifikowalne

Beneficjent

Młody rolnik – osoba, która nie ukończyła 40 roku życia, posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe i po raz pierwszy rozpoczyna samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego jako kierujący gospodarstwem, czyli nie prowadziła działalności rolniczej lub prowadzi działalność rolniczą nie dłużej niż 18 miesięcy w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Kierujący gospodarstwem prowadzi gospodarstwo osobiście, na własny rachunek i we własnym imieniu, ponosi koszty i czerpie korzyści w związku z jego prowadzeniem.

O prowadzeniu gospodarstwa jako kierujący świadczą m.in.:

- uzyskanie wpisu do ewidencji producentów rolnych,
- zgłoszenie zwierząt gospodarskich do rejestru,
- wystąpienie o płatności bezpośrednio,
- wystąpienie o pomoc finansową dla rolników (SAPARD, SPO 2004-2006, PROW 2004-2006, PROW 2007-2013)
- wystąpienie o kredyt preferencyjny,
- prowadzenie działu specjalnego produkcji rolnej.

Warunki kwalifikowalności

Warunkiem jest przedłożenie i realizacja biznesplanu dotyczącego rozwoju gospodarstwa.

Biznesplan zawiera w szczególności:

- cele, spójną koncepcję i etapy rozwoju gospodarstwa,
- opis wyjściowej i docelowej sytuacji gospodarstwa, w szczególności informacje dotyczące zasobów gospodarstwa oraz struktury produkcji,
- opis i harmonogram planowanych inwestycji,
- początkowy i docelowy ogólny wynik gospodarstwa,
- informacje nt. sposobu uzupełnienia wykształcenia (jeśli dotyczy) oraz planowanych szkoleń i korzystania z doradztwa,
- informacje nt. innych zamierzeń dotyczących rozwoju gospodarstwa.

Gospodarstwo młodego rolnika:

- 1) ma powierzchnię użytków rolnych równą co najmniej średniej powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie w województwie, w którym położone jest gospodarstwo młodego rolnika, oraz nie większą niż 300 ha; ograniczenie dotyczące minimalnej powierzchni użytków rolnych nie jest wymagane w przypadku działu specjalnego produkcji rolnej²⁰;
- 2) ma wielkość ekonomiczną nie mniejszą niż 20 tys. euro i nie większą niż 100 tys. euro; ;
- 3) stanowi własność beneficjenta lub dzierżawę z zasobu własności rolnej Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego.

Nie przewiduje się wsparcia rolników prowadzących działalność w zakresie chowu drobiu.

Gospodarstwo młodego rolnika musi osiągnąć wymaganą wielkość w okresie realizacji warunków, z zastrzeżeniem których została wydana decyzja o przyznaniu pomocy i stanowiących jednocześnie warunek wypłaty pierwszej raty premii.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru będą uwzględniać sytuację agrarną i społeczną w regionach (poziom bezrobocia, wielkość gospodarstw), a także mogą uwzględniać poziom wykształcenia wnioskodawców itp.

²⁰ Działy specjalne produkcji rolnej w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników;

Rodzaj wsparcia

Pomoc w postaci premii przyznawanej w związku z rozpoczęciem samodzielnego prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Powiązania z innymi przepisami

Intensywność pomocy

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla działania

Premia będzie wypłacana w dwóch ratach (I rata w wysokości 80% kwoty pomocy, druga rata w wysokości 20% kwoty pomocy). Warunkiem wypłaty drugiej raty jest prawidłowa realizacja biznesplanu.

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się możliwość dokonania zmian w realizowanym biznesplanie.

Wydatkowanie I raty premii na inwestycje w gospodarstwie musi być udokumentowane.

Beneficjent zobowiązuje się do prowadzenia rachunkowości rolnej w gospodarstwie.

Beneficjent ma stać się „aktywnym rolnikiem” w rozumieniu przepisów UE o płatnościach bezpośrednich w terminie 18 miesięcy od daty przejęcia gospodarstwa.

Wskaźniki

Finansowanie

	Udział EFRROW (%)	Kwota EFRROW 2014-2020	Całkowite wydatki publiczne 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc publiczna)
Razem				

VII.9 Działanie „Restrukturyzacja małych gospodarstw”

Podstawa prawna

Art. 20.1.a.iii rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 2. *„Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych”*, ze szczególnym naciskiem na następujący cel:

- ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw stojących przed problemami strukturalnymi, szczególnie gospodarstw o niskim poziomie uczestnictwa w rynku, gospodarstw prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach i gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej (2A).

Rodzaj operacji

Rozwój małych gospodarstw.

Koszty kwalifikowalne

Beneficjent

Rolnik będący beneficjentem tego działania jest osobą fizyczną.

Warunki kwalifikowalności

- 1) prowadzenie działalności rolniczej w celach zarobkowych w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej,
- 2) prowadzenie rachunkowości rolnej w gospodarstwie,
- 3) przedłożenie i realizacja biznesplanu dotyczącego rozwoju gospodarstwa.

Biznesplan zawiera w szczególności:

- cele, spójną koncepcję i etapy rozwoju gospodarstwa,
- opis wyjściowej i docelowej sytuacji gospodarstwa, w szczególności informacje dotyczące zasobów gospodarstwa oraz struktury produkcji,

- opis i harmonogram planowanych działań prowadzących do restrukturyzacji gospodarstwa, w tym inwestycji,
- początkowy i docelowy ogólny wynik gospodarstwa,
- informacje nt. planowanych szkoleń i korzystania z doradztwa,
- informacje nt. innych zamierzeń dotyczących rozwoju gospodarstwa.

Gospodarstwo rolne ma wielkość ekonomiczną nie mniejszą niż 2 tys. euro i nie większą niż 15 tys. euro. W okresie realizacji biznesplanu ma nastąpić wzrost wielkości ekonomicznej gospodarstwa do poziomu co najmniej 15 tys. euro, przy czym wzrost ten musi wynieść co najmniej 20% wartości wyjściowej.

Nie przewiduje się wsparcia gospodarstw w zakresie chowu drobiu.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Preferowanie w przyznawaniu pomocy projektów dotyczących określonych działalności rolniczych (np. niszowych).

Rodzaj wsparcia

Premia w wysokości 60 000 zł. Kwota premii nie przekracza równowartości 15 000 euro, zgodnie z projektem Rozporządzenia Parlamentu i Rady (WE) w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Obszarów Wiejskich.

Powiązania z innymi przepisami

Intensywność pomocy

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla działania

Premia będzie wypłacana w dwóch ratach (I rata w wysokości 80% kwoty pomocy, druga rata w wysokości 20% kwoty pomocy). Warunkiem wypłaty drugiej raty jest prawidłowa realizacja biznesplanu.

Wydatkowanie I raty premii na inwestycje w gospodarstwie musi być udokumentowane.

Wskaźniki

Finansowanie

	Udział EFRROW (%)	Kwota EFRROW 2014-2020	Całkowite wydatki publiczne 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc publiczna)
Razem				

PROJEKT

VII.10 Działanie „Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej”

Podstawa prawna

Art. 20.1.a ii rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 6. „Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”, ze szczególnym naciskiem na następujący cel:

- ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych, małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy (6A);

Działanie będzie realizować cele przekrojowe polityki rozwoju obszarów wiejskich, jakimi są: innowacyjność, środowisko oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu i przystosowanie się do niej.

Koszty kwalifikowalne

Koszty inwestycyjne materialne i niematerialne, bezpośrednio związane z podjęciem działalności nierolniczej.

Beneficjenci

Osoba fizyczna ubezpieczona na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jako rolnik, małżonek rolnika lub domownik deklarujący podjęcie działalności pozarolniczej.

Warunki kwalifikowalności

- operacja jest uzasadniona ekonomicznie (biznesplan).
- miejsce prowadzenia działalności znajduje się na obszarze wiejskim ,
- operacja jest realizowana poza obszarem funkcjonalnym miast,
- utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy w przeliczeniu średniorocznym (również samozatrudnienie),
- pomoc może być przyznana tylko raz w okresie realizacji Programu
- wypłacenie ostatniej raty uzależnione jest od prawidłowej realizacji planu operacyjnego.

Wsparciem nie może być objęta działalność polegająca na świadczeniu usług dla gospodarstw rolnych.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Rodzaj wsparcia

Pomoc w postaci premii w wysokości do 100 tys. zł przyznawanej w związku z rozpoczynaniem samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej. Pomoc będzie miała charakter pomocy de minimis.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Delegowany akt Komisji Europejskiej wydany zgodnie z art. 90 rozporządzenia EFRROW dotyczący minimalnej zawartości planów operacyjnych.

Intensywność pomocy

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla działania

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się możliwość dokonania zmian w realizowanym biznesplanie.

Wydatkowanie premii musi być udokumentowane.

Wskaźniki

Finansowanie

	Udział EFRROW (%)	Kwota EFRROW 2014-2020	Całkowite wydatki publiczne 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc publiczna)
Razem				

VII.11 Działanie „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”

Podstawa prawna

Art. 21 projektu rozporządzenia EFRROW rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 3. „*Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie*”, ze szczególnym naciskiem na następujący cel:

- lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe (3A).

Priorytet 6. „*Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich*”, ze szczególnym naciskiem na następujący obszar:

- wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich (6B).

Rodzaj operacji

- odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego wsi, w tym: tworzenie planów ochrony zabytkowych układów urbanistycznych wraz z zabudową oraz rewitalizacja lub rekultywacja tego obszaru lub obiektów zabytkowych,
- rozwijanie i poprawa infrastruktury handlowej, w tym: budowa lub modernizacja targowisk, budowa, przebudowa, remont lub wyposażanie obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów i usług,
- tworzenie, ulepszanie lub rozbudowa infrastruktury małej skali.

Ponadto, możliwa będzie realizacja zakresów tego działania objętych podejściem Leader na obszarach wiejskich nieobjętych Lokalną Strategią Rozwoju.

Koszty kwalifikowalne

- koszty operacji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową małej infrastruktury,

- koszty operacji związanych z budową lub modernizacją targowisk, budową, przebudową, remontem lub wyposażaniem obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów i usług,
- koszty badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi i krajobrazu wiejskich.

Beneficjenci

- gmina – w przypadku zakresu dotyczącego dziedzictwa kulturowego wsi;
- gmina lub związek międzygminny – w przypadku zakresu dotyczącego infrastruktury handlowej – targowiska;
- gmina - w przypadku zakresu dotyczącego infrastruktury małej skali.

Warunki kwalifikowalności

Pomoc może być przyznana na projekty realizowane w miejscowościach:

- należących do gminy wiejskiej, lub,
- należących do gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub,
- gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców,
- liczących nie więcej niż 200 tys. mieszkańców - w przypadku projektów dotyczących budowy lub modernizacji targowisk.

Utworzona infrastruktura będzie ogólnodostępna.

Projekt nie ma charakteru komercyjnego.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Wybór operacji do finansowania będzie miał charakter konkursu. O przyznaniu pomocy będzie decydowała liczba uzyskanych punktów.

Kryteria wyboru operacji określone będą przez podmiot wdrażający działanie. Jednakże premiowane będą operacje, w których zastosowane zostaną rozwiązania wpływające na osiągnięcie celów przekrojowych polityki rozwoju obszarów wiejskich, jakimi są: innowacyjność, środowisko, oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu i przystosowaniu się do niej.

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 75% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Projekty dotyczące budowy lub modernizacji targowisk powinny być zgodne z wytycznymi krajowymi dotyczącymi standardów wykonania targowiska.

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VII.12 Działanie „Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego”

Podstawa prawna

Art. 23 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym, ze szczególnym naciskiem na:

- promowanie pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie (5E).

Działanie to pozwala pośrednio na realizację następujących obszarów tematycznych w ramach Priorytetu 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa, w następujących obszarach:

- odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów (4A);
- poprawa gospodarki wodnej i gospodarowania gruntami oraz przyczynianie się do realizacji celów ramowej dyrektywy wodnej (4B);
- poprawa gospodarowania glebą, nawożenia i stosowania pestycydów oraz ochrony przed erozją (4C).

Rodzaj operacji

Zalesianie gruntów rolnych lub innych niż rolne, dla których zalesienie stanowi racjonalny sposób zagospodarowania (np. ochrona przed erozją). Zakłada się tu możliwość wykorzystania sukcesji naturalnej w obrębie ww. gruntów.

Koszty kwalifikowalne

Koszty założenia uprawy leśnej, w tym koszty ochrony przed zwierzyną oraz koszty utrzymania i pielęgnacji uprawy leśnej oraz ekwiwalent za wyłączenie gruntów z produkcji rolnej.

Beneficjenci

Rolnicy - właściciele gruntów rolnych oraz gruntów innych niż rolne, z wyłączeniem jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem stanowiącym własność Skarbu Państwa.

Warunki kwalifikowalności

Warunkiem uzyskania pomocy będzie spełnienie następujących wymogów:

- 1) Beneficjent jest właścicielem gruntów przeznaczonych do zalesienia.
- 2) Kwalifikowane będzie tworzenie nasadzeń gatunkami dostosowanymi do warunków środowiskowych i klimatycznych danego obszaru oraz spełniającymi minimalne wymagania w zakresie ochrony środowiska;
- 3) Warunki wykonania zalesienia określone będą w planie zalesienia sporządzanym przez Nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe;
- 4) Zalesienia gruntów rolnych będą wykonywane na gruntach rolnych użytkowanych jako grunty orne oraz sady;
- 5) Tworzenie terenu zalesionego będzie mogło być wykonywane na odłogowanych gruntach rolniczych, w szczególności z samosiewem drzew rodzimych gatunków lasotwórczych oraz na innych gruntach odłogowanych wymagających ochrony przed erozją;
- 6) Do zalesienia będą mogły być przeznaczane grunty przewidziane do zalesienia w planach zagospodarowania przestrzennego;
- 7) Zalesienia będą wykonywane zgodnie z wymogami ochrony przeciwpożarowej;
- 8) Beneficjent będzie przestrzegał wymagań wzajemnej zgodności na obszarze całego gospodarstwa rolnego;
- 9) Minimalna powierzchnia zalesienia będzie wynosić więcej niż 0,5 ha, przy szerokości zalesionej działki – większej niż 20 m, z wyjątkiem gruntów graniczących z lasem;
- 10) Maksymalna powierzchnia gruntu do zalesienia zgłaszana w okresie programowania 2014-2020 przez jednego beneficjenta nie będzie większa niż 20 ha;

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Przy ustaleniu kryteriów wyboru będą brane pod uwagę preferencje zalesieniowe z uwagi na:

- możliwość łączenie rozdrobnionych drzewostanów,
- przeznaczanie najslabszych gleb do zalesienia,
- spełnienie przez zalesienia funkcji wodochronnych oraz glebochronnych,
- przeciwdziałanie erozji.

Rodzaj wsparcia

1) jednorazowe wsparcie na założenia uprawy leśnej bądź adaptację już istniejącego samosiewu;

2) 12 letnia roczna premia na hektar w celu refundacji kosztów utrzymania zalesień i terenu zalesionego, w tym ich pielęgnacji oraz pokrycia utraconych dochodów za wyłączenie gruntu z produkcji rolniczej.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Wysokość pomocy będzie zróżnicowana m.in w zależności od:

- proporcji gatunków iglastych i liściastych w strukturze zalesienia;
- funkcji wodo lub glebochronnej terenu zalesianego;
- rodzaju materiału sadzeniowego;
- zabezpieczenia przed zwierzyną;
- ukształtowania terenu;

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Zalesienia będą wykonywane zgodnie z przepisami o ochronie przyrody i ocenach oddziaływania na środowisko. W wymaganych przepisami przypadkach po wcześniejszych konsultacjach planowanego zalesienia z właściwymi organami w zakresie obszarowych form ochrony przyrody, w tym przede wszystkim Natury 2000, parków narodowych i krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody.

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VII.13 Działanie „Tworzenie grup producentów”

Podstawa prawna

Art. 28 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 3. Poprawa organizacji łańcucha dostaw żywności i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie, ze szczególnym naciskiem na następujące dziedziny:

- lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem dostaw żywności poprzez systemy jakości, promocje na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe (3A).

Konsolidacja producentów, zarówno pozioma jak i pionowa, przyczynia się do skracania łańcuchów dostaw, poprzez eliminację pośredników. Przyczynia się to do większej opłacalności produkcji i zwiększenia dochodów producentów rolnych, a także do zapewnienia producentom stabilniejszej pozycji na rynku. Zrzeszanie się rolników umożliwia także dostarczanie na rynek dużych, jednolitych partii towaru, przy jednoczesnym zapewnieniu dbałości o jego jakość.

Rodzaj operacji

Zryczałtowana pomoc udzielana grupom producentów w pierwszych 5 latach ich funkcjonowania od dnia uznania i wpisania grupy do rejestru marszałka województwa, na podstawie jej planu operacyjnego.

Z pomocy grupa może skorzystać tylko raz w okresie swojej działalności.

Koszty kwalifikowalne

Wsparcie wypłacane w formie ryczałtu – wydatkowanie zgodne z celami wsparcia udzielanego grupom producentów.

Beneficjenci

Grupy producentów (w tym grupy producentów owoców i warzyw), wpisane do rejestru prowadzonego przez marszałka województwa.

Warunki kwalifikowalności

Grupa producentów, prowadząca działalność jako przedsiębiorca mający osobowość prawną, zostaje uznana i wpisana na jej wniosek do rejestru prowadzonego przez marszałka województwa właściwego dla siedziby grupy pod warunkiem, że:

1) została utworzona przez producentów jednego produktu rolnego lub grupy produktów, którzy w okresie 5 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku o rejestrację grupy, nie byli członkami innej grupy producentów, utworzonej ze względu na ten sam produkt lub grupę produktów, której przyznano pomoc w ramach działania „Grupy producentów rolnych” objętego Planem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004-2006 lub Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, a w przypadku grup producentów owoców i warzyw - nie byli wcześniej członkami wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw lub uznanych organizacji producentów owoców i warzyw, którym przyznano pomoc w ramach Wspólnej Organizacji Rynków Rolnych;

2) przedstawiła plan operacyjny i zadeklarowała jego realizację, w tym osiągnięcie jednego lub więcej z następujących celów:

a) dostosowania do wymogów rynkowych procesu produkcyjnego i produkcji producentów, którzy są członkami takich grup;

b) wspólnego wprowadzania towarów do obrotu, w tym przygotowania do sprzedaży, centralizacji sprzedaży i dostawy do odbiorców hurtowych;

c) ustanowienia wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów i dostępności;

d) innych działań, które mogą być przeprowadzane przez grupy producentów, takich jak rozwijanie umiejętności biznesowych i marketingowych oraz organizowanie i ułatwianie procesów wprowadzania innowacji.

3) działa na podstawie statutu lub umowy, zwanych aktem założycielskim;

4) składa się z członków, udziałowców lub akcjonariuszy, zwanych dalej członkami grupy, z których żaden nie może mieć więcej niż 20% głosów na walnym zgromadzeniu lub zgromadzeniu wspólników;

5) co najmniej połowa udokumentowanych przychodów grupy pochodzi ze sprzedaży produktów grupy, ze względu na które grupa została utworzona, wyprodukowanych w gospodarstwach jej członków;

6) określi obowiązujące członków grupy zasady produkcji, w tym dotyczące jakości i ilości produktów lub grup produktów oraz sposoby przygotowania produktów do sprzedaży;

7) wpisuje się w zakres definicji MŚP.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru wniosków o przyznanie pomocy będą uwzględniać w szczególności parametry dotyczące liczebności grupy, planowanej produkcji oraz branż produkcji.

Rodzaj wsparcia

Roczne płatności w okresie pierwszych pięciu lat od dnia uznania i wpisania grupy producentów do rejestru, prowadzonego przez marszałka województwa. Dopuszczalne są płatności zaliczkowe na poczet przyszłej pomocy.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

1. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. *o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw* (Dz. U. Nr 88, poz. 983, z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613, z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 74, poz. 397, z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników (Dz. U. Nr 32, poz. 217, z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu, rynku suszu paszowego oraz rynków lnu i konopi uprawianych na włókno (Dz. U. z 2011 r. Nr 145, poz. 868, z późn. zm.).

Intensywność pomocy

Pomoc realizowana jest w postaci zryczałtowanej pomocy w formie rocznych rat przez okres pierwszych pięciu lat następujących po dacie, w której grupa producentów została uznana na podstawie jej planu operacyjnego. Stanowi ona procentowy ryczałt od wartości przychodów netto grupy ze sprzedaży produktów lub grupy produktów, wytworzonych w gospodarstwach rolnych jej członków, w poszczególnych latach i sprzedanych do odbiorców niebędących członkami grupy.

Procentowa stawka pomocy może wynosić maksymalnie 10% w pierwszym roku działalności i ma być degresywna w kolejnych latach wsparcia.

Jednocześnie, maksymalna, możliwa do uzyskania roczna kwota wsparcia dla grup producentów wynosi 100 000 euro w każdym roku pięcioletniego okresu pomocy.

Ostatnia rata pomocy wypłacana jest wyłącznie po potwierdzeniu prawidłowej realizacji planu operacyjnego przez grupę producentów.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

PROJEKT

VII.14 Działanie „ Program rolnośrodowiskowo-klimatyczny”

Podstawa prawna

Art. 29 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Program rolnośrodowiskowo-klimatyczny będzie realizował następujące cele szczegółowe:

4.a - Odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów

4.b - poprawa gospodarki wodnej

4.c - poprawa gospodarowania glebą

Rodzaj operacji

W ramach programu rolnośrodowiskowo-klimatycznego promowane będą praktyki rolnicze sprzyjające zachowaniu bioróżnorodności, krajobrazu oraz walorów środowiska naturalnego, w szczególności jakości gleb i wód.

Koszty kwalifikowalne

Beneficjenci

Rolnicy, grupy rolników, grupy rolników i innych gospodarujących gruntami, w uzasadnionych przypadkach także inni gospodarujący gruntami lub ich grupy.

Warunki kwalifikowalności

Płatności rolnośrodowiskowo-klimatyczne obejmują tylko te zobowiązania, które wykraczają poza:

- obowiązkowe normy ustanowione zgodnie z tytułem VI rozdział I rozporządzenia (UE) nr HR/2012 (zasada wzajemnej zgodności),
- odpowiednie kryteria i minimalne działania wynikające z definicji działalności rolniczej (ustanowione zgodnie z artykułem 4 ust 1. c tiret dwa i trzy rozporządzenia dotyczącego płatności bezpośrednich),
- odpowiednie minimalne wymogi dotyczące nawozów i środków ochrony roślin oraz inne odpowiednie wymogi obowiązkowe ustanowione przez ustawodawstwo krajowe.

Kryteria dostępu

Beneficjent może ubiegać się o płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczną w ramach tego działania, jeżeli:

- 1) jest rolnikiem (grupą rolników, grupą rolników i innych gospodarujących gruntami, w uzasadnionych przypadkach także inni gospodarujący gruntami lub ich grupy) posiadającym gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha;
- 2) zobowiąże się do realizacji programu rolnośrodowiskowo-klimatycznego przez okres 5 lat;
- 3) zobowiąże się do przestrzegania podstawowych wymagań na obszarze całego gospodarstwa rolnego;
- 4) zobowiąże się do przestrzegania wymagań wynikających z poszczególnych pakietów rolnośrodowiskowo-klimatycznych.

Beneficjent, który zamierza realizować program rolnośrodowiskowo-klimatyczny, musi złożyć wniosek o przyznanie pierwszej płatności rolnośrodowiskowo-klimatycznej wraz z odpowiednimi załącznikami. W kolejnych latach, beneficjent składa wnioski o przyznanie kolejnych płatności rolnośrodowiskowo-klimatycznych.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Rodzaj wsparcia

Płatności rolnośrodowiskowo-klimatyczne są przyznawane corocznie na okres 5 lat rolnikom, którzy dobrowolnie przyjmują na siebie zobowiązania rolnośrodowiskowo-klimatyczne. Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna wypłacana jest w **formie zryczałtowanej** i stanowi rekompensatę utraconego dochodu, dodatkowych poniesionych kosztów oraz ponoszonych kosztów transakcyjnych.

Płatności mogą również obejmować koszty transakcyjne do wartości maksymalnie 20% premii wypłaconej z tytułu zobowiązań. W przypadku, gdy zobowiązania podejmowane są przez grupę rolników lub grupy rolników i innych zarządców gruntów maksymalny poziom wynosi 30%. Koszty transakcyjne uwzględniono przy realizacji Pakietu 2. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 (w przypadkach, gdy jest ona wymagana) oraz 3. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000, w postaci sporządzenia dokumentacji przyrodniczej.

Płatności rolnośrodowiskowo-klimatyczne są przyznawane rolnikom, którzy dobrowolnie przyjmują na siebie zobowiązania rolnośrodowiskowo-klimatyczne. Podstawowe wymagania nie będą objęte płatnością rolnośrodowiskowo-klimatyczną.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

xxx PLN/ha – kwota na hektar rocznie

zzzPLN/DJP – kwota do Dużej Jednostki Przeliczeniowej

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Działanie program rolnośrodowiskowo-klimatyczny ukierunkowane jest na zachowanie i ochronę cennych siedlisk przyrodniczych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, a także ochronę różnorodności krajobrazu, ochronę zagrożonych zasobów genetycznych roślin i zwierząt, zrównoważone gospodarowanie nawozami i środkami ochrony roślin oraz działania przyczyniające się do ochrony gleb i wód.

Działanie obejmuje 7 pakietów rolnośrodowiskowo-klimatycznych. W ramach każdego pakietu znajdują się warianty rolnośrodowiskowo-klimatyczne, które zawierają zestawy zadań, wykraczających poza obowiązujące podstawowe wymagania i które nie pokrywają się z innymi instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

Listy dostępnych pakietów rolnośrodowiskowo-klimatycznych

W ramach programu rolnośrodowiskowo-klimatycznego będą realizowane następujące pakiety rolnośrodowiskowe:

Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone

Pakiet 2. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000

Pakiet 3. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000

Pakiet 4. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Pakiet 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Pakiet 6. Ochrona gleb i wód

Pakiet 7. Strefy buforowe i miedze śródpolne

Degresywność

Dla pakietów 1,2,3, 5 i 6: podane niżej progi degresywności i limity powierzchniowe obowiązują w odniesieniu do całkowitej powierzchni, która może być wspierana w ramach gospodarstwa rolnego.

Zasięg geograficzny

Cały kraj lub regionalnie w zależności od realizowanego pakietu.

Na terenie całego gospodarstwa objętego programem rolnośrodowiskowo-klimatycznym, istnieje obowiązek zachowania powierzchni trwałych użytków zielonych i elementów krajobrazu nieużytkowanych rolniczo.

OPIS SZCZEGÓŁOWY PAKIETÓW

Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone

Opis: Gospodarowanie w rolnictwie zrównoważonym polega na racjonalnym wykorzystywaniu zasobów przyrody, które umożliwia ograniczenie negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko. Gospodarowanie w oparciu o **analizę gleby** i **plan nawozowy** stanowi podstawę planowania środowiskowego w prawidłowej gospodarce rolnej. Celem planowania środowiskowego jest odpowiednie użycie nawozów, uwzględniające potrzeby poszczególnych roślin oraz zawartość P, K, Mg w glebie. Odpowiednie użycie nawozów, czyli dostosowanie dawki azotu do aktualnego zapotrzebowania roślin, ogranicza emisję tlenków azotu do atmosfery. Dodatkowo, zapobiega przedostawaniu się zawartych w nawozach składników, szczególnie azotu i fosforu, do wód powierzchniowych i podziemnych. Ma to ogromne znaczenie środowiskowe, w szczególności na obszarach, gdzie znajdują się gleby lekkie podatne na wymywanie składników mineralnych, w tym szczególnie azotu. Badanie gleby umożliwi zastosowanie optymalnych ilości nawozów, co pozwoli na uniknięcie wprowadzenia zbyt dużej ich ilości do gleby. Dzięki temu zostanie osiągnięty korzystny efekt środowiskowy, poprzez ograniczenie wymywania nawozów i przenikania ich do wód gruntowych.

Gospodarowanie w sposób zrównoważony zapobiega ubytkowi zawartości substancji organicznej w glebie. Rozkład substancji organicznej jest bardzo niekorzystny środowiskowo, ze względu na uwalnianie dużej ilości składników mineralnych, szczególnie azotu, co może prowadzić do zanieczyszczenia wód oraz powoduje uwalnianie dwutlenku węgla do atmosfery.

Dodatkowo przestrzeganie prawidłowego doboru i następstwa roślin gwarantuje poprawę struktury gleby, ograniczenie rozwoju populacji agrofagów oraz redukcję zachwaszczenia.

Cel: Promowanie zrównoważonego systemu gospodarowania, zapobieganie ubytkowi substancji organicznej w glebie

Wymogi Pakietu 1.:

- wariantem objęte jest całe gospodarstwo rolne;
- obowiązek corocznego opracowania i przestrzegania planu nawozowego, opartego na bilansie azotu oraz aktualnej chemicznej analizie gleby, z określeniem zawartości P, K, Mg i potrzeb wapnowania i określeniem dawek azotu;
- obowiązek posiadania na gruntach ornych co najmniej 4 upraw, przy czym największa z nich nie może przekraczać 60% ich powierzchni;
- stosowanie w płodozmianie roślin strączkowych i motylkowatych drobnonasiennych;
- obowiązek koszenia lub wypasu na trwałych użytkach zielonych;
- maksymalna dawka azotu (pochodzącego z nawozów naturalnych, kompostów i nawozów mineralnych) na gruntach ornych nie powinna przekraczać 150 kg N/ha, a na trwałych użytkach zielonych 120 kg N/ha.

Płatność przyznawana tylko do gruntów ornych.

Degresywność:

Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna jest przyznawana w wysokości:

- 1) 100 % płatności – za powierzchnię od 0,1 ha do 10 ha;
- 2) 50 % płatności – za powierzchnię od 10,1 ha do 20 ha.

Pakiet 2. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000

Wariant 2.1. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków

Wariant 2.2. Zmienowilgotne łąki trzęślicowe

Wariant 2.3. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla

Wariant 2.4. Murawy

Wariant 2.5. Półnaturalne łąki wilgotne

Wariant 2.6. Półnaturalne łąki świeże

Opis: Pakiet 2. polega na ograniczeniu nawożenia, ilości i terminów wykonywanych pokosów lub intensywności wypasu na obszarach cennych przyrodniczo znajdujących się na obszarach Natura 2000.

Pakiet podzielony jest na 6 wariantów. Spełnienie wymogów wariantu 1 prowadzi do poprawy warunków bytowania zagrożonych gatunków ptaków, których miejsca lęgowe są związane z trwałymi użytkami zielonymi występującymi na obszarach specjalnej ochrony ptaków. W ramach wariantów siedliskowych (2-6) znajdują się typy siedlisk według klasyfikacji Dyrektywy siedliskowej chronionych w ramach sieci Natura 2000 oraz inne cenne przyrodniczo siedliska występujące na łąkach i pastwiskach.

Warunkiem zaklasyfikowania trwałych użytków zielonych do wariantów 2-6 jest wykonanie dokumentacji przyrodniczej przez eksperta przyrodniczego, która będzie podstawą do realizacji zadań w danym wariantcie oraz uzyskanie pozytywnej opinii właściwej miejscowo Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Warunek sporządzania dokumentacji przyrodniczej nie ma zastosowania w przypadku istnienia Planów Zadań Ochronnych (PZO/PO).

Cel: Utrzymanie bądź przywrócenie właściwego stanu ochrony cennych siedlisk przyrodniczych użytkowanych rolniczo i siedlisk gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony na obszarach Natura 2000.

Wspólne wymogi dla wariantów:

Na obszarze objętym pakietem 2. zakazuje się:

- przeorywania;
- bronowania;
- wałowania;

- stosowania ścieków i osadów ściekowych;
- stosowania podsiewu;
- mechanicznego niszczenia runi roślinnej i struktury glebowej;
- włókowania w okresie od 1 kwietnia do 1 września i przed wykonaniem pokosu;
- stosowania środków ochrony roślin z wyjątkiem selektywnego i miejscowego niszczenia uciążliwych gatunków inwazyjnych z zastosowaniem odpowiedniego sprzętu (np. mazaczy herbicydowych); po uzgodnieniu z ekspertem przyrodniczym w przypadku wariantów 2-6;
- tworzenia nowych i rozbudowy istniejących systemów melioracyjnych będących w zasięgu kompetencyjnym beneficjenta, za wyjątkiem konstrukcji urządzeń mających na celu podwyższenie poziomu wód na istniejącym systemie melioracyjnym;
- zakaz celowego obniżania poziomu wód gruntowych, w tym w ramach bieżącej konserwacji;
- zakaz koszenia okrężnego od zewnątrz do środka koszonej powierzchni trwałych użytków zielonych.

Koszty transakcyjne:

Kosztem transakcyjnym związanym z przystąpieniem do realizacji tego pakietu jest sporządzenie dokumentacji przyrodniczej przez eksperta (dotyczy wariantów 2 – 6 w przypadku braku PZO/PO). W dokumentacji przyrodniczej określone są występowanie i stan cennych siedlisk przyrodniczych oraz uszczegóławiane wymogi użytkowania rolniczego. Koszty transakcyjne będą wypłacane jednorazowo, wraz z wypłatą płatności rolnośrodowiskowo-klimatycznej za pierwszy rok realizacji danego wariantu. Koszty sporządzenia dokumentacji są uzależnione od wyjściowej powierzchni siedliska, na której będzie realizowany pakiet.

Wymogi obowiązkowe i uzupełniające:

Celem wymogów obowiązkowych jest określenie dopuszczalnego zakresu użytkowania dla poszczególnych cennych siedlisk przyrodniczych, natomiast wymogów uzupełniających doprecyzowanie wymogów wynikające z indywidualnych potrzeb ochrony danego obiektu. Wymogi uzupełniające będą wskazywane przez eksperta przyrodniczego z dostępnej listy wymogów, w zależności od stanu siedliska i lokalnych uwarunkowań przyrodniczych. Za realizację wymogów uzupełniających rolnik otrzymuje płatność uzupełniającą. Wymogi uzupełniające są dostępne dla wybranych wariantów.

Degresywność:

Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna jest przyznawana w wysokości:

- 1) 100 % płatności – za powierzchnię od 0,1 ha do 10 ha;
- 2) 50 % płatności – za powierzchnię od 10,1 ha do 20 ha.

Wariant 2.1. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków

Szereg gatunków ptaków krajobrazu rolniczego jest w Polsce skrajnie zagrożonych i wykazuje silne negatywne trendy liczebności w ciągu ostatnich dziesięcioleci. Do najszybciej ginących i rzadkich gatunków, należą ptaki z rzędu siewkowych: czajka (*Vanellus vanellus*), kszyc (*Gallinago gallinago*), rycyk (*Limosa limosa*), kulik wielki (*Numenius arquata*), krwawodziób (*Tringa totanus*) i dubelt (*Gallinago media*). Skrajnie zagrożona jest również wodniczka (*Acrocephalus paludicola*) i kraska (*Coracias garrulus*). Gatunki te wymagają pilnego podjęcia działań ochronnych.

Opis: Wariant dotyczy ochrony siedlisk ptasich na obszarach specjalnej ochrony (OSO) wyznaczonych w ramach sieci Natura 2000. Będzie on realizowany przez rolników, którzy gospodarują na powyższych obszarach. Są to obszary wyznaczone, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków. W przypadku tego wariantu nie jest wymagany udział eksperta przyrodniczego opracowującego dokumentację przyrodniczą.

Wymogi zawarte w ramach wariantu mają na celu dostosowanie użytkowania do wymogów gatunków ptaków gniazdujących na łąkach i pastwiskach położonych w granicach OSO. Grunty objęte wsparciem to trwałe użytki zielone użytkowane jako łąka, pastwisko. Wariant 1. poprzez odpowiednie gospodarowanie m.in. ograniczenie nawożenia, ilości i terminów wykonywanych pokosów lub intensywności wypasu przyczynia się do zwiększenia sukcesu lęgowego gatunków ptaków gniazdujących i żerujących na terenach łąkowych.

Użytkowanie kośne

Wymogi:

- Rolnik ma obowiązek wykonać dwa koszenia w ciągu roku na powierzchni 85-90 % działki w terminie:
 - Pierwsze koszenie: 15 czerwca do 10 lipca (wraz z zebraniem pokosu i wywiezieniem poza działkę, w terminie do 2 tygodni po skoszeniu);

- Dopuszczalne jest w wariacie kośnym prowadzenie na działce okresowego wypasu, jednak w obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha;
- Pozostawienie fragmentów niekoszonych: 10-15 % powierzchni działki. Fragment niekoszony w pierwszym i drugim koszeniu jest ten sam w danym roku.
- Dla działek nie przekraczających powierzchni 5 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni niekoszonych i koszenie co roku całej działki.

W przypadku wodniczki (*Acrocephalus paludicola*) przewiduje się odmienne użytkowanie dostosowane do szczególnych wymagań tego gatunku.

Użytkowanie pastwiskowe

Wymogi:

- Rozpoczęcie wypasu na działce w terminie nie później niż od 15 maja;
- Obsada na pastwisku wynosi 0,1–0,5 DJP/ha do dnia 10 lipca, oraz 0,5–2,0 po 10 lipca;
- Dopuszczalne obciążenie 10 DJP/ha;
- Jeśli powierzchnie niedojedzone w czasie wypasu stanowią więcej niż 15% powierzchni działki powinny być wykoszone w terminie od 15 sierpnia do 31 października, wraz z zebraniem pokosu w jedno miejsce na działce lub wywiezienie poza działkę, w terminie do 2 tygodni po skoszeniu.

W przypadku wodniczki (*Acrocephalus paludicola*) przewiduje się odmienne użytkowanie dostosowane do szczególnych wymagań tego gatunku.

Inne zabiegi:

- Dopuszcza się wapnowanie i ograniczone nawożenie azotem (do 60 kg/ha/rok) z wyłączeniem obszarów nawożonych przez namuły rzeczne;
- Zakaz stosowania jakichkolwiek zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych w terminie od dnia 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu.

Możliwa jest zmiana użytkowania w trakcie trwania zobowiązania rolnośrodowiskowo-klimatycznego na jeden z wymienionych sposobów, tam gdzie jest możliwe.

Wariant 2.2. Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe

Wariant obejmuje bogate w gatunki łąki stanowiące siedlisko 6410, rozwijające się na glebach organogenicznych i mineralnych, o zmiennym poziomie wody gruntowej. Łąki te są zróżnicowane florystycznie i należą do najcenniejszych półnaturalnych zbiorowisk Polski i Europy Środkowej, mających ważne znaczenie w zachowaniu bioróżnorodności. W Polsce siedlisko 6410 jest przedmiotem ochrony w 256 obszarach Natura 2000 i zajmuje powierzchnię ok. 30 tys. ha.

Opis: Łąki trzęślicowe rozwijają się na słabo osuszonych i zmineralizowanych glebach torfowych oraz przynajmniej okresowo wilgotnych glebach mineralnych. Ich ruń wyróżnia się wobec innych łąk udziałem trzęślicy modrej. Są bardzo bogate w gatunki, zmienne regionalnie i lokalnie oraz sezonowo. Obserwuje się płaty ubogie, z gatunkami kwasolubnymi, z dominującą trzęślicą modrą oraz z niewielkim udziałem roślin łąkowych. Na siedliskach żyznych i wilgotnych odnaleźć można łąki o runi bogatej, szczególnie w gatunki wilgociolubne pochodzące z łąk kaczeńcowych lub szuwarów, bądź wapieniolubnych mechowisk. Z drugiej strony istnieją zbiorowiska łąk trzęślicowych, w których trzęślica ma mniejsze znaczenie w pokryciu płatów, natomiast obficie występują byliny, pośród nich wiele roślin ciepłolubnych. Jest to najcenniejszy typ łąki trzęślicowej występujący na siedliskach mineralnych. Płaty takie charakteryzują się występowaniem rzadkich gatunków, takich jak przytulia północna, bukwica lekarska, oman wąskolistny, wiązówka bulwkowata, ale i goryczka wąskolistna, goździk pyszny, kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, koniopłoch łąkowy, olszewnik kminkolistny lub okrzyń łąkowy. Fitocenozy tego typu obserwowane są w sąsiedztwie dolin rzecznych, nie są jednak zalewane, a jedynie mogą być podtapiane.

Jednostki fitosocjologiczne: zbiorowiska związku *Molinion caeruleae* oraz nawiązujące do nich, na których udokumentowana zostanie obecność gatunków identyfikujących.

Wymogi wariantu:

Wymogi obowiązkowe:

- Rodzaj użytkowania – kośne;
- Częstość koszenia: jeden pokos co roku lub co dwa lata;
- Termin koszenia – od 15 czerwca do 1 września;
- Obowiązek usunięcia skoszonej biomasy (usunięcie lub złożenie w stogi ściętej biomasy w terminie do 2 tygodni po pokosie, zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy);
- Pozostawienie fragmentów niekoszonych: 5-10% powierzchni działki. W dwóch kolejnych pokosach (wykonywanych w odstępie roku lub 2 lat) należy pozostawić inne fragmenty niekoszone. Dla działek nie przekraczających

powierzchni 1 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni niekoszonych i koszenie co roku całej działki;

- Dopuszczalny wypas przy obsadzie do 0,5 DJP/ha i obciążeniu do 5 DJP/ha;
- Zakaz nawożenia;
- Eliminacja gatunków inwazyjnych.

Wymogi uzupełniające:

- Opóźnienie pokosu po 1 września
- Koszenie ręczne

Wariant 2.3. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla

Wariant obejmuje ekstensywnie zagospodarowane zbiorowiska wilgotnych łąk na żyznych aluwiach w dolnych i środkowych biegach dużych rzek, regularnie zalewane i przesuszane między powodzią, stanowiące siedlisko 6440. W Polsce siedlisko 6440 jest przedmiotem ochrony w 28 obszarach Natura 2000 i zajmuje powierzchnię ok. 6,5 tys. ha.

Wariant obejmuje również siedliska ukształtowane pod wpływem podziemnych wód słonych lub słonawych, bądź zalewane wodami morskimi. Należą do nich: solniska nadmorskie (1330) śródlądowe błotniste solniska z solirodem (1310), śródlądowe słone łąki, pastwiska i szuwary (1340).

Jednostki fitosocjologiczne: zbiorowiska ze związku *Cnidion dubii*, zbiorowiska klas *Asteretea tripolium* i *Tero-Salicometea*, zespół *Potentillo –Festucetum* i *Scirpetum maritimi* oraz nawiązujące do nich, na których udokumentowana zostanie obecność gatunków identyfikujących.

Opis: łąki selernicowe powstają w zasięgu zalewów powierzchniowych i związane są z marami próchnicznymi lub glebami murszowatymi, powstałymi na utworach aluwialnych w dolinach rzecznych. Są to zbiorowiska wymagające do swojego rozwoju powierzchniowych zalewów wodami powodziowymi. Najczęściej odnaleźć je można w dolinach wielkich rzek (Odra, Wisła, Bug, Warta, Narew, Nida). Łąki te znoszą zarówno obfite zalanie wodą, jak i silne przesuszenie podłoża. Ich skład gatunkowy w warunkach Polski determinuje przede wszystkim stała i obfita obecność selernicy żyłkowanej oraz czosnku kątownego, a także turzycy wczesnej. Ważny jest również udział traw, z których najważniejszą rolę pełni wyczyniec łąkowy. Stale

towarzyszą mu wiechlina wąskolistna, wiechlina błotna, śmiałek darniowy i kostrzewa łąkowa. Znamienny jest udział krwiściągu lekarskiego oraz wilgociolubnych gatunków szuwarowych, a także roślin wskazujących na okresowe braki tlenu w podłożu, jak jaskier rozłogowy czy pięciornik gęsi i rozłogowy.

Słonorośla to jeden z najrzadszych w naszym kraju typów roślinności. Spotkać je można nad wybrzeżem Bałtyku, szczególnie w otoczeniu jezior nadmorskich, zatok lub w ujściowych odcinkach rzek. Bardzo rzadko występują śródlądowo na Kujawach, w Wielkopolsce i na Pomorzu. Roślinność halofilna łączy kilka rodzajów użytków zielonych, powstających na siedliskach obfitujących w rozpuszczalne sole, chlorki, siarczany lub węglany. Bogactwo gatunkowe słonorośli zależy od stężenia chlorków w siedlisku. Najwyższe zasolenie tolerują słonorośla z solirodem. Mniejszego zasolenia wymagają zbiorowiska kolejnej grupy roślinności halofilnej, znacznie bogatszej w gatunki. Są to łąki, pastwiska i szuwały nadmorskie lub śródlądowe. Słonawy nadmorskie, które wyróżniają się przede wszystkim udziałem situ Gerarda, kształtują się pod wpływem wód morskich. Na siedliskach śródlądowych słone łąki powstają w otoczeniu wypływu słonych wód podziemnych, które następnie mają tendencję do stagnacji. Specyficzną postać słonorośli, rozwijającej się zarówno w strefie przy morskiej jak i śródlądowej, reprezentują płaty sitowca nadmorskiego. Jest to roślina dość częsta w wielu regionach Polski, także poza siedliskami zasolonymi. Jednak z niniejszym wariantem może być łączona wyłącznie, gdy rośnie wspólnie z typowymi gatunkami słonolubnymi. Unikalność roślinności halofilnej wynika z rzadkości jej występowania oraz gromadzenia szeregu gatunków wymierających.

Wymogi wariantu:

Wymogi obowiązkowe:

- Rodzaj użytkowania – kośne lub pastwiskowe;
- Częstość koszenia – jeden pokos co roku lub 2 pokosy w roku, w użytkowaniu pastwiskowym obowiązek corocznego wykoszenia niedojadów;
- Terminy koszenia – od 15 czerwca do 31 października;
- Usunięcie biomasy – obowiązek (usunięcie lub złożenie w stogi ściętej biomasy w terminie 2 tygodni po pokosie, zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy);
- Pozostawienie fragmentów niekoszonych: 5-10% powierzchni działki. W dwóch kolejnych latach należy pozostawić inne fragmenty niekoszone. Dla działek nie przekraczających powierzchni 1 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni niekoszonych i koszenie co roku całej działki;

- Wypas obligatoryjny przy użytkowaniu pastwiskowym w obsadzie 0,5 DJP-1,5 DJP/ha, dopuszczalny przy kośnym w obsadzie do 1 DJP/ha, obciążenie do 10 DJP/ha, na terenach zalewowych rozpoczęcie wypasu nie wcześniej niż dwa tygodnie po ustąpieniu wód;
- Zakaz nawożenia;
- Eliminacja gatunków inwazyjnych.

Wymogi uzupełniające:

- Koszenie ręczne

Wariant 2.4. Murawy

Wariant obejmuje siedliska określane według klasyfikacji Natura 2000 jako ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe (6120) - siedlisko o znaczeniu priorytetowym; murawy kserotermiczne (6210), w których za priorytetowe uważa się płaty z istotnymi stanowiskami storczykowatych; ciepłolubne łąki pienińskie (6510-4); bogate florystycznie murawy bliźniczkowe (6230), jak również nie będące siedliskami Natura 2000 murawy zawciągowe.

Jednostki fitosocjologiczne: zbiorowiska klasy *Festuco-Brometea* oraz związku *Koelerion glaucae*, a także zespół *Anthyllidi-Trifolietum montanii*, bogate gatunkowo zbiorowiska z rzędu *Nardetalia*, zespół *Diantho-Armerietum elongatae*, zbiorowiska okrajkowe z klasy *Trifolio-Geranietea* oraz nawiązujące do nich zbiorowiska, na których udokumentowana zostanie obecność gatunków identyfikujących.

Opis: Roślinność wchodząca w skład tego wariantu łączy kilka typów środowisk o odmiennej fizjonomii, warunkach rozwoju oraz pochodzeniu. Są to jedne z najrzadszych zbiorowisk roślinnych Polski o szczególnym znaczeniu dla zachowania różnorodności biologicznej. Stanowią istotne miejsca występowania dużej grupy gatunków chronionych i zagrożonych wymarciem. Murawy ciepłolubne objęte dofinansowaniem rzadko pokrywają rozległe obszary, a obecność niektórych z nich uwarunkowana jest sprzyjającymi warunkami siedliskowymi, wychodniami skał wapienistych i związanymi z nimi glebami rędzinowymi. Murawy kserotermiczne często występują na ciepłych, głębokich glebach lessowych lub lessopodobnych. Na obszarach morenowych i w dolinach rzecznych zasiedlają także piaski zasadowe do słabo kwaśnych. W rozwoju muraw duże znacznie mają również czynniki klimatyczne i ukształtowanie terenu. Preferują one tereny o zróżnicowanej konfiguracji, wykształcając się na wystawach południowych. Głównymi ostojami muraw kserotermicznych są obszary wyżyn środkowopolskich lub przełomowe odcinki

wielkich rzek. Kolejnym typem zbiorowisk są murawy kserotermiczne o charakterze stepowym. Różnicują się one na murawy z przewagą kserotermicznych traw kępowych, oraz zbiorowiska z obficie kwitnącymi bylinami i trawami rozłogowymi (tzw. murawy kwieciste). Niejednokrotnie niemożliwe jest rozdzielenie muraw kwiecistych od kserotermofilnych ziółorośli lub ciepłolubnych okrajków, które niewątpliwie ze względu na silne związki florystyczne wchodzą w skład omawianego wariantu rolnośrodowiskowego. Bardzo ważną grupą ciepłolubnej roślinności wchodzącej w skład tego wariantu są śródładowe murawy napiaskowe. Fizjonomicznie wyróżniają się dość słabym zwarciem i znacznym udziałem roślin o kępowym lub rozetkowym charakterze wzrostu. Zbiorowiska tego typu występują lokalnie w całej Polsce. W wariacie tym ujęte zostały również ciepłolubne łąki pienińskie. Wynika to z obecności w ich składzie szeregu gatunków kserotermicznych, wywodzących się z powyżej omówionych muraw. Pienińska ciepłolubna łąka jest typową antropogeniczną strukturą, rozwijającą się w specyficznych warunkach ekstensywnego i przemiennej użytkowania rolno-łąkowego potencjalnych siedlisk żyznej buczyny karpackiej. Zbiorowiska muraw bliźniczkowych (psiar) w sposób szczególny są związane z gospodarką pasterską. Są to biocenozy powstające na bardzo ubogich bezwapiennych glebach, często bardzo płytkich, jednak o różnym stopniu nasycenia wodą. Różnicują się na psiary górskie i niżowe. Ich wspólną cechą jest niemal stała obecność, kępowej bliźniczki psiej trawki. Murawy te kształtują się pod wpływem wypasu owiec lub koni, na siedliskach ulegających szybkiemu zakwaszeniu. Zjawisku temu sprzyja zwiększona liczba opadów atmosferycznych występujących w górach. Ostatnim typem zbiorowisk kwalifikowanych do tego wariantu są murawy zawciągowe. Postać typowa obejmuje mezofile luźne murawy napiaskowe z dominacją kostrzewy owczej i obecnością barwnie kwitnących gatunków: goździka kropkowanego, zawciągu pospolitego czy przytulii właściwej.

Murawy ciepłolubne zostały ukształtowane w wyniku ekstensywnego wypasu (rzadziej koszenia). Są to zbiorowiska bardzo wrażliwe na zmiany warunków siedliskowych. Do niekorzystnych zmian w tych zbiorowiskach prowadzi zarówno zaprzestanie użytkowania jak również jego intensyfikacja, czyli nawożenie oraz nadmierny wypas powodujący mechaniczne niszczenie okrywy roślinnej. W niektórych przypadkach szkodliwe jest dla nich również koszenie, prowadzące do ekspansji traw i ich przekształcania w łąki.

W Polsce siedlisko 6120 jest przedmiotem ochrony w 107 obszarach Natura 2000 i zajmuje powierzchnie ok. 6,4 tys. ha, natomiast siedlisko 6210 jest przedmiotem ochrony w 152 obszarach Natura 2000 i zajmuje powierzchnie ok. 6,4 tys. ha.

Wymogi wariantu:

Preferowane użytkowanie pastwiskowe. Ekspert może dopuścić użytkowanie kośne.

Wymogi obowiązkowe:

- Rodzaj użytkowania – pastwiskowe, w uzasadnionych przypadkach dopuszczone użytkowanie kośne;
- Częstość koszenia: w przypadku użytkowania pastwiskowego obowiązkowe wykaszanie niedojadów co najmniej raz na 2 lata; w przypadku użytkowania kośnego jeden pokos co roku lub co dwa lata;
- Termin koszenia – od 15 czerwca do 1 września;
- Obowiązek usunięcia skoszonej biomasy (usunięcie lub złożenie w stogi ściętej biomasy w terminie 2 tygodni po pokosie, zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy);
- Pozostawienie fragmentów niekoszonych: 5-10% powierzchni działki. W dwóch kolejnych pokosach (wykonywanych w odstępie roku lub 2 lat) należy pozostawić inne fragmenty niekoszone. Dla działek nie przekraczających powierzchni 1 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni niekoszonych i koszenie co roku całej działki;
- Wypas: obligatoryjny w użytkowaniu pastwiskowym przy obsadzie 0,4 DJP do 1 DJP/ha; dopuszczalny w użytkowaniu kośnym przy obsadzie do 1 DJP/ha, dopuszczalne obciążenie do 5 DJP/ha;
- Zakaz nawożenia;
- Eliminacja gatunków inwazyjnych.

Wymogi uzupełniające:

- Opóźnienie pokosu po 1 września;
- Koszenie ręczne.

Wariant 2.5. Półnaturalne łąki wilgotne

Wariant obejmuje podmokłe łąki eutroficzne. Jednostki fitosocjologiczne: zbiorowiska związku *Calthion* oraz silnie nawiązujące do nich zbiorowiska, na których udokumentowana zostanie obecność gatunków identyfikujących. Półnaturalne łąki wilgotne występują w różnego typu siedliskach podmokłych – na tarasach zalewowych rzek (łągi rozlewiskowe), podmokliskach (grądy podmokłe) bądź na nieco odwodnionych torfowiskach (łąki pobagienne).

Opis:

Łąki te zajmują siedliska trwale lub okresowo wilgotne. Są dość powszechne, szczególnie w dolinach małych rzek lub w niższych położeniach górskich. Powstają na żyznych, mokrych glebach mineralnych, murszowych lub glebach mułowo-torfowych. Półnaturalne łąki wilgotne charakteryzują się stosunkowo dużym bogactwem florystycznym. W skład runi tych zbiorowisk wchodzi wiele gatunków wilgociolubnych, w tym rzadkich i ginących. Jest to także bardzo istotne siedlisko dla ptaków wodno-błotnych. Cechą swoistą łąk wilgotnych jest duży udział okazałych bylin i ziółorośli. Pod względem gospodarczym należą do ekstensywnych, dość wydajnych użytków zielonych. Koszone są najwyżej dwa razy w roku. W miarę zwielokrotnienia koszenia wzrasta w składzie ich runi udział traw, ale zmniejsza się liczba gatunków. Łąki wilgotne, potocznie nazywane kaczeńcowymi, są zróżnicowane na dwie podstawowe jednostki regionalne - górską i niziną. Zbiorowiska nizinne reprezentuje łąka z ostrożeniem warzywnym, natomiast położenia górskie i podgórskie oraz borealne wyróżnia łąka z ostrożeniem łąkowym. Szczególne zbiorowiska kwalifikujące się do tego wariantu to fitocenozy z obfitym udziałem pełnika europejskiego czy ostrożenia siwego, łąki z sitem tępokwiatowym lub ostrokwiatowym. Bardzo często spotkać można postacie zniekształcone z dominującym rdestem wężownikiem lub masowym udziałem turzycy bagiennej. Istotną rolę w krajobrazie mają użytki zielone ze śmiałkiem darniowym lub kłosówką wełnistą i komonicą błotną. Te częste zbiorowiska powstają w wyniku nieznacznego osuszenia siedliska łąk ostrożeniowych oraz kilkakrotnego koszenia w ciągu sezonu wegetacyjnego. Zaklasyfikowanie tego typu łąk do omawianego wariantu łąk wilgotnych może nastąpić, tylko gdy mamy do czynienia ze zbiorowiskami bogatymi w gatunki.

Ze zbiorowiskami łąk wilgotnych związana jest też bogata fauna, w tym wiele rzadkich gatunków ptaków wodno-błotnych. Dla wielu gatunków wilgotne łąki stanowią siedliska lęgowe. Gniazda zazwyczaj zakładane są na ziemi. Dla innych gatunków ptaków, łąki tego typu są miejscem odpoczynku i żerowania podczas wiosennych i jesiennych przelotów. Łąki te pełnią ponadto ważne funkcje fizjocenotyczne np. w ochronie gleb organicznych przed mineralizacją w stanie umiarkowanego odwodnienia oraz retencji wody powierzchniowej.

Tradycyjnie użytkowane są jako łąki dwukośne (również wypasane), przeważnie nawożone, jednak użytkowanie jednokośne przy jednoczesnym braku nawożenia nie wpływa negatywnie na ich skład florystyczny. Głównym zagrożeniem jest osuszanie oraz intensyfikacja użytkowania powodująca redukcję składu gatunkowego roślin i zwierząt. Do niekorzystnych zmian w zbiorowiskach prowadzi również pozostawianie skoszonej biomasy oraz zaprzestanie użytkowania.

Wymogi wariantu:

Wymogi obowiązkowe:

- Rodzaj użytkowania – kośne;
- Częstość koszenia: jeden lub dwa pokosy w roku;
- Termin koszenia – od 15 czerwca do 31 października;
- Pozostawienie fragmentów niekoszonych: 5-10% powierzchni działki. W dwóch kolejnych pokosach (wykonywanych w odstępie roku lub 2 lat) należy pozostawić inne fragmenty niekoszone. Dla działek nie przekraczających powierzchni 1 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni niekoszonych i koszenie co roku całej działki;
- Obowiązek usunięcia skoszonej biomasy (usunięcie lub złożenie w stogi ściętej biomasy w terminie 2 tygodni po pokosie, zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy);
- Dopuszczalny wypas, po pokosie, przy obsadzie do 0,5 DJP/ha i obciążeniu do 5 DJP/ha;
- Nawożenie – dopuszczalne;
- Eliminacja gatunków inwazyjnych.

Wariant 2.6. Półnaturalne łąki świeże

Obejmuje siedliska określone według klasyfikacji Natura 2000 jako część niżowych i górskich świeżych łąk użytkowanych ekstensywnie (6510, bez 6510-4 czyli ciepłolubnych łąk pienińskich), górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (6520).

Jednostki fitosocjologiczne: zbiorowiska związków *Arrhenatherion* (oprócz ubogich postaci *Poo-Festucetum* i suchych łąk pienińskich *Anthyllidi-Trifolietum montanii*) i *Polygono-Trisetion* oraz nawiązujące do nich zbiorowiska, na których udokumentowana zostanie obecność gatunków identyfikujących.

Opis łąki świeże to antropogeniczne zbiorowiska użytków zielonych wykształcone na żyznych, niezabagnionych siedliskach mineralnych. Półnaturalne łąki grądowe są bogatymi florystycznie i wydajnymi, zbiorowiskami rozwijającymi się na niżu lub w niższych położeniach górskich. Rozwijają się zarówno na powierzchniach płaskich, jak i nachylonych, przy różnych ekspozycjach. Porastają żyzne, świeże gleby brunatne lub mady o odczynie zasadowym lub słabo kwaśnym. Mogą również występować na zmineralizowanych glebach organicznych. Poziom wody gruntowej nieznacznie waha się, ale nigdy nie dochodzi do powierzchni gruntu. Jedynie płyty leżące w dolinach rzecznych mogą być sporadycznie zalewane przez wody powodziowe.

W Polsce wyróżnia się kilka zasadniczych typów łąk świeżych, które różnią się od siebie składem florystycznym oraz rozmieszczeniem. Znane są dwa zbiorowiska górskie, określane jako łąki mieczykowo-mietlicowe lub konietlicowe. Dwa kolejne typy łąk notowane są na niżu i niższych położeniach górskich całej Polski. Reprezentują je łąki rajgrasowe i łąki wiechlinowo-kostrzewowe.

Łąki świeże należą do najlepszych użytków zielonych pod względem gospodarczym. Użytkowane są zazwyczaj jako łąki dwukośne (również wypasane) i stanowią gospodarczo wartościowe użytki zielone. Ich ruń budowana jest przez miękkolistne trawy takie jak rajgras wyniosły, kupkówka pospolita czy stokłosa miękka, a w górach konietlica łąkowa. W runi znaczny udział mają wysokie byliny z rodziny baldaszkowatych i motylkowatych.

Łąki świeże ze względu na wielkie bogactwo gatunkowe i różny czas kwitnienia budujących je gatunków są ważnym pożytkiem dla owadów (przeplatka aurinia, modraszki).

Jako że są to siedliska najkorzystniejsze do wykorzystania rolniczego, są szczególnie zagrożone intensyfikacją użytkowania. W wyniku nadmiernego, nawożenia, podsiewania trawami pastewnymi, intensywnego wypasu przekształcają się w ubogie gatunkowo użytki produkcyjne. Istotnym zagrożeniem jest także przekształcanie łąk świeżych na grunty orne.

Jednak zagrożeniem dla tych siedlisk jest także ograniczenie użytkowania, ograniczenie nawożenia i koszenia prowadzi do przekształcania się łąk świeżych w inne typy użytków zielonych. Brak koszenia sprzyja odkładaniu się obumarłych szczątków roślin, co prowadzi do zubożenia gatunkowego i ekspansji bylin azotolubnych, a następnie krzewów i drzew. Pozostawianie skoszonego siana natomiast powoduje ekspansję wysokich bylin i eutrofizację siedliska.

Sposób objęcia ochroną powyższych siedlisk w ramach sieci Natura 2000 przedstawia się następująco:

- siedlisko 6510 – przedmiot ochrony w 256 obszarach Natura 2000, powierzchnia siedliska ok. 147 tys. ha;
- siedlisko 6520 – przedmiot ochrony w 29 obszarach Natura 2000, powierzchnia siedliska ok. 8 tys. ha.

Wymogi wariantu:

Wymogi obowiązkowe:

- Rodzaj użytkowania - kośne lub pastwiskowe;

- Częstość koszenia: jeden lub dwa pokosy w roku; w tym w użytkowaniu pastwiskowym obowiązek corocznego wykoszenia niedojadów;
- Termin koszenia – od 15 czerwca do 31 października;
- Obowiązek usunięcia skoszonej biomasy (usunięcie lub złożenie w stogi ściętej biomasy w terminie 2 tygodni po pokosie, zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy);
- Fragmenty niekoszone - 5-10% powierzchni działki. W dwóch kolejnych latach należy pozostawić inne fragmenty niekoszone. Dla działek nie przekraczających powierzchni 1 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni niekoszonych i koszenie co roku całej działki;
- Wypas obligatoryjny przy użytkowaniu pastwiskowym w obsadzie 0,5 DJP-1,5 DJP/ha, dopuszczalny przy kośnym w obsadzie do 1 DJP/ha, obciążenie do 10 DJP/ha;
- Dopuszczalny termin wypasu: od 15 maja do 15 października;
- Nawożenie – dopuszczalne przy jednym pokosie w roku, obligatoryjne przy dwóch pokosach w roku;
- Eliminacja gatunków inwazyjnych.

Wymogi uzupełniające:

- Koszenie ręczne.

Pakiet 3. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000

Wariant 3.1. Zmienne-wilgotne łąki trzęślicowe

Wariant 3.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla

Wariant 3.3. Murawy

Wariant 3.4. Półnaturalne łąki wilgotne

Wariant 3.5. Półnaturalne łąki świeże

Opis: Pakiet 3. polega na ograniczeniu nawożenia, ilości i terminów wykonywanych pokosów lub intensywności wypasu na obszarach cennych przyrodniczo znajdujących

się poza obszarami Natura 2000 oraz inne cenne przyrodniczo siedliska występujące na łąkach i pastwiskach.

Pakiet podzielony jest na 5 wariantów. W ramach wariantów znajdują się typy siedlisk według klasyfikacji Dyrektywy siedliskowej chronionych w ramach sieci Natura 2000.

Warunkiem zaklasyfikowania trwałych użytków zielonych do wariantów 1-5 jest wykonanie dokumentacji przyrodniczej przez eksperta, która będzie podstawą do realizacji zadań w danym wariantcie oraz uzyskanie pozytywnej opinii właściwej instytucji.

Cel: Utrzymanie bądź przywrócenie właściwego stanu ochrony cennych siedlisk przyrodniczych użytkowanych rolniczo poza obszarami Natura 2000

Wspólne wymogi dla wariantów:

Na obszarze objętym pakietem 3. zakazuje się:

- przeorywania;
- bronowania;
- wałowania;
- stosowania ścieków i osadów ściekowych;
- stosowania podsiewu;
- mechanicznego niszczenia runi roślinnej i struktury glebowej;
- włókania w okresie od 1 kwietnia do 1 września i przed wykonaniem pokosu;
- stosowania środków ochrony roślin z wyjątkiem selektywnego i miejscowego niszczenia uciążliwych gatunków inwazyjnych z zastosowaniem odpowiedniego sprzętu (np. mazaczy herbicydowych); po uzgodnieniu z ekspertem przyrodniczym;
- tworzenia nowych i rozbudowy istniejących systemów melioracyjnych będących w zasięgu kompetencyjnym beneficjenta, za wyjątkiem konstrukcji urządzeń mających na celu podwyższenie poziomu wód na istniejącym systemie melioracyjnym;
- zakaz celowego obniżania poziomu wód gruntowych, w tym w ramach bieżącej konserwacji;
- zakaz koszenia okrężnego od zewnątrz do środka koszonej powierzchni trwałych użytków zielonych.

Szczegółowy opis wariantów i wymogów został umieszczony w opisie pakietu 2. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na trwałych użytkach zielonych na obszarach Natura 2000 (warianty 2-6).

Degresywność:

Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna jest przyznawana w wysokości:

- 1) 100 % płatności – za powierzchnię od 0,1 ha do 10 ha;
- 2) 50 % płatności – za powierzchnię od 10,1 ha do 20 ha.

Koszty transakcyjne:

Kosztem transakcyjnym związanym z przystąpieniem do realizacji tego pakietu jest sporządzenie dokumentacji przyrodniczej przez eksperta. W dokumentacji przyrodniczej określone są występowanie i stan cennych siedlisk przyrodniczych oraz uszczegóławiane wymogi użytkowania rolniczego. Koszty transakcyjne będą wypłacane jednorazowo, wraz z wypłatą płatności rolnośrodowiskowo-klimatycznej za pierwszy rok realizacji danego wariantu. Koszty sporządzenia dokumentacji są uzależnione od wyjściowej powierzchni siedliska, na której będzie realizowany pakiet.

Pakiet 4. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Wariant 4.1. Produkcja lokalnych odmian roślin uprawnych

Wariant 4.2. Wytwarzanie w gospodarstwach rolnych nasion roślin uprawnych istotnych dla zachowania różnorodności biologicznej

Wariant 4.3. Utrzymywanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

Wariant 4.4. Zakładanie nowych sadów-reintrodukcja starych odmian drzew owocowych.

Warianty opisane w pakiecie wpisują się w cele Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej a zwłaszcza w priorytety ochrona różnorodności biologicznej i przeciwdziałanie zmianom klimatu. Są one zgodne z Drugim Globalnym Planem Działań dla Ochrony i Zrównoważonego Użytkowania Zasobów Genetycznych Roślin dla Wyżywienia i Rolnictwa przyjętym podczas 13 sesji Komisji ds. Zasobów Genetycznych FAO w Rzymie 2011 r., oraz Międzynarodowym Traktatem o Zasobach

Genetycznych Roślin dla Wyżywienia i Rolnictwa. Traktat został ratyfikowany przez Unię Europejską oraz Polskę w roku 2004.

Pakiet Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie jest zgodny z:

- Decyzją Rady 93/626/EWG z dnia 25 października 1993 r. dotyczącą zatwierdzenia Konwencji o różnorodności biologicznej,
- Decyzją Rady 2004/869/WE z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie zatwierdzenia w imieniu Wspólnoty Europejskiej Międzynarodowego Traktatu o Zasobach Genetycznych Roślin dla Żywności i Rolnictwa.

Pakiet skierowany jest do rolników, którzy czynnie uczestniczą w ochronie i doskonaleniu lokalnych tzn. miejscowych lub starych, zaniechanych w uprawach odmian gatunków roślin uprawnych, a także gatunków roślin uprawnych obecnie zagrożonych erozją genetyczną. Pakiet daje możliwość utrzymywania istniejących zasobów genowych roślin uprawnych *in situ*.

Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna przysługuje rolnikowi, który uprawia lokalne i stare, zaniechane w uprawach odmiany roślin uprawnych oraz rzadkie gatunki.

Cel: Zachowanie lokalnych odmian roślin uprawnych.

Wariant 4.1. Produkcja lokalnych odmian roślin uprawnych

Opis: Zachowanie ginących i cennych odmian, gatunków, ekotypów, dywersyfikacja upraw na obszarach wiejskich.

Cel: Ochrona *in situ* - czyli zachowanie populacji, starych odmian i gatunków w ich naturalnym otoczeniu, w warunkach, które pozwoliły na wykształcenie się ich specyficznych własności, poprzez stosowanie tradycyjnego sposobu uprawy, który doprowadził do wyodrębnienia ich unikalnych cech.

Wymogi wariantu 4.1.:

- a) uprawa wybranych gatunków (lista gatunków zostanie określona w rozporządzeniu) lub uprawa zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze odmian regionalnych i amatorskich;
- b) maksymalna powierzchnia dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych – 5 ha w gospodarstwie.

Wariant 4.2. Wytwarzanie w gospodarstwach rolnych nasion roślin uprawnych istotnych dla zachowania różnorodności biologicznej

Cel: Wytwarzanie nasion spełniających minimalne wymagania jakościowe gatunków nie zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze jako odmiany regionalne, amatorskie oraz produkcja nasienna zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze odmian regionalnych i amatorskich.

Efektem realizacji tego wariantu będzie zachowanie ginących i rzadkich gatunków, odmian, ekotypów, dywersyfikacja upraw na obszarach wiejskich, wzbogacenie oferty rolnika dla konsumentów. Efektem będzie również rozszerzenie dostępności materiału siewnego oraz nasion lokalnych odmian roślin uprawnych oraz ich upowszechnianie.

Zwiększenie dostępności nasion roślin uprawnych istotnych dla zachowania różnorodności biologicznej ma znaczenie ze względu na:

- 1) poszerzenie różnorodności gatunkowej i odmianowej upraw, co zapobiega uproszczeniu płodozmianu,
- 2) zapewnienie zróżnicowania siedlisk dla bytowania innych organizmów,
- 3) mniejsze wymagania uprawowe, co pozwala na ograniczenie stosowania nawożenia mineralnego i środków ochrony roślin,
- 4) szczególną przydatność w systemach produkcji zintegrowanej i ekstensywnej,
- 5) bazę do hodowli nowych odmian roślin uprawnych.

Zgodność z przepisami UE

Wariant ten jest zgodny z prawodawstwem wspólnotowym regulującym obrót materiałem siewnym roślin uprawnych, tj. z Dyrektywą 66/401/EWG, 66/402/EWG, 2002/53/WE, 2002/54/WE, oraz 2002/57/WE i Dyrektywą Rady 2002/55/WE z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie obrotu materiałem siewnym warzyw oraz z Dyrektywą 2009/145/WE z dnia 26 listopada 2009 r. przewidującą pewne odstępstwa w odniesieniu do zatwierdzania populacji miejscowych i odmian warzyw tradycyjnie uprawianych w poszczególnych miejscach i regionach zagrożonych erozją genetyczną oraz odmian warzyw niemających wewnętrznej wartości dla plonów o przeznaczeniu handlowym, wyprodukowanych w celu uprawy w określonych warunkach, oraz wprowadzania do obrotu materiału siewnego tych populacji miejscowych i odmian oraz dyrektywą Komisji 2008/62/WE z dnia 20 czerwca 2008 r. przewidującą pewne odstępstwa w odniesieniu do rejestracji populacji miejscowych i odmian roślin rolniczych przystosowanych naturalnie do warunków lokalnych i regionalnych i

zagrożonych erozją genetyczną oraz obrót materiałem siewnym i sadzoniakami ziemniaka tych populacji miejscowych i odmian (Dz. Urz. UE L 162 z 21.06.2008, str. 13), dyrektywą Rady 2008/90/WE z dnia 29 września 2008 r. w sprawie obrotu materiałem rozmnożeniowym roślin sadowniczych oraz roślinami sadowniczymi przeznaczonymi do produkcji owoców.

Wymogi wariantu 4.2.:

- a) uprawa celem uzyskania nasion gatunków nie zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze jako odmiany regionalne, amatorskie lub uprawa nasienna zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze odmian regionalnych i amatorskich;
- b) maksymalna powierzchnia dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych – 5 ha w gospodarstwie;
- c) przy wytwarzaniu materiału siewnego odmian amatorskich i regionalnych powierzchnia plantacji nasiennych powinna być zgodna z przepisami o nasiennictwie.

Wariant 4.3. Utrzymywanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

Opis: Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna określana jest na podstawie powierzchni bezpośrednio zajętej pod sad - nie mniejszej niż 0,1 ha, z liczbą drzew spełniających kryteria ilościowe i jakościowe.

Cel: zachowanie dawnych odmian roślin sadowniczych, środowiska życia wielu organizmów, tradycyjnego sposobu uprawy i charakterystycznego elementu krajobrazu wiejskiego

Wymogi wariantu 4.3.:

W sadzie tradycyjnym znajdują się odmiany zamieszczone w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia ministra właściwego ds. rolnictwa.

Sad tradycyjny obejmuje co najmniej 12 drzew w przedziale od 15-20 lat, reprezentujących nie mniej niż 4 odmiany lub gatunki; przy czym korony drzew rozpoczynają się na wysokości od 120 cm i średnice pnia na wysokości około 1 m nie mogą być mniejsze niż 47 cm, a jednocześnie liczba tych drzew w przeliczeniu na 1 ha powierzchni sadu jest nie mniejsza niż 90.

Przy spełnieniu powyższych warunków, istnieje możliwość uzupełnienia wypadów w sadzie w ramach deklarowanej powierzchni w miejscach, gdzie nie ma zapewnionej ciągłości nasadzenia, po uzyskaniu pierwszej płatności, do 40% obsady wszystkich drzew odmianami znajdującymi się w wykazie; powiększenie wymaga zwiększenia liczby odmian/gatunków o co najmniej trzy odmiany/gatunki. Drzewa są rozmnażane na silnie rosnących podkładkach (np. jabłonie na siewkach antonówki, grusze na siewkach gruszy kaukaskiej, śliwy na siewkach ałyczy, czereśnie na siewkach czereśni ptasiej, wiśnie na siewkach antypki lub czereśni ptasiej) prowadzone jako wysokopienne drzewa o minimalnej wysokości pnia 1,20 m, w rozstawie nie mniejszej niż 4 x 6 m i nie większej niż 10 x 10 m.

Obowiązkowe jest wykonywanie podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych, takich jak:

- cięcie sanitarne drzew i prześwietlające nadmiernie zagęszczone korony, usuwanie odrostów i samosiewów;
- bielenie pni drzew starszych i zabezpieczanie pni młodych drzew przed ogryzaniem przez gryzonie i zającokształtne;
- utrzymanie ogólnego porządku w sadzie;
- koszenie i usuwanie bądź rozdrabnianie trawy do 31 lipca lub wypasanie.

Wariant 4.4. Zakładanie nowych sadów - reintrodukcja starych odmian drzew owocowych

Opis: Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna określana jest na podstawie powierzchni bezpośrednio zajętej pod sad - nie mniejszej niż 0,1 ha i nie większej niż 1 ha, z liczbą drzew spełniających kryteria ilościowe i jakościowe.

Cel: odtworzenie dawnych sadów starych odmian drzew owocowych, odtworzenie środowiska życia wielu organizmów, tradycyjnego sposobu użytkowania, domowego przetwórstwa owoców i charakterystycznego elementu krajobrazu wiejskiego

Przedmiot płatności i wymagania wariantu 4.4.

W ramach proponowanego wariantu beneficjent wykonuje nasadzenia nowego sadu z dawnymi odmianami, stanowiącymi co najmniej 60% obsady. Beneficjent zobowiązany jest do posadzenia i utrzymywania co najmniej 10 odmian lub gatunków drzew owocowych w sadzie, wymienionych w załączniku do rozporządzenia, lub odmian drzew tradycyjnie uprawianych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed 1950 r. Zakłada się obowiązek rozmnażania dawnych odmian drzew na silnie

rosnących podkładkach, np. siewka Antonówki dla jabłoni, siewka Gruszy kaukaskiej dla gruszy oraz prowadzenie ich jako wysokopiennych drzew o minimalnej docelowej wysokości pnia 1,20 m, w rozstawie nie mniejszej niż 4 x 5 m i nie większej niż 8 x 10 m.

Wymogi:

Wykonywanie podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych, takich jak:

- cięcie formujące i sanitarne drzew,
- usuwanie odrostów i samosiewów,
- zabezpieczanie pni młodych drzew przed ogryzaniem przez gryzonia,
- utrzymanie ogólnego porządku w sadzie,
- koszenie i usuwanie bądź rozdrabnianie trawy lub wypasanie.

Wymagana w nowym sadzie przynajmniej 60 % obsada drzewami dawnych odmian, z możliwością posadzenia w sadzie na powierzchni 40 % drzew innych odmian niekwalifikowanych przy podstawowych wymaganiach, ale także na silnie rosnących podkładkach i prowadzonych jako wysokopienne.

- obsada – nie mniejsza niż 125 drzew/ha,
- minimalna powierzchnia sadu – 0,1 ha, maksymalna – 1,0 ha (powierzchnia ponad 1,0 ha nie jest objęta płatnością rolnośrodowiskowo-klimatyczną).

Wprowadza się obowiązek zachowania sadu co najmniej przez okres kolejnych 10 lat od uzyskania ostatniej płatności rolnośrodowiskowej, tak aby po zakończeniu płacenia sady nie zostały wycięte.

Uzasadnienie

Genetyczne zasoby roślin dla żywienia i rolnictwa stanowią biologiczną podstawę produkcji rolniczej i bezpieczeństwa żywnościowego na świecie. Istniejąca różnorodność genetyczna daje możliwość dostosowywania produkcji rolniczej do zmieniających się warunków środowiska. Ochrona, zrównoważone wykorzystanie i sprawiedliwy podział korzyści z użytkowania zasobów genetycznych są przedmiotem zainteresowania społeczności międzynarodowej, czego wyrazem jest Międzynarodowy Traktat o Zasobach Genetycznych Roślin dla Wyżywienia i Rolnictwa, pozostający w zgodności z Konwencją o różnorodności biologicznej. Drugi Globalny Plan Działań dla Ochrony i Zrównoważonego Użytkowania Zasobów Genetycznych Roślin dla Wyżywienia i Rolnictwa przyjęty w roku 2011 w Rzymie zakłada czynną ochronę zasobów genetycznych przez rolników, jako działanie komplementarne do ich zachowania w kolekcjach *ex situ* banków genów łączące w sobie zarówno elementy ochrony jak i wykorzystania.

Zachowanie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich, w tym zagrożonych odmian roślin uprawnych, wymaga wsparcia finansowego. Realizacja pakietu 4. ma przyczynić się do zachowania różnorodności biologicznej i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w obliczu zmian klimatycznych. Podstawowym założeniem pakietu jest promowanie produkcji rolniczej, która przyczynia się do ochrony środowiska przyrodniczego.

Działania proponowane do realizacji w ramach pakietu 4. są zgodne z unijną strategią różnorodności biologicznej na okres do 2020 r., a w szczególności z następującymi celami:

- celem 3 – zwiększenie wkładu rolnictwa i leśnictwa w utrzymanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej, poprzez maksymalizację obszarów rolnych objętych wsparciem na rzecz różnorodności biologicznej i objęcie wszystkich lasów planami urządzania; oraz
- celem 6 - pomoc na rzecz zapobiegania utracie światowej różnorodności biologicznej.

Mimo wdrożenia z powodzeniem przez kraje UE wielu inicjatyw na rzecz ochrony różnorodności biologicznej, cel założony do roku 2010 – zatrzymanie jej utraty – nie został osiągnięty zarówno w skali Unii Europejskiej, jak i w wymiarze globalnym. Różnorodność biologiczna jest zagrożona w wyniku m.in. zmiany sposobu użytkowania ziemi, fragmentacji przestrzeni przyrodniczej, zanieczyszczeń, niezrównoważonego użytkowania zasobów. Utrata różnorodności biologicznej oraz utrata korzyści, jakie mogłaby przynieść człowiekowi, mają negatywny wpływ na podstawy rozwoju - ekologiczne, gospodarcze i społeczne. Obok zmian klimatycznych jest to największy związany ze środowiskiem problem, jakiemu UE musi stawić czoła. Stąd potrzeba efektywnej ochrony zasobów genetycznych roślin na gruncie krajowym.

Polska jest krajem, w którym zachowały się miejscowe formy roślin uprawnych oraz tradycje związane z ich uprawą. Obecnie miejscowe odmiany roślin rolniczych są dostępne przede wszystkim jako materiały przechowywane w banku genów. Jednak nadal zachowały się regiony uprawy, gdzie można znaleźć odmiany miejscowe roślin warzywnych, sadowniczych i bardzo stare populacje roślin ozdobnych i zielarskich. Szczególną ochroną należy otoczyć tradycyjne sady owocowe, które narażone są na wycięcie.

Proponowane działania mają przyczynić się do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, zachowania i czynnej ochrony różnorodności biologicznej z uwzględnieniem naturalnych komponentów ekosystemów, jak też roślin użytkowanych dawniej i obecnie przez człowieka. Inicjowanie i prowadzenie ochrony zasobów genowych roślin bezpośrednio u rolnika, poprzez ochronę w gospodarstwach, powoduje

zachowanie danej rośliny, jej popularyzację, i możliwość gospodarowania przez rolnika uzyskanym plonem i wytwarzanie nasion w obrębie własnego gospodarstwa.

Pakiet 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Wariant 5.1. Zachowanie lokalnych ras bydła

Wariant 5.2. Zachowanie lokalnych ras koni

Wariant 5.3. Zachowanie lokalnych ras owiec

Wariant 5.4. Zachowanie lokalnych ras świń

Wariant 5.5. Zachowanie lokalnych ras kóz

Opis: Pakiet ma na celu ochronę szczególnie cennych ras zwierząt gospodarskich, w przypadku których niska liczebność zwierząt hodowlanych stwarza zagrożenie ich wyginięcia. Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich w Polsce prowadzona jest na podstawie art. 21a ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. *o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich* (Dz. U. 02.207.1762 z późn. zm.).

Lokalne rasy i odmiany zwierząt są doskonale przystosowane do miejscowych, często bardzo trudnych warunków środowiskowych. Mogą one być utrzymywane w warunkach produkcji ekstensywnej i przy ubogich zasobach paszowych dając produkty często o unikalnej jakości. Utrzymanie tych zwierząt umożliwia zagospodarowanie obszarów, które w innym przypadku nie byłyby w ogóle użytkowane. Mają one także duże znaczenie ze względu na rolę jaką pełniły w historii rozwoju regionów, z których się wywodzą i są związane z tradycją oraz kulturą lokalnych społeczności.

Pakiet jest podzielony na warianty według gatunku zwierząt.

Cel: Zachowanie rodzimych ras zwierząt poprzez wspieranie i utrzymanie hodowli lokalnych ras odpowiednich gatunków zwierząt zagrożonych wyginięciem, wpisanych do księgi hodowlanej oraz objętych programem ochrony zasobów genetycznych

Degresywność:

Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna jest przyznawana w wysokości:

- dla krów:
 - 1) 100 % płatności – za liczbę zwierząt do 10;
 - 2) 66 % płatności – za liczbę zwierząt od 11 do 20;
 - 3) 33 % płatności – za liczbę zwierząt od 21 do 40;
- dla koni:
 - 1) 100 % płatności – za liczbę zwierząt do 5;
 - 2) 66 % płatności – za liczbę zwierząt od 6 do 10;
 - 3) 33 % płatności – za liczbę zwierząt od 11 do 20;
- dla owiec:
 - 1) 100 % płatności – za liczbę zwierząt do 40;
 - 2) 66 % płatności – za liczbę zwierząt od 41 do 80;
 - 3) 33 % płatności – za liczbę zwierząt od 80 do 160;
- dla świń:
 - 1) 100 % płatności – za liczbę zwierząt do 20;
 - 2) 66 % płatności – za liczbę zwierząt od 21 do 40;
 - 3) 33 % płatności – za liczbę zwierząt od 41 do 80.

Wariant 5.1. Zachowanie lokalnych ras bydła

Opis: Lokalne rasy bydła są doskonale przystosowane do lokalnych, często bardzo trudnych warunków środowiska. Zasługują one na zachowanie i promocję, głównie w systemie produkcji ekstensywnej w gospodarstwach ekologicznych i agroturystycznych, gdzie ich użytkowanie pełni także funkcje pozaprodukcyjne, a zwłaszcza edukacyjne. Wypas bydła m.in. ras zachowawczych prowadzony na terenach półnaturalnych o ubogich zasobach paszowych pozwala na ich skuteczne zagospodarowanie. Rodzime rasy bydła mają także duże znaczenie ze względu na rolę, jaką pełniły w historii rozwoju regionów, są one związane z tradycją i kulturą lokalnych społeczności. Autochtoniczne rasy bydła powinny być upowszechniane ze szczególnym uwzględnieniem okolic, gdzie żywe są tradycje ich hodowli i chowu.

Pakiet obejmuje utrzymanie rasy bydła, dla których realizowane są programy hodowlane ochrony zasobów genetycznych: polska czerwona, biało-grzbieta, polska czerwono-biała i polska czarno-biała.

Bydło polskie czerwone i biało-grzbieta to stare rodzime polskie rasy odznaczające się właściwościami populacji autochtonicznych, takimi jak: doskonałe przystosowanie do trudnych warunków środowiska, niewybredność w doborze pasz, która umożliwia przetrwanie sezonowych niedoborów paszowych, jak też dość szybkie regenerowanie utraconej kondycji. Bydło polskie czerwono-białe charakteryzuje się wyraźnie dwukierunkową użytkowością, jest dobrze przystosowane do utrzymania w gospodarstwach dysponujących trwałymi użytkami zielonymi, odznacza się dużą odpornością i zdrowotnością, długowiecznością, dobrą płodnością, lekkimi porodami i dobrym odchowem cieląt.

Bydło polskie czarno-białe historycznie użytkowane było w kierunku mleczno-mięsnym. Odznacza się ono cechami takimi jak: dobra mleczność, znaczna odporność na choroby i zdrowotność, dobra płodność, lekkie porody, duża żywotność cieląt i łatwość ich odchowu, a także doskonałe przystosowanie do rodzimych warunków środowiska.

Cel: Celem wariantu jest ochrona różnorodności oraz utrzymanie istniejącej zmienności genetycznej wewnątrzrasowej i międzyrasowej ras chronionych, zagrożonych zastąpieniem przez rasy wysokoprodukcyjne; zwiększenie i stabilizacja liczebności populacji poszczególnych ras; odtworzenie i zachowanie populacji dawnego bydła biało-grzbiatego, polskiego czerwonego, polskiego czerwono-białego i polskiego czarno-białego wraz z charakterystycznymi cechami fenotypowymi i genetycznymi warunkującymi doskonałe przystosowanie do trudnych warunków środowiskowych, dużą odporność i zdrowotność, bardzo dobrą płodność, lekkie porody, dużą żywotność cieląt i łatwość ich odchowu, długowieczność.

Wymogi wariantu 5.1.:

- minimalna liczba krów tej samej rasy w jednym stadzie zakwalifikowanych do udziału w programie ochrony: 4 sztuki;
- wpis krów do księgi zwierząt hodowlanych danej rasy;
- prowadzenie mlecznej oceny wartości użytkowej i dokumentacji hodowlanej w stadzie;
- realizacja programu hodowlanego ochrony zasobów genetycznych bydła danej rasy;
- maksymalna liczba krów objętych programem w jednym stadzie: 100 sztuk.

Wariant 5.2. Zachowanie lokalnych ras koni

Opis: Rodzime rasy koni są doskonale przystosowane do miejscowych, często bardzo trudnych warunków środowiska (niesprzyjające warunki klimatyczne, geograficzne, słabe ziemie, ubogie pastwiska, niedobory paszy). Charakteryzują się takimi cechami jak: odporność na choroby, wysoka płodność i plenność, dobre cechy mateczne, długowieczność oraz zdolności adaptacyjne do skrajnych warunków środowiskowych i paszy o niskiej jakości. Często wykorzystywane są w ciężkich terenach górskich, a także przy pracach leśnych. Rodzime rasy koni powinny być zachowane i promowane w systemie produkcji ekstensywnej oraz w gospodarstwach ekologicznych i agroturystycznych, gdzie ich użytkowanie pełni także funkcje pozaprodukcyjne, a zwłaszcza edukacyjne.

Pakiet obejmuje rasy koni, dla których realizowane są programy hodowlane ochrony zasobów genetycznych: konik polski, koń huculski, koń małopolski, koń śląski, koń wielkopolski, koń sokólski oraz koń sztumski.

Konik polski to typowy przedstawiciel polskiej rasy koni małych, wywodzący się bezpośrednio od dzikich koni – tarpanów.

Konie huculskie należą do jednej z najstarszych ras koni opisanych w Polsce. Zostały one ukształtowane we wschodnich Karpatach, w surowym klimacie górskim.

Koń małopolski to rasa o genotypie i fenotypie podkreślającym odrębność i specyfikę polskiego angloaraba.

Koń śląski wywodzi się w liniach żeńskich od miejscowych szlachetnych klaczy i od ogierów oldenburskich i wschodnio-fryzyjskich.

Koń wielkopolski powstał w wyniku uszlachetniania krajowego pogłowia końmi wschodnio-pruskimi i trakeńskimi.

Koń zimnokrwisty w typie sokólskim został wytworzony w końcu XIX wieku na terenach Wileńszczyzny, Grodzieńszczyzny i Białostoczczyzny poprzez krzyżowanie miejscowych klaczy z ogierami zimnokrwistymi.

Koń zimnokrwisty w typie sztumskim został wytworzony na początku XX wieku w wyniku krzyżowania miejscowych nizinnych koni żuławskich z ogierami belgijskimi i reńsko-belgijskimi.

Cel: Celem wariantu jest ochrona różnorodności genetycznej koni poprzez zachowanie i zwiększenie liczebności populacji ras lokalnych; utrzymanie na odpowiednim poziomie zmienności genetycznej i wewnątrzrasowej z zachowaniem linii męskich i rodzin żeńskich, co pozwoli na prowadzenie pracy hodowlanej w obrębie chronionych ras; zachowanie specyficznych cech fenotypowych i genetycznych charakterystycznych dla danej rasy.

Wymogi wariantu 5.2.:

- minimalna liczba samic w stadzie: 2 klacze tej samej rasy zakwalifikowane do udziału w programie ochrony;
- wpis koni do księgi zwierząt hodowlanych danej rasy i prowadzenie dokumentacji hodowlanej stada;
- realizacja programu hodowlanego ochrony zasobów genetycznych koni danej rasy.

Wariant 5.3. Zachowanie lokalnych ras owiec

Opis: Realizacja tego wariantu ma za zadanie zachowanie różnorodności genetycznej rodzimych ras owiec oraz ras wytworzonych na terenie Polski, dobrze zaadaptowanych do lokalnych warunków środowiskowych i systemów utrzymania. Wariant obejmuje rasy owiec, dla których realizowane są programy hodowlane ochrony zasobów genetycznych: wrzosówka, świniarka, owca olkuska, polska owca górską odmiany barwnej, merynos odmiany barwnej, polska owca nizinna odmiany uhruskiej, owca wielkopolska, polska owca nizinna odmiany żelaźnieńskiej, korideil, owca kamieniecka, owca pomorska, cakiel podhalański i merynos polski w starym typie, polska owca pogórza, czarnogłówka.

Rodzime, prymitywne rasy owiec (cakiel podhalański, świniarka, wrzosówka) odegrały dużą rolę w kształtowaniu późniejszych szlachetnych regionalnych typów owiec. Merynos starego typu jest protoplastą grupy owiec merynosowych charakteryzujących się doskonałą jakością wełną. Lokalne rasy owiec cechuje bardzo dobre przystosowanie do miejscowych warunków środowiska, minimalne wymagania paszowe oraz duża odporność na choroby i niekorzystne warunki bytowania. Cechy te potwierdzają zasadność pracy nad przywróceniem ww. owcom należnego im miejsca w ekosystemie - wykorzystanie ich do wypasu na rzecz zachowania walorów środowiska przyrodniczego oraz jako ważnego elementu folkloru wsi. Polskie owce górskie są nieodłącznym elementem gospodarki, tradycji i kultury ludzi gór. Wypas owiec na trwałych użytkach zielonych ma bardzo korzystny wpływ na kształtowanie i pielęgnację krajobrazu, szczególnie w ubogich biotopach takich jak obszary górskie, pojezierza i doliny rzeczne. Owce odgrywają także dużą rolę w agroturystyce, stanowiąc ważny element krajobrazu oraz dostarczając specyficznych produktów tj: oscypek (polska owca górską), kozuchy (owca rasy wrzosówka), naturalnie kolorowa wełna (merynos barwny, polska owca górską odmiany barwnej). Poza tym użytkowanie owiec w gospodarstwie stanowi dodatkową atrakcję turystyczną.

Cel: Celem wariantu jest ochrona różnorodności genetycznej owiec poprzez zachowanie i zwiększenie liczebności populacji ras lokalnych (owiec matek i tryków stadnych); utrzymanie na odpowiednim poziomie wewnątrzrasowej zmienności genetycznej; zachowanie unikalnych genotypów oraz specyficznych cech rasowych (jakość mięsa – wrzosówka, plenność – olkuska, kolorowa okrywa – merynos barwny, barwna owca górską, cechy macierzyńskie – owca pomorska, dobre zdrowie i przystosowanie do trudnych warunków bytowania – wszystkie rasy, cechy mięsne - czarnogłówka); stymulowanie rozwoju produkcji produktów regionalnych i tradycyjnych o wysokiej jakości. Promowanie utrzymywania owiec ras zachowawczych w gospodarstwach agroturystycznych i ekologicznych w oparciu o trwałe użytki zielone.

Wymogi wariantu 5.3.:

- minimalna liczba owiec matek tej samej rasy zakwalifikowanych do udziału w programie ochrony:
 - 15 sztuk – owce rasy cakiel podhalański;
 - 30 sztuk - owce rasy merynos polski w starym typie;
 - 10 sztuk – owce pozostałych ras (polska owca górską odmiany barwnej, korideil, merynos polski odmiany barwnej, kamieniecka, olkuska, pomorska, świniarka, polska owca nizinna odmiany uhruskiej, wielkopolska, wrzosówka, polska owca nizinna odmiany żelaźnieńskiej, polska owca pogórza, czarnogłówka);
- wpis owiec do księgi zwierząt hodowlanych danej rasy i prowadzenie dokumentacji hodowlanej stada;
- realizacja programu hodowlanego ochrony zasobów genetycznych owiec danej rasy;
- stosunek tryków do macioerek w stadzie nie przekracza: dla tryków stadnych 1: 20-30; dla tryków młodych 1:15.

Wariant 5.4. Zachowanie lokalnych ras świń

Opis: Pakiet obejmuje rasy świń, dla których realizowane są programy ochrony zasobów genetycznych: puławska, złotnicka biała i złotnicka pstra. Są to rasy wywodzące się od prymitywnych świń z terenów Polski i Wileńszczyzny.

Rozwój populacji świń ras lokalnych, przy aktualnych uwarunkowaniach rynkowych, byłby niemożliwy z powodu gorszych wskaźników użytkowości tucznej i rzeźnej w

stosunku do ras mięsnych oraz ich mieszańców. Świnie ras lokalnych posiadają cechy, które w przyszłości mogą być wykorzystane w hodowli, a obecnie stanowią rezerwę genetyczną. Są to przede wszystkim: dobra płodność, plenność i cechy mateczne, bardzo dobra jakość mięsa, odporność na choroby oraz odmienność genetyczna i fenotypowa od ras wysoko produkcyjnych.

Cel: Celem wariantu jest ochrona różnorodności genetycznej i zmienności wewnątrz rasowej świń ras lokalnych, zagrożonych zastępowaniem rasami wysoko mięsnymi; rozwój populacji tych ras do liczebności zabezpieczającej jej trwałość biologiczną, a następnie stabilizacja wielkości populacji; zachowanie unikalnych genotypów świń ras lokalnych; opracowanie schematów krzyżowania towarowego celem wykorzystania cech rasowych świń puławskich i złotnickich w produkcji towarowej gospodarstw indywidualnych spełniających normatywy ekologiczne.

Wymogi wariantu 5.4.:

- minimalna liczba loch stada podstawowego tej samej rasy zakwalifikowanych do programu ochrony w stadzie:
 - świnie rasy puławskiej – 10 sztuk;
 - świnie rasy złotnickiej białej – 6 sztuk;
 - świnie rasy złotnickiej pstrej – 3 sztuki;
- płatność nie przysługuje na lochy stada podstawowego powyżej 70 sztuk rasy puławskiej oraz 100 sztuk rasy złotnickiej białej lub złotnickiej pstrej;
- prowadzenie oceny wartości użytkowej i dokumentacji hodowlanej w stadzie;
- wpis loch do księgi zwierząt hodowlanych danej rasy;
- realizacja programu hodowlanego ochrony zasobów genetycznych świni danej rasy.

Wariant 5.5. Zachowanie lokalnych ras kóz

Opis: Realizacja tego wariantu ma za zadanie odtworzenie i zachowanie rodzimej rasy kóz karpackich. Koza ta uważana była za wymarłą, jednak poszukiwania w terenie pozwoliły na odnalezienie osobników o fenotypie charakterystycznym dla tej rasy.

Działanie polega na utrzymywaniu **kóz rasy karpackiej**, objętych programem ochrony zasobów genetycznych, zgodnie z wymaganiami wyszczególnionymi poniżej.

Koza karpacka odznacza się cechami charakterystycznymi dla populacji autochtonicznych, takimi jak: duża odporność i zdrowotność, długowieczność i dobra plenność. Istotne znaczenie ma także doskonałe przystosowanie do trudnych warunków środowiska, między innymi poprzez wytworzenie odpowiedniej okrywy włosowej charakteryzującej się długim włosem pokrywającym całą kłodę i z podszerstku puchowego chroniącego zwierzęta przed niskimi temperaturami oraz niewybredność w żywieniu. Cechy te powodują, że kozy karpackie są dobrze przystosowane do trudnych warunków środowiskowych. Koza karpacka stanowi cenny materiał dla rolnictwa ekologicznego, nie tylko w znaczeniu biologicznym, ale także krajobrazowym i etnograficznym. Kozy, które dostarczają wysokiej jakości produktów pochodzenia zwierzęcego, często uznawanych jako żywność funkcjonalna, doskonale wpisują się w charakter działalności ekologicznej.

Z uwagi na bardzo małą populację unikalny w skali kraju genotyp i fenotyp tych chronionych zwierząt bardzo ważnym jest ochrona i wsparcie finansowe hodowli zarówno kóz matek jak również kóz stadnych.

Cel:

Celem wariantu jest ochrona różnorodności genetycznej kóz poprzez restytucję i zwiększenie liczebności rasy lokalnej kóz. Celem wariantu jest przede wszystkim stabilizacja i zachowanie unikalnego genotypu kozy karpackiej, odtworzenie i zachowanie zmienności genetycznej w obrębie rasy oraz stymulowanie rozwoju produkcji produktów regionalnych i tradycyjnych o wysokiej jakości.

Wymogi wariantu 5.5.:

- minimalna liczba samic w stadzie: 3 kozy karpackie zakwalifikowane do programu ochrony,
- wpis kóz do księgi hodowlanej,
- prowadzenie kontroli użytkowości i dokumentacji hodowlanej w stadzie,
- realizacja programu ochrony zasobów genetycznych kozy karpackiej,
- co najmniej 15 kóz powinno przypadać na 1 kozła.

Pakiet 6. Ochrona gleb i wód

Wariant 6.1. Wsiewki poplonowe

Wariant 6.2. Międzyplon ozimy

Wariant 6.3. Międzyplon ścierniskowy

Opis: Głównym źródłem zanieczyszczenia wód pochodzenia rolniczego są składniki pokarmowe (azot, fosfor) dostarczane w nawozach naturalnych i mineralnych, pozostałości chemicznych środków ochrony roślin oraz innych substancji toksycznych, w tym metali ciężkich, oraz organiczne i nieorganiczne cząstki gleby. Generalnie, zanieczyszczenia wód azotanami pochodzenia rolniczego występują w regionach o dużej koncentracji produkcji zwierzęcej oraz intensywnej produkcji roślinnej, w tym w regionach warzywno-sadowniczych, gdzie stosuje się duże dawki nawozów i środków ochrony roślin. Utrzymywanie roślinności na gruntach ornych w formie zasiewu jednogatunkowego lub mieszanki kilku gatunków roślin, w okresach między dwoma plonami głównymi zapobiega zanieczyszczaniu wód oraz erozji. Wpływa to również na strukturalne zróżnicowanie różnorodności biologicznej w krajobrazie wiejskim poprzez stwarzanie środowiska życiowego dla różnorodnej flory i fauny, a także stanowi dodatkowe źródło paszy dla zwierząt.

Cel: Odpowiednie użytkowanie gleb, ochrona przed erozją wodną i wietrzną, przeciwdziałanie utracie substancji organicznej w glebie, ochrona wód przed zanieczyszczeniami.

Degresywność:

Płatność rolnośrodowiskowo-klimatyczna jest przyznawana w wysokości:

- 1) 100 % płatności – za powierzchnię od 0,1 ha do 10 ha;
- 2) 50 % płatności – za powierzchnię od 10,1 do 20 ha.

Wariant 6.1. Wsiewki poplonowe

Definicja: Wsiewki poplonowe są to rośliny wsiane wiosną w rosnącą roślinę ozimą (najczęściej zboże) lub razem z siewem roślin jarych.

Wymogi wariantu 6.1.:

- Wsiewanie roślin jako wsiewki poplonowej w rosnące rośliny ozime lub razem z siewem roślin jarych i utrzymanie ich przez okres zimy;
- Sprzątnięcie słomy z całego pola po żniwach;
- Niewznawianie zabiegów agrotechnicznych przed dniem 1 marca;
- Przyoranie biomasy wsiewki poplonu z wyłączeniem uprawy gleby w systemie bezorkowym;
- Niestosowanie ścieków i osadów ściekowych w siewce poplonowej;

- Dopuszczalny wypas.

Obszar wdrażania: Cały kraj

Wariant 6.2. Międzyplon ozimy

Definicja: Międzyplon ozimy jest wysiewany po zbiorze późno dojrzewających zbóż (pszenica, pszenżyto, owies).

Wymogi wariantu 6.2.:

- Wykonanie po zbiorze plonu głównego siewu roślin ozimych jako międzyplonu ozimego do dnia 15 września;
- Niestosowanie pod międzyplon ozimy innych nawozów niż naturalne;
- Niestosowanie ścieków i osadów ściekowych na międzyplon ozimy;
- Przyoranie biomasy międzyplonu ozimego, z wyłączeniem uprawy gleby w systemie bezorkowym;
- Zakaz spasanania międzyplonu ozimego poza okresem wiosny;
- Niewznawianie zabiegów agrotechnicznych przed dniem 1 marca;
- Zakaz uprawy w plonie głównym rośliny, która była uprawiana w międzyplonie ozimym, lub formy jarej takiej rośliny.

Obszar wdrażania: Tereny zagrożone erozją wodną i wietrzną, oraz obszary problemowe o niskiej zawartości próchnicy (OPR-MOG) - ok. 33% powierzchni kraju (ok. 12% UR).

Wariant 6.3. Międzyplon ścierniskowy

Definicja: Siew międzyplonu ścierniskowego następuje zaraz po sprzęcie plonu głównego (np. żyta, jęczmienia). Zasiew może być jednogatunkowy lub wielogatunkowy (mieszanka). Biomasa międzyplonowa pozostawia na zimę okrywę ochronną tzw. mulcz.

Wymogi wariantu 6.3.:

- Wykonanie po zbiorze plonu głównego siewu roślin jarych jako międzyplonu ścierniskowego do dnia 15 września;
- Niestosowanie pod międzyplon ścierniskowy innych nawozów niż naturalne;
- Niestosowanie ścieków i osadów ściekowych na międzyplon ścierniskowy;
- Przyoranie biomasy międzyplonu ścierniskowego, z wyłączeniem uprawy gleby w systemie bezorkowym;
- Możliwość spasanania biomasy międzyplonu ścierniskowego w okresie jesieni;

- Niewznawianie zabiegów agrotechnicznych przed dniem 1 marca;
- Zakaz uprawy w plonie głównym rośliny, która była uprawiana w międzyplonie ścierniskowym.

Obszar wdrażania: Tereny zagrożone erozją wodną i wietrzną, oraz obszary problemowe o niskiej zawartości próchnicy (OPR-MOG) - ok. 33% powierzchni kraju (ok. 12% UR).

Pakiet 7. Strefy buforowe i miedze śródpolne

Opis: Śródpolne siedliska marginalne (w tym miedze, remizy śródpolne), rozumiane jako liniowe pasma roślinności o różnym charakterze i funkcji, rozdzielające poszczególne działki rolne i obejmujące całość środowisk pomiędzy granicami dwóch sąsiednich upraw, czy też strefy buforowe przy ciekach wodnych zapobiegające zanieczyszczeniom odpływającym z obszarów użytkowanych rolniczo są najważniejszymi elementami tych ekosystemów. Ze względu na swe rozpowszechnienie i różnorodność strukturalną, stanowią elementy krajobrazu kluczowe dla zachowania bioróżnorodności obszarów rolnych, posiadają duże znaczenie biocenotyczne dla różnych grup organizmów (np. owadów zapylających), decydują o bogactwie gatunkowym, wspomagają utrzymanie równowagi ekologicznej w systemach rolniczych, a pasma roślinności z udziałem drzew i krzewów wpływają korzystnie na plonowanie przyległych upraw, oraz skutecznie redukują zanieczyszczenia obszarowe poprzez zachodzące w nich procesy, między innymi transformację biogenów w biomasę roślin i ograniczenie recyrkulacji biogenów w ekosystemie.

Pakiet polega na zakładaniu i utrzymaniu we właściwym stanie stref buforowych, remiz śródpolnych, stref przyrodniczych tworzących podłużne pasy roślinności, mające na celu ograniczenie zanieczyszczenia wód, zmniejszenie erozji oraz zwiększenie różnorodności biologicznej.

Wariant 7.1. Miedze śródpolne

Wariant 7.2. Remizy śródpolne

Wariant 7.3. Strefy buforowe przy ciekach i akwenach

Cel: Celem pakietu Strefy buforowe i miedze śródpolne jest zwiększenie różnorodności biologicznej i krajobrazowej obszarów rolnych, redukcja zanieczyszczeń obszarowych, zwiększenie liczebności owadów zapylających na polu, zapewnienie korzystnych warunków lęgowych, żerowiskowych oraz osłonowych dla wielu przedstawicieli fauny pól uprawnych oraz ochrona gleb i wód.

Wariant 7.1. Miedze śródpolne

Cel: Zachowanie bioróżnorodności terenów rolniczych, na których dominują grunty orne. Ochrona i zachowanie zagrożonych gatunków roślin segetalnych związanych z polami uprawnymi oraz tworzenie korytarzy ekologicznych i utrzymanie ostoi dla wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym ptaków związanych z otwartymi obszarami pól uprawnych. Utrzymanie i wzbogacanie różnorodności krajobrazowej.

Opis: Wariant 1. Miedze śródpolne dzieli się na dwa subwarianty:

- a) strefy przyrodnicze z roślinnością segetalną,
- b) miedze śródpolne o charakterze trwałym.

Subwariant 7.1.1. polega na utworzeniu strefy przyrodniczej na gruntach ornym o szerokości od 5 do 25 m (min. długość 50 m) wzdłuż granic działki (położonej między gruntami ornymi lub przylegającej do gruntów ornym).

Subwariant 7.1.2. polega na utworzeniu miedzy śródpolnej o szerokości od 5 - 25 m (min. długość 50 m), położonej pomiędzy gruntami ornymi lub przylegającej do gruntów ornym, obsianej trwałymi roślinami pastewnymi z przewagą traw.

Wymogi:

Subwariant 7.1.1.:

- coroczny wysiew mieszanki (co najmniej 5 gatunków) roślin segetalnych (materiał siewny tych gatunków powinien pochodzić z lokalnych populacji tych gatunków) wraz z siewem uprawy (np. zbóż, lnu) z pozostawieniem luk dla rozwoju gatunków segetalnych (wysiew roślin uprawnych w mniejszej gęstości);
- coroczny zbiór uprawy po wysianiu się nasion gatunków segetalnych;
- coroczne zaoranie i zbronowanie strefy po zbiorze uprawy lub przed następnym sezonem wegetacyjnym;
- zakaz stosowania nawozów mineralnych oraz gnojówki i gnojowicy;
- zakaz stosowania środków ochrony roślin;
- zakaz wprowadzania gatunków obcych geograficznie oraz gatunków inwazyjnych.

Subwariant 7.1.2. :

- wysianie mieszanki traw i gatunków zielnych (kilka gatunków, wyłącznie rodzimych, naturalnie występujących w danym regionie)

(np. mieszanki materiału siewnego roślin pastewnych dla ochrony środowiska zgodnie ustawą o nasiennictwie);

- wysokie wykaszanie raz w roku 50% powierzchni, nie później niż do dnia 15 lipca, przy zachowaniu istniejących drzew i krzewów;
- usunięcie biomasy w ciągu 2 tygodni od skoszenia, z wyjątkiem uzasadnionych przypadków;
- zakaz stosowania nawozów;
- zakaz stosowania środków ochrony roślin;
- zakaz składowania siana, słomy, resztek poplonowych;
- obowiązek eliminacji obcych geograficznie gatunków inwazyjnych;
- zakaz przeorywania i bronowania z wyjątkiem pierwszego roku realizacji, jeżeli zabiegi te poprzedzają wysiew mieszanki materiału siewnego roślin pastewnych dla ochrony środowiska;
- zakaz wypasu;
- dopuszczone stosowanie nasadzeń gatunkami drzew i krzewów (wyłącznie gatunki rodzime, naturalnie występujące w danym regionie).

Wariant 7.2. Remizy śródpolne

Cel: Zapewnienie korzystnych warunków lęgowych, żerowiskowych oraz osłonowych dla wielu przedstawicieli fauny pól uprawnych oraz odtwarzanie i ochrona elementów krajobrazu rolniczego.

Opis: Wariant 7.2. Remizy śródpolne polega na zakładaniu i utrzymywaniu założonych niewielkich powierzchniowo obszarów pokrytych roślinnością zielną, krzewami i drzewami. Wariant dostępny jest na gruntach ornych.

Wymogi:

- utworzenie remizy (min. 0,1 ha), przy czym płatność do remiz śródpolnych stanowiących nie więcej niż 8% powierzchni GR w gospodarstwie;
- stworzenie dwóch stref remizy:
 - zewnętrznej w skład, której wchodzi wysokie trawy i zioła oraz niskie, odporne krzewy (np. róża i tarnina);
 - wewnętrznej z wyższymi krzewami (np. kalina lub głóg) oraz pojedynczymi drzewami (jarzębina, czeremcha zwyczajna, jabłoń dzika) stanowiącymi pokarm dla zwierząt;

- do utworzenia remizy mogą być wykorzystywane wyłącznie rodzime gatunki, nie wykazujące cech ekspansywnych;
- obowiązek eliminacji obcych geograficznie gatunków inwazyjnych;
- obowiązek utrzymania porządku i strefowego układu remizy;
- na obszarze remiz zabrania się:
 - stosowania obcych geograficznie gatunków inwazyjnych;
 - stosowania nawozów mineralnych i naturalnych (w tym składowania obornika i wylewania gnojowicy);
 - stosowania środków ochrony roślin;
 - składowania siana, słomy lub resztek poplonowych;
 - przeorywania i bronowania;
 - pozostawiania maszyn i urządzeń rolniczych;
 - wypasu zwierząt.

Wariant 7.3. Strefy buforowe przy ciekach i akwenach

Cel: Redukcja zanieczyszczeń obszarowych, ograniczenie przedostawania się substancji biogenych do cieków i zbiorników wodnych. Utrzymanie ostoi i korytarzy ekologicznych dla wielu gatunków roślin i zwierząt, w szczególności entomofauny, herpetofauny i awifauny, organizmów wodnych – wspieranie różnorodności biologicznej, ekosystemów ekotonowych. Wzbogacenie i utrzymanie różnorodności krajobrazowej.

Opis: Wariant polega na ustanowieniu i utrzymaniu we właściwym stanie stref buforowych położonych wzdłuż cieków i przy akwenach, co będzie miało pozytywny wpływ na spływ biogenów do wód śródlądowych. Zasadne jest wykaszanie i usuwanie biomasy oraz całkowity zakaz stosowania nawozów i środków ochrony roślin.

Wymogi:

- wysianie mieszanki traw i gatunków zielnych (kilka gatunków, wyłącznie rodzimych, naturalnie występujących w danym regionie) (np. mieszanki materiału siewnego roślin pastewnych dla ochrony środowiska zgodnie ustawą o nasiennictwie);
- utrzymywanie założonych stref buforowych o szerokości minimum 20 m;
- wykaszanie raz w roku lub co 2 lata, nie później niż do dnia 30 września, przy zachowaniu istniejących drzew i krzewów;

- usunięcie biomasy w ciągu 2 tygodni od skoszenia, z wyjątkiem uzasadnionych przypadków;
- zakaz stosowania nawozów;
- zakaz stosowania środków ochrony roślin;
- zakaz przeorywania i bronowiania;
- zakaz wypasu;
- zakaz pozostawiania siana, słomy lub resztek poplonowych;
- obowiązek zachowania istniejącej roślinności o charakterze naturalnym lub półnaturalnym: zadrzewień, zakrzaczeń, pasów ziołorośli;
- obowiązek eliminacji obcych geograficznie gatunków inwazyjnych;
- dopuszczone stosowanie nasadzeń gatunkami drzew i krzewów (wyłącznie gatunki rodzime, naturalnie występujące w danym regionie).

Uzasadnienie

Strefy buforowe są to wąskie pasy ziemi leżące wzdłuż strumieni rzek lub innych wód powierzchniowych, porośnięte odpowiednio dobranymi zespołami roślinności. Stanowią one strefę przejściową między użytkami rolniczymi, a ekosystemami wodnymi. Oddzielają one ekosystemy wodne od bezpośredniego wpływu użytków rolniczych i ograniczają przemieszczanie się składników nawozowych w środowisku. Są najprostszym sposobem ochrony wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami odpływającymi z obszarów użytkowanych rolniczo. W literaturze strefy buforowe nazywane są barierami biogeochemicznymi. Pomimo, że strefy buforowe mogą zajmować minimalny procent powierzchni zlewni, stanowią bardzo ważny składnik krajobrazu i pełnią szereg ważnych funkcji z punktu widzenia ochrony środowiska. Ustanowienie dobrowolnych, szerokich stref buforowych będzie miało pozytywny wpływ na ograniczenie spływu biogenów do wód śródlądowych. Zasadne jest wykaszanie i usuwanie biomasy oraz całkowity zakaz stosowania nawozów i środków ochrony roślin.

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020 (EUR)	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

PROJEKT

VII.15 Działanie „Rolnictwo ekologiczne”

Podstawa prawna

Art. 30 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa, ze szczególnym naciskiem na następujący cel:

- poprawa gospodarowania glebą (4C).

Oprócz głównego celu szczegółowego (powyżej), działanie rolnictwo ekologiczne będzie przyczyniało się do realizacji innych celów szczegółowych w ramach priorytetu 4 tj.:

- odtworzenie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej jakości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów (4A);
- poprawa gospodarki wodnej (4B).

Ponadto, działanie rolnictwo ekologiczne będzie przyczyniało się także do realizacji priorytetu 5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym, poprzez następujące cele szczegółowe:

- redukcja emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa (5D);
- zwiększenie sekwestracji węgla w rolnictwie i leśnictwie (5E).

Rodzaj operacji

Koszty kwalifikowalne

Beneficjenci

Rolnicy lub grupy rolników, którzy dobrowolnie podejmują się utrzymać lub przejść na praktyki i metody rolnictwa ekologicznego określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007.

Warunki kwalifikowalności

Wspieranie dobrowolnych zobowiązań rolników, którzy podejmują się utrzymać lub przejść na praktyki i metody rolnictwa ekologicznego określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. *w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych* (Dz. U. L. 189 z 20.07.2007 r., z późn. zm.). Wszystkie uprawy deklarowane do wsparcia finansowego w ramach działania Rolnictwo ekologiczne podlegają kontroli upoważnionych przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi jednostek certyfikujących zgodnie z zasadami ustalonymi w rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007.

Wsparcie udzielane będzie wyłącznie w odniesieniu do zobowiązań, które wykraczają poza obowiązkowe normy ustanowione zgodnie z tytułem VI rozdział I rozporządzenia (UE) nr HR/2012, odpowiednie minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin oraz inne odnośne obowiązkowe wymogi ustanowione ustawodawstwem krajowym.

Kryteria dostępu:

Beneficjent może ubiegać się o płatność ekologiczną w ramach tego działania, jeżeli:

- 1) jest rolnikiem (grupą rolników) posiadającym gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha;
- 2) zobowiąże się do realizacji rolnictwa ekologicznego przez okres 5 lat;
- 3) zobowiąże się do przestrzegania podstawowych wymagań na obszarze całego gospodarstwa rolnego;
- 4) zobowiąże się do przestrzegania wymagań wynikających z poszczególnych pakietów ekologicznych.

Beneficjent, który zamierza realizować rolnictwo ekologiczne, musi złożyć wniosek o przyznanie pierwszej płatności ekologicznej wraz z odpowiednimi załącznikami. W kolejnych latach, beneficjent składa wnioski o przyznanie kolejnych płatności ekologicznych.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Rodzaj wsparcia

Pakiet obejmuje gospodarstwa przedstawiające się na produkcję metodami ekologicznymi i gospodarstwa ekologiczne posiadające ważny certyfikat zgodności z metodami rolnictwa ekologicznego wydany przez upoważnioną jednostkę certyfikującą, zgodnie z przepisami o rolnictwie ekologicznym.

Wsparcie obejmuje utracony dochód i poniesiony koszt ze względu na podjęte zobowiązanie + koszty transakcyjne. Przyznaje się pomoc finansową w formie zryczałtowanej, dla gospodarstw znajdujących się w okresie konwersji lub/oraz po okresie konwersji.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

- rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. *w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych* (Dz. U. L. 189 z 20.07.2007 r., z późn. zm.),
- ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. 2009. Nr 116, poz. 975).

Intensywność pomocy

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Rolnictwo ekologiczne oznacza sposób gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej w obrębie gospodarstwa rolnego, oparty na środkach pochodzenia biologicznego i mineralnego nieprzetworzonych technologicznie.

Podstawową zasadą jest zaniechanie stosowania w procesie produkcji żywności środków chemii rolnej, weterynaryjnej i spożywczej. Zasada ta dotyczy wszystkich rodzajów i etapów produkcji -zarówno uprawy roślin, chowu i hodowli zwierząt, jak i przetwórstwa.

Ważną zasadą rolnictwa ekologicznego jest osiągnięcie równowagi paszowo-nawozowej w obrębie gospodarstwa. Większość pasz i nawozów powinna być wytwarzana we własnym gospodarstwie. Pozwala to na znaczne uniezależnienie się od środków produkcji kupowanych z zewnątrz.

Działanie obejmuje 5 pakietów ekologicznych, które zawierają zestawy zadań, wykraczających poza obowiązujące podstawowe wymagania, i które nie pokrywają się z innymi instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

Lista dostępnych pakietów ekologicznych:

Pakiet 1. Uprawy rolnicze (w okresie konwersji i po okresie konwersji)

Pakiet 2. Uprawy warzywne (w okresie konwersji i po okresie konwersji)

Pakiet 3. Uprawy zielarskie (w okresie konwersji i po okresie konwersji)

Pakiet 4. Uprawy sadownicze + jagodowe (w okresie konwersji i po okresie konwersji)

Wariant 4.1 Uprawy sadownicze i jagodowe

Wariant 4.2. Ekstensywne uprawy sadownicze i jagodowe

Pakiet 5. Uprawy paszowe (w okresie konwersji i po okresie konwersji)

Opis szczegółowy pakietów:

Pakiety obejmują gospodarstwa przedstawiające się w całości na produkcję metodami ekologicznymi i gospodarstwa ekologiczne po okresie konwersji posiadające ważny certyfikat wydany przez upoważnioną jednostkę certyfikującą, zgodnie z przepisami o rolnictwie ekologicznym. Płatność w przypadku upraw znajdujących się w konwersji przysługuje maksymalnie do 3 lat realizacji zobowiązania.

W przypadku pakietu 4. Uprawy sadownicze + jagodowe (w okresie konwersji i po okresie konwersji) podział na warianty wynika z uwzględnienia upraw sadowniczych wysokonakładowych i niskonakładowych.

Wymogi wspólne dla wszystkich pakietów:

- prowadzenie produkcji rolnej, zgodnie z regułami określonymi w ustawie o rolnictwie ekologicznym i rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007;
- uzyskanie wsparcia finansowego pod warunkiem przedstawiania całego gospodarstwa i/lub prowadzenia w całym gospodarstwie produkcji metodami ekologicznymi;
- zachowanie należytej dbałości o stan fitosanitarny roślin i ochronę gleby;
- obowiązek produkcji ekologicznej i odpowiedniego przeznaczenia plonu.

Wszystkie uprawy deklarowane w poszczególnych pakietach do wsparcia finansowego w ramach działania Rolnictwo ekologiczne podlegają kontroli upoważnionych przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi jednostek certyfikujących

zgodnie z zasadami ustalonymi w rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. U. L. 189 z 20.07.2007 r., z późn. zm.). Kontrola prowadzona przez jednostki certyfikujące obejmuje wszystkie gospodarstwa w okresie konwersji lub po okresie konwersji.

Wymogi dla poszczególnych pakietów:

Dla Pakietów 1.-4.: obowiązek uprawy z odpowiednim przeznaczeniem plonu (m. in. do przetwórstwa, sprzedaży, przekazania do innych gospodarstw);

Dla Pakietu 4.:

- obowiązek corocznego wykonywania na plantacji zabiegów uprawowych i pielęgnacyjnych;
- ustala się minimalną obsadę dla poszczególnych gatunków roślin;
- obowiązek utrzymania plantacji upraw drzew owocowych przez 5 lat po zakończeniu zobowiązania.

Dla Pakietu 5.

- posiadanie zwierząt utrzymywanych ekologicznie w ilości min. 0,5 DJP/ha całkowitej powierzchni paszowej (za powierzchnię paszową uważa się powierzchnię TUZ i powierzchnię upraw przeznaczonych na pasze na gruntach ornych);
- produkcja roślinna jest zbilansowana z produkcją zwierzęcą.

Degresywność:

- dla Pakietu 1. Uprawy rolnicze oraz Pakietu 2. Uprawy warzywne płatność jest przyznawana w wysokości:

- 100% stawki podstawowej – za powierzchnię od 0,1 ha do 10 ha;
- 50% stawki podstawowej – za powierzchnię od 10,01 do 20 ha.

- dla Pakietu 3. Uprawy zielarskie, Pakietu 4. Uprawy sadownicze + jagodowe oraz dla Pakietu 5. Uprawy paszowe płatność jest przyznawana w wysokości:

- 100% stawki podstawowej – za powierzchnię od 0,1 ha do 10 ha.

Płatność dla Pakietów 1.- 4. jest przyznawana do powierzchni, na której są uprawiane gatunki roślin określone na poziomie rozporządzenia krajowego,

przeznaczone do spożycia w sposób bezpośredni lub po przetworzeniu. Dodatkowo w przypadku Pakietu 4. Uprawy sadownicze + jagodowe (w okresie konwersji i po okresie konwersji) płatność przysługuje wyłącznie do powierzchni, na której są uprawiane gatunki drzew owocowych w okresie owocowania i/lub krzewów owocujących określone na poziomie rozporządzenia

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020 (EUR)	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VII.16 Działanie „Płatności dla obszarów ONW”

Podstawa prawna

Art. 32 i 33 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 4: Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.

Cel szczegółowy 4A: odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów

Rodzaj operacji

Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW)

Koszty kwalifikowalne

Nie dotyczy

Beneficjenci

Rolnik, który użytkuje grunty rolne położone na obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, które zostały wyznaczone zgodnie z art. 33 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Warunki kwalifikowalności

- beneficjent jest rolnikiem, posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej, na obszarach ONW;
- działki rolne, których dotyczy pomoc, są użytkowane jako użytki rolne;
- powierzchnia użytków rolnych należących do danego gospodarstwa rolnego, położonych w granicach ONW i wykorzystywanych do produkcji rolniczej, wynosi co najmniej 1 ha;
- beneficjent przestrzega wymagań wzajemnej zgodności na obszarze całego gospodarstwa rolnego;

- przez rok beneficjent zobowiąże się do kontynuowania działalności rolniczej na gruntach rolnych, na które uzyskał płatność ONW.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Rodzaj wsparcia

Wsparcie przyznawane jest w postaci zryczałtowanej, rocznej płatności udzielanej na hektar użytków rolnych, stanowiącej iloczyn stawki ustalonej dla danego typu ONW oraz ilości hektarów zgłoszonych przez rolnika.

W Polsce wyznaczone są trzy kategorie obszarów:

- (a) obszary górskie;
- (b) obszary inne niż obszary górskie, charakteryzujące się znacznymi ograniczeniami naturalnymi;
- (c) inne obszary charakteryzujące się szczególnymi ograniczeniami.

Stawki płatności z tytułu gospodarowania na obszarach ONW są różne dla różnych typów ONW. Ustalenie wysokości płatności jest dokonane na podstawie kalkulacji dodatkowych kosztów i dochodów utraconych w związku z ograniczeniami dla produkcji rolnej na danym obszarze ONW. Dodatkowo płatności ONW podlegają degresywności w zależności od łącznej powierzchni działek rolnych lub ich części objętych pomocą, z wyjątkiem przypadku, gdy przyznana płatność jest równa minimalnej płatności na hektar rocznie.

Płatność jest przyznawana w zależności od powierzchni:

- 1) 1 – 50 ha – 100% płatności;
- 2) 50,01 – 100 ha – 40% płatności;
- 3) 100,01 – 300 ha – 20% płatności;
- 4) powyżej 300 ha – brak płatności.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Płatność jednoroczna do hektara użytków rolnych położonych na obszarach ONW.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020 (EUR)	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

Ustalenia przejściowe

Państwa Członkowskie mogą w ramach tego działania udzielać w latach 2014-2020 wsparcia beneficjentom na obszarach, które w okresie programowania 2007-2013 kwalifikowały się do płatności ONW na mocy art. 36 lit. a) pkt. (ii) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, ale wskutek nowego wytyczenia obszarów ONW nie kwalifikują się już do wsparcia. Płatności te zmniejszają się stopniowo przez okres 4 lat: rozpoczynając od zakończenia wytyczenia obszarów ONW (które w Polsce nastąpi najpóźniej w 2017 r). od płatności nie większej niż 80% średniej płatności ustalonej na okres programowania na lata 2007-2013, a kończąc najpóźniej w 2020 na płatności nie większej niż 20% wspomnianej średniej.

VII.17 Działanie „Współpraca”

Podstawa prawna

Art. 36 projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:

- zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich (1A);
- wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją (1B);

Priorytet 3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:

- lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe (3A);

Działanie powinno realizować ponadto cele przekrojowe polityki rozwoju obszarów wiejskich, jakimi są: innowacyjność, środowisko oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu i do przystosowanie się do niej.

Rodzaj operacji

Wsparcie utworzenia i funkcjonowania grup operacyjnych na rzecz innowacji tworzenia nowych klastrów i podejmowania nowej działalności dla istniejących klastrów, współpracy między różnymi podmiotami w sektorze rolnym i spożywczym oraz innymi podmiotami przyczyniającymi się do realizacji priorytetów rozwoju obszarów wiejskich.

Wsparcie dotyczy w szczególności :

- a) projektów pilotażowych;
- b) tworzenia nowych produktów, praktyk, procesów i technologii w sektorach rolnym, spożywczym;
- c) horyzontalnej i wertykalnej współpracy między podmiotami łańcucha dostaw na rzecz utworzenia platform logistycznych w celu promowania krótkich łańcuchów dostaw i rynków lokalnych;
- d) działań promocyjnych w kontekście lokalnym, związanych z rozwojem krótkich łańcuchów dostaw i rynków lokalnych;

- e) wspólnych działań podejmowanych w sektorze rolnym i na obszarach wiejskich w celu przeciwdziałania zmianie klimatu lub przystosowania się do niej;
- f) wspólnego podejścia do projektów środowiskowych i ciągłych praktyk w zakresie ochrony środowiska;
- g) horyzontalnej i wertykalnej współpracy między podmiotami łańcucha dostaw na rzecz zrównoważonej produkcji biomasy do stosowania w produkcji żywności i energii oraz w procesach przemysłowych;
- h) realizowania, w szczególności przez partnerstwa publiczno-prywatne lokalnych strategii rozwoju dotyczących co najmniej jednego z priorytetów Unii w zakresie rozwoju obszarów wiejskich;

Zakres wsparcia wymieniony w pkt. d) może być przedmiotem wsparcia jedynie, jeśli stanowi element pozostałych zakresów wymienionych w pkt. a)-h) z wyłączeniem pkt. e) i f).

Preferowane będą operacje o innowacyjnym charakterze.

Koszty kwalifikowalne

- a) badania związane z wdrożeniem nowych rozwiązań, analiz wykonalności, koszty opracowania planu operacyjnego partnerstwa lub grupy operacyjnej,
- b) aktywizacja danego obszaru w celu osiągnięcia wykonalności zbiorowego projektu terytorialnego (działania informacyjne, opracowanie projektu),
- c) koszty funkcjonowania grupy operacyjnej/klastra/sieci/partnerstwa,
- d) koszty bezpośrednie (inwestycyjne) projektów związane z realizacją planu operacyjnego lub działania ukierunkowanego na innowacyjność,
- e) działania promocyjne.

Koszty funkcjonowania grupy operacyjnej/klastra/sieci/partnerstwa będą proporcjonalne do zakresu planu operacyjnego i wartości projektu.

Beneficjenci

- a) zorganizowane partnerstwa podmiotów współpracujących w rolnictwie i łańcuchu żywnościowym lub leśnictwie oraz innych podmiotów, w tym organizacji międzybranżowych przyczyniających się do osiągnięcia celów i priorytetów polityki rozwoju obszarów wiejskich, w tym grupy operacyjne na rzecz innowacyjności posiadające formę organizacyjno-prawną umożliwiającą zawieranie umów i zaciąganie zobowiązań.
- b) klastry i sieci nowo powstałe oraz te, które podejmują działalność nową dla nich w zakresie rolnictwa i łańcucha żywnościowego.

Warunki kwalifikowalności

- a) Grupa operacyjna na rzecz innowacyjności uznana zostaje za spełniającą warunki niezbędne do współfinansowania jeżeli jest utworzona przez co najmniej dwa różne podmioty, w tym co najmniej rolników lub

przedsiębiorców sektora rolnego lub rolno-spożywczego, należące do co najmniej dwóch grup z wymienionych poniżej:

- rolnicy i grupy rolników,
 - naukowcy, instytucje naukowo-badawcze,
 - doradcy (rolniczy lub gospodarczy),
 - przedsiębiorcy sektora rolnego lub rolno-spożywczego,
- b) Inne partnerstwo zostaje uznane za spełniające warunki niezbędne do współfinansowania jeżeli w ich skład wchodzi co najmniej dwa różne podmioty z grup wymienionych w pkt a) oraz jeden podmiot z wymienionych poniżej:
- posiadacze lasów (o ile nie są rolnikami),
 - lokalne partnerstwa publiczno-prywatne (inne niż Lokalne Grupy Działania).

Grupa operacyjna na rzecz innowacyjności utworzona na potrzeby wykonywania zadań zdefiniowanych w ramach działania może otrzymać wsparcie w celu ustanowienia i prowadzenia działalności jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- a) działa na podstawie ustalonych procedur wewnętrznych z zachowaniem przejrzystości działania i unikaniem konfliktu interesów,
- b) powołana została w celu realizacji projektu innowacyjnego,
- c) działa na podstawie planu operacyjnego zawierającego opis projektu, opis spodziewanych wyników, harmonogram realizacji oraz opis wkładu w osiąganie celów grup operacyjnych na rzecz innowacji oraz priorytetów polityki rozwoju obszarów wiejskich, a także sposób finansowania realizacji projektu wraz ze źródłami finansowania, w tym wkładu własnego.

Partnerstwo utworzone na potrzeby wykonywania zadań zdefiniowanych w ramach działania może otrzymać wsparcie w celu ustanowienia i prowadzenia działalności jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- a) działa na podstawie ustalonych procedur wewnętrznych z zachowaniem przejrzystości działania i unikaniem konfliktu interesów,
- b) powołane zostało dla realizacji projektu celowego,
- c) działa na podstawie planu operacyjnego zawierającego opis projektu, opis spodziewanych wyników, harmonogram realizacji oraz opis wkładu w osiąganie celów oraz priorytetów polityki rozwoju obszarów wiejskich, a także sposób finansowania realizacji projektu wraz ze źródłami finansowania, w tym wkładu własnego

Podmiot wskazany przez Instytucję Zarządzającą uznaje i prowadzi rejestr grup operacyjnych na rzecz innowacji oraz partnerstw powstających i działających na zasadach określonych w działaniu „Współpraca”.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Preferowane będą operacje spełniające następujące warunki:

- powstałe w wyniku inicjatywy przyszłych, potencjalnych użytkowników rezultatów operacji,
- realizowane przez grupy operacyjne na rzecz innowacji składające się z więcej niż trzech różnych partnerów należących do trzech różnych grup wymienionych w pkt. zasady kwalifikowalności.
- których produkty i rezultaty będą powszechnie i nieodpłatnie dostępne w celu wykorzystania przez szersze grupy interesariuszy.

Rodzaj wsparcia

Wsparcie udzielane jest w formie refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji. Dopuszczalne są płatności zaliczkowe dotyczące funkcjonowania grup operacyjnych / partnerstw / klastrów oraz realizacji inwestycji w ramach operacji.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 90% kwoty wydatków kwalifikowalnych związanych z prowadzeniem prac badawczych bezpośrednio związanych z wdrożeniem i wdrożeniowych związanych z realizacją operacji innowacyjnej w przypadku nieodpłatnego udostępnienia rezultatów projektu dla wszystkich zainteresowanych.

Do 50% kwoty wydatków kwalifikowalnych związanych z prowadzeniem prac badawczych bezpośrednio związanych z wdrożeniem przypadku odpłatnego udostępniania rezultatów projektu.

Do 50% kwoty wydatków inwestycyjnych kwalifikujących się do wsparcia.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Działanie ma na celu ułatwienie współpracy pomiędzy podmiotami sektora naukowo-badawczego, doradztwa i przedsiębiorstw (w tym gospodarstw rolnych). Sprzyja ono budowie długoterminowej konkurencyjności zrównoważonego rozwoju sektora rolno-spożywczego.

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem działania) (poziom				

PROJEKT

VIII. - Działania „LEADER”

VIII.1 Lokalny rozwój w ramach podejścia Leader

Podstawa prawna

Art. 42-45 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW).

Podejście Leader w okresie 2014-2020 będzie realizowane w ramach szerszej koncepcji tzw. rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność (RKLS). Podstawą opracowania tej koncepcji były m.in. doświadczenia dotychczasowych edycji podejścia Leader. Główne zasady podejścia nie ulegają zmianie. Leader i szerzej RKLS mają być podejściem partnerskim (w formie lokalnych grup działania - LGD), oddolnym (decyzje o wyborze operacji powinny zapadać na poziomie LGD), terytorialnym (skupionym na rozwoju konkretnego, dobrze zdefiniowanego i spójnego obszaru w oparciu o przygotowaną z udziałem lokalnych społeczności lokalną strategią rozwoju - LSR), zintegrowanym, wykorzystującym różne formy współpracy i sieciowania oraz innowacyjnym.

Stopień wykorzystania wielofunduszowego podejścia do rozwoju lokalnego w postaci rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność został opisany w umowie partnerskiej. Zasadą jest dopuszczenie realizowania zarówno mono jak i wielofunduszowych strategii przy zachowaniu zasady jeden obszar- jedna strategia – jedna LGD.

W ramach perspektywy finansowej 2007 – 2013, wybrano 338 LGD, zaś zasięg realizowanych przez nie strategii objął blisko 90% obszarów wiejskich Polski.

Obszar kwalifikujący się do wsparcia

Podejście Leader będzie realizowane na następujących obszarach:

- 1) Gminy wiejskie
- 2) Gminy miejsko-wiejskie i gminy miejskie z wyłączeniem miejscowości powyżej 20 000 mieszkańców

Z badania ewaluacyjnego pn.: „Ocena funkcjonowania lokalnych grup działania realizujących lokalną strategię rozwoju w ramach PROW 2007-2013” wynika również, że rozwiązania prawne przyjęte w bieżącym okresie programowania dopuszczające możliwość powstawania LGD jednogminnych i małych nie przyczyniają się do skuteczności i prawidłowości wdrażania programu LEADER, zaś w LGD grupujących więcej gmin istnieje większa transparentność działań.

Jedna lokalna strategia rozwoju będzie realizowana na obszarze zamieszkanym przez minimum 30 000 mieszkańców i maksimum 150 000 mieszkańców i obejmować obszar przynajmniej 2 gmin.

Powyższe założenia ułatwią zapewnienie wystarczającej skali terytorialnej koniecznej do realizacji LSR w efektywny sposób.

Procedura i harmonogram wyboru lokalnych strategii rozwoju

Wybór LGD i LSR będzie dokonywany przez komitet wybierający na poziomie regionalnym powołany przez instytucję odpowiedzialną za wybór LSR. Wsparcie w ocenie strategii rozwoju lokalnego zapewnia panel ekspertów – 2 ekspertów na strategię.

Komitet wybierający składał się będzie z przedstawicieli jednostek samorządu województwa, a także przedstawicieli sektora społecznego lub gospodarczego wybranych zgodnie z procedurą opracowaną przez podmiot odpowiedzialny za wybór.

W procesie wyboru LGD i LSR mogą uczestniczyć przedstawiciele instytucji zarządzającej. Ogłoszenie konkursu na wybór LGD nastąpi w terminie jednakowym w całym kraju w oparciu o kryteria dostępu i wyboru LGD jednolite w całym kraju.

Wyboru dokonuje się do wysokości dostępnych środków.

Wsparcie przygotowawcze zostanie uruchomione najpóźniej w 3 kwartale 2014 roku.

Wybór LGD nastąpi nie później niż 2 lata po zatwierdzeniu przez KE Umowy Partnerstwa. Opublikowanie zaproszenia dla LGD do składania lokalnych strategii rozwoju nastąpi nie później niż 9 miesięcy przed ostateczną datą przewidzianą na wybór LSR.

Kryteria dostępu i wyboru lokalnych strategii rozwoju

Kryteria dostępu zostały określone w art. 28 – 30 rozporządzenia WRS.

Kryteria wyboru dotyczą oceny potencjału i doświadczenia LGD oraz jakości strategii (wynika z wytycznych KE do CLLD). Premiowane będą kryteria oceny operacji opracowane przez LGD, które są powiązane z celami horyzontalnymi.

Podczas opracowywania kryteriów zostaną wykorzystane wyniki badania nt. kryteriów wyboru LGD i LSR, będą one także podlegały konsultacjom z podmiotami zaangażowanymi w podejście Leader.

Kryteria zostaną przyjęte przez Komitet Monitorujący Program.

Planowana liczba lokalnych grup działania i planowany procent obszarów wiejskich objętych LSR

Planowana liczba LGD działających w formie stowarzyszenia działającego w oparciu o przepisy ustawy o rozwoju obszarów wiejskich.

Odsetek ludności kwalifikującej się do podejścia Leader objętej LSR

Koordinacja z innymi funduszami WRS w zakresie podejścia RKLS

W przypadku wprowadzenia możliwości finansowania RKLS w ramach innych niż EFFROW funduszy w celu zapewnienie koordynacji wsparcia przewiduje się następujące mechanizmy:

- 1) Skoordinowane wsparcie przygotowawcze przy założeniu oddzielnych konkursów dla LGD z uwagi na różny stopień zaawansowania obszarów w zakresie realizacji podejścia RKLS/Leader.
- 2) Wspólne określenie procedury i kryteriów wyboru LSR
- 3) Wspólne ogłoszenie i przeprowadzenie konkursu na wybór LSR.
- 4) Powołanie przez właściwe instytucje zarządzające wspólnego komitetu wybierającego.

W przypadku EFRROW minister rolnictwa i rozwoju wsi deleguje zadanie związane z wyborem LGD na poziom regionalny. Oznacza to powołanie 16 komitetów wybierających na poziomie każdego z województw. Komitet wybierający w trakcie realizacji programu będzie pełnił funkcję doradczą w przypadku LSR wielofunduszowych (np. w przypadku wniosku o aktualizację LSR).

- 5) Jedna instytucja zatwierdzająca wybór LSR – samorząd województwa

Zaliczki

LGD mogą ubiegać się o otrzymanie zaliczki nie przekraczającej 50% wsparcia publicznego związanego z kosztami bieżącymi i kosztami aktywizacji na zasadach określonych w art. 42 oraz art. 70 rozporządzenia EFRROW.

Beneficjenci realizujący operacje inwestycyjne mogą ubiegać się o zaliczkę zgodnie z art. 46 oraz art. 70 rozporządzenia EFRROW.

Przewiduje się również możliwość uzyskania przez LGD zaliczki na realizację projektu parasolowego.

Opis podziału zadań pomiędzy Instytucją Zarządzającą, Agencją Płatniczą oraz LGD w zakresie wdrażania podejścia Leader, z włączeniem przepływów finansowych

ZADANIA LGD:

1. Podstawowy zakres zadań realizowanych przez LGD w ramach podejścia Leader wyznaczony jest art. 30 ust. 3 rozporządzenia CPR. Należą do nich:

~ rozwijanie potencjału podmiotów lokalnych do opracowywania i realizowania operacji,

~ opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru operacji, które pozwalają uniknąć konfliktów interesów, gwarantują, że co najmniej 50 % głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów spoza sektora publicznego, przewidują możliwość odwołania się od decyzji w sprawie wyboru i umożliwiają wybór w drodze procedury pisemnej,

~ zapewnianie spójności ze strategią rozwoju lokalnego podczas wyboru operacji poprzez uszeregowanie ich pod względem ważności w zależności od ich wkładu w realizację celów strategii,

~ opracowanie i publikowanie zaproszeń do składania wniosków lub trwająca procedura składania projektów, w tym określanie kryteriów wyboru,

~ przyjmowanie wniosków o wsparcie i dokonywanie ich oceny,

~ wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia oraz, w stosownych przypadkach, przedkładanie wniosków do organu odpowiedzialnego za ostateczną weryfikację kwalifikowalności przed zatwierdzeniem,

~ monitorowanie realizacji strategii rozwoju lokalnego i operacji będących przedmiotem wsparcia oraz przeprowadzanie szczegółowych działań w zakresie oceny związanych ze strategią rozwoju lokalnego.

2. W ramach zadania rozwijanie potencjału podmiotów lokalnych do opracowywania i realizowania operacji LGD zobowiązana będzie do przygotowania strategii komunikacyjnej określającej m.in. metody współpracy ze społecznością lokalną, wskazując konkretne grupy docelowe, wskaźniki produktu i rezultatu oraz powiązanie z celami i wskaźnikami LSR.

3. W ramach zadania polegającego na wyborze operacji i ustalaniu kwoty wsparcia większość czynności zmierzających do ustalenia czy należna jest pomoc proponuje się przewidzieć jako zadanie LGD, tj.

~ podjęcie decyzji o wyborze projektu do realizacji LSR, a więc także ocena jego zgodności z tą LSR,

Operacja jest zgodna z LSR jeżeli realizuje część opisanego w LSR przedsięwzięcia i w sposób bezpośredni przyczynia się do osiągnięcia konkretnych wskaźników produktu i rezultatu określonych w LSR.

~ wskazywanie wnioskodawcom braków/nieprawidłowości w złożonych wnioskach,

~ weryfikacja uzupełnień przekazanych przez wnioskodawców,

~ odmowa wyboru projektu, który:

- a) nie został uzupełniony zgodnie ze wskazaniami LGD,
- b) nie jest zgodny z LSR,
- c) nie otrzymał wystarczającej ilości punktów w ramach oceny zgodnie z kryteriami wyboru,

~ LGD przekazuje do podmiotu wdrażającego (samorządu województwa) do ostatecznej weryfikacji kwalifikowalności jedynie wnioski możliwe do akceptacji w niezmiennym kształcie (brak możliwości wzywania beneficjenta do uzupełnień przez podmiot wdrażający),

~ w przypadku braku możliwości zatwierdzenia wniosku w kształcie przekazanym przez LGD, samorząd województwa zwróci wniosek do LGD w celu dalszej pracy nad projektem.

4. Dodatkowo LGD będzie miała możliwość realizacji projektów „parasolowych”, w ramach zakresu dostępnego dla podejścia Leader. Jest to projekt, gdzie beneficjentem ubiegającym się o wsparcie przed podmiotem wdrażającym jest LGD, i to LGD jest wskazywana w systemie jako beneficjent. Projekt taki (o maksymalnej wartości 400 000 zł) składa się jednak z szeregu „mikro-projektów” (o maksymalnej wartości całkowitej 50 000 zł), gdzie beneficjentami są podmioty działające na obszarze objętym LSR. Poza koniecznością poddania się ewentualnej kontroli beneficjent „mikro-projektu” nie ma styczności z podmiotem wdrażającym a jedynie z LGD, co znacznie zmniejsza obciążenia administracyjne tych podmiotów, bowiem czynności zmierzające do udzielenia wsparcia tym podmiotom przez LGD będą mogły być prowadzone w bardziej elastyczny sposób. LGD określa warunki dostępu i wyboru dla projektu parasolowego i przedstawia je do weryfikacji przez podmiot wdrażający przed rozpoczęciem konkursu. Z realizacji mikro-projektów w ramach projektu parasolowego wyłączone będą gminy i gospodarczego.

ZADANIA PODMIOTU WDRAŻAJĄCEGO (samorząd województwa):

- ~ wybór i zatwierdzenie LSR, zatwierdzanie zmian LSR
- ~ kontrola i monitorowanie realizacji LSR i działalności LGD,
- ~ nadzór nad przestrzeganiem zasady unikania konfliktu interesów w LGD,
- ~ uchylanie uchwał LGD w zakresie realizacji LSR,
- ~ ostateczna weryfikacja kwalifikowalności operacji
- ~ inne zadania delegowane przez IZ lub AP w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy.

ZADANIA AGENCJI PŁATNICZEJ zostały określone w rozdziale 10.

Cele szczegółowe i cele przekrojowe realizowane w ramach podejścia Leader

Główny cel szczegółowy

W związku z tym, że podejście Leader ma na celu lokalny rozwój obszarów wiejskich, przyczynia się do osiągnięcia celu szczegółowego 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa, i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. W celu uproszczenia procesu monitorowania i zarządzania całość budżetu podejścia Leader została przypisana do tego właśnie celu szczegółowego.

Rozwój gospodarczy obszarów wiejskich uzależniony jest od zasobów i efektywności ich wykorzystania. Analiza SWOT wskazuje na potrzebę rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich poprzez tworzenie alternatywnych źródeł dochodu dla mieszkańców obszarów wiejskich co wiąże się również z podniesieniem kwalifikacji i podniesieniem poziomu aktywności i mobilności społeczności wiejskiej, dążenie do tworzenia miejsc pracy w celu zmniejszenia wysokiego poziomu bezrobocia w tym tzw. ukrytego bezrobocia oraz poprawę i wykorzystanie miejscowej infrastruktury do poprawy jakości życia oraz podniesienia poziomu atrakcyjności obszaru.

Mając na uwadze powyższe podejście Leader ma na celu sprostanie następującym wyzwaniom:

- ~ przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie inicjatyw lokalnych,
- ~ tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy,
- ~ wykorzystanie lokalnych zasobów: surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji (położenia geograficznego), dziedzictwa kulturowego, historycznego (tradycji), przyrodniczego, potencjału mieszkańców, itp.

Cele szczegółowe powiązane

- ~ 1C – promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorze rolnym i leśnym. W ramach podejścia Leader wspierane będą szkolenia dla rolników pozwalające na różnicowanie działalności (art. 15 i 16)) lub LGD w ramach aktywizacji prowadzić będzie działania mające na celu skierowanie osób zainteresowanych podniesieniem swoich kwalifikacji do odpowiednich instytucji (np. ODR) poprzez nawiązanie stałej współpracy z tymi instytucjami,

~ 3A - lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem dostaw żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw. W ramach podejścia Leader wspierane będą operacje z zakresu małego przetwórstwa oraz tworzenie sieci w zakresie utworzenia krótkich łańcuchów dostaw i rynków lokalnych oraz działań promocyjnych i marketingowych (art. 18 ust. 1 b, art. 21 oraz 36)),

~ 6A - ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych, małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. W ramach podejścia Leader realizowane będą operacje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości (art. 20 ust. 1 lit. b), a także inwestycje w infrastrukturę usług dla ludności (społeczną, usług prozdrowotnych, w zakresie turystyki, rekreacji, kultury, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, (art. 21).

~ 6C - zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości. W ramach podejścia Leader wspierane będą operacje z zakresu wykorzystania technologii informacyjnych w rozwoju pozarolniczych miejsc pracy czy udostępniania zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich.

Opis mechanizmów koordynacji i komplementarności z innymi działaniami PROW 2014-2020

Mając na uwadze doświadczenia związane z dwutorowym wdrażaniem operacji w ramach i poza podejściem Leader oraz w związku z przeprowadzoną analizą SWOT mającą na celu ustalenie wyzwań, które w sposób najbardziej efektywny zostaną zaadresowane przez LGD oraz konsultacjami ze środowiskiem zaangażowanym w realizację oddolnych inicjatyw w PROW 2014-2020 określono szeroki zakres wsparcia dostępny jedynie w ramach podejścia Leader. Jest to również zasadne mając na uwadze, że w perspektywie 2014-2020 nadal przewiduje się szerokie pokrycie obszaru Polski lokalnymi grupami działania, mając na uwadze fakt że jest to instrument budujący kapitał społeczny i społeczeństwo obywatelskie na obszarach wiejskich, co w przypadku Polski jest problemem powszechnym obszarów wiejskich, nie koncentrującym się jedynie na wybranych regionach. Na poziomie poszczególnych LSR wymagane będzie dookreślenie w planie działania zakresu wsparcia z PROW 2014-2020 i określenie mierzalnych wskaźników i planowanego budżetu. Jednocześnie jednak przewiduje się, że LGD opracują kompleksową strategię z szeroko określonymi celami, nie ograniczającą się do wsparcia z funduszy WRS. Strategia powinna stanowić dokument odpowiadający na większość zdiagnozowanych w ramach analizy SWOT problemów. Dopuszczalna jest sytuacja, w której jedynie jej część znajdzie źródło finansowania w perspektywie najbliższych kilku lat. Dokument ten powinien stanowić podstawowy dokument rozwoju danego obszaru.

Uznano, że podstawową wartością dodaną podejścia Leader jest jego kompleksowość i zintegrowanie. Dlatego też wymagane będzie badanie na poziomie LGD projektów pod ww. kątem. Celem jest kompleksowe rozwiązywanie lokalnych problemów poprzez wspieranie grupy projektów, które w sposób komplementarny i zintegrowany odpowiadają na zidentyfikowany problem.

Z uwagi na określenie zakresu wsparcia jedynie dla podejścia Leader nie ma konieczności rozbudowywania mechanizmów koordynacji z innymi działaniami. Niemniej jednak w przypadku następujących działań wdrożono następujące mechanizmy koordynacji:

1. Współpraca – LGD w ramach kosztów aktywizacji mogą inicjować powstawanie grup operacyjnych na rzecz innowacji, o ile z ich strategii wynikać będzie zasadność i wartość dodana takiej działalności. Ma to szczególne znaczenie w przypadku LSR, które nastawione będą na skracanie łańcucha dostaw. W ramach podejścia Leader planuje się również umożliwienie tworzenia i wspierania sieci.

2. Podstawowe usługi dla ludności wiejskiej-oraz Rozwijanie działalności pozarolniczej - pozytywna opinia LGD jako dodatkowe kryterium wyboru – projekt w zakresie, który nie będzie realizowany ze środków LSR ale zostanie wskazany w LSR jako istotny dla rozwoju danego obszaru przed podjęciem przez właściwą instytucję decyzji o przyznaniu dofinansowania projekt podlegać będzie opinii LGD. Pozytywna opinia stanowić będzie podstawę do przyznania dodatkowych punktów projektowi za spójność i zgodność z LSR. Proces opiniowania przez LGD powinien nastąpić przed datą rozpoczęcia naboru wniosków przez właściwe instytucje, tak aby nie wydłużać procesu przyznawania pomocy i ma charakter dobrowolny (beneficjenci z obszaru nie mają obowiązku starać się o opinię LGD co oznacza automatycznie brak dodatkowych punktów).

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Art. 28-31 oraz art. 55-61 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszy Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WR) nr 1083/2006

Wskaźniki

% ludności objętej wdrażaniem LSR

Liczba utworzonych miejsc pracy

Weryfikowalność i możliwość kontrolowania (podstawa prawna: art. 69)

Weryfikowalność i możliwość kontrolowania realizacji LSR oraz działalności LGD zostanie zapewniona poprzez prawidłowo skonstruowane kryteria wyboru LSR przygotowane w oparciu o zewnętrzną ekspertyzę. Ponadto w proces oceny zostaną zaangażowani eksperci wybrani na poziomie regionalnych zgodnie z wytycznymi wydanymi przez instytucję zarządzającą. W ramach oceny LGD będą miały możliwość korekty tych elementów strategii, które zostaną wskazane przez ekspertów jako wymagające poprawy. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na obiektywność, przejrzystość i mierzalność kryteriów wyboru zastosowanych przez LGD. W przypadku kryteriów jakościowych (np. związanych z

innowacyjnością) wymagany będzie szczegółowy opis podejścia do oceny tego kryterium. Dodatkowo w przypadku wniosku LGD o zmianę kryteriów, ponownie będą podlegały one takiej samej analizie jak podczas oceny LSR w ramach konkursu na wybór.

Jednocześnie podmiot wdrażający będzie odpowiedzialny za kontrolę i monitorowanie realizacji LSR i działalności LGD, w tym zostanie ustawowo wyposażony w prawo uchylanie uchwał LGD w sprawie wybrania lub niewybrania operacji.

LGD zobowiązana również będzie do zawarcia w LSR przejrzystej procedury aktualizacji LSR. Każda zmiana LSR wymagać będzie uzasadnienia i będzie zatwierdzana przez podmiot wdrażający.

LGD zobowiązana będzie również do przedstawienia przejrzystej procedury postępowania w przypadku wystąpienia konfliktu interesów. Wytyczne w tym zakresie zostaną sformułowane przez instytucję zarządzającą i będą wymagały wyłączenie co najmniej w przypadku gdy członek organu LGD wybierającego operacje jest wnioskodawcą, reprezentuje wnioskodawcę lub jest z nim spokrewniony. Dodatkowo zostanie sformułowany obowiązek publikowania deklaracji o bezstronności.

Przewiduje się okresową weryfikację osiągania przez LGD założonych wskaźników (tzw. kamieni milowych). W przypadku nieosiągnięcia założone do osiągnięcia w danym okresie czasu poziomu możliwa będzie redukcja budżetu LSR. Powstające w ten sposób oszczędności mogłyby być wykorzystane na dodatkowe wsparcie najbardziej efektywnych LGD na realizację dodatkowych zadań.

VIII.2 Wsparcie przygotowawcze

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Celem przedmiotowego wsparcia jest zachowanie i dalszy rozwój potencjału administracyjnego podmiotów, które spełniają podstawowe kryteria dotyczące wyboru LGD do realizacji LSR w okresie poprzedzającym ten wybór i udzielenie wsparcia w ramach kosztów bieżących i aktywizacji, w tym podtrzymanie żywotności LGD realizujących LSR w ramach PROW 2007-2013 oraz przygotowanie LSR zawierającej diagnozę obszaru przygotowaną we współpracy ze społecznościami lokalnymi i pokazującej główne kierunki rozwoju danego obszaru w tym wskazującej sposób wykorzystanie wsparcia z EFRROW dla osiągnięcia celów związanych z rozwojem obszarów wiejskich.

Rodzaj operacji

Budowanie zdolności, szkolenie i tworzenie sieci kontaktów oraz wypracowanie mechanizmów współpracy i włączania lokalnych społeczności w celu przygotowania i wdrożenia LSR.

Z uwagi na znaczne pokrycie obszaru kwalifikującego się do objęcia podejściem Leader przez LGD wybrane do realizacji LSR w ramach PROW 2007-2013 nie przewiduje się wsparcia w ramach „pakietu startowego LEADER”.

Koszty kwalifikowalne

Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się:

- koszty administracyjne, w tym koszty osobowe,
- koszty działań szkoleniowych przygotowujących lokalnych partnerów do opracowania i wdrażania LSR,,
- koszty związane z opracowaniem LSR, w tym koszty badań, analiz, opracowań i prowadzenia konsultacji ze społecznościami lokalnymi wspierających przygotowanie LSR (ograniczenie do 5% wszystkich kosztów) oraz koszty doradztwa

Beneficjenci

Stowarzyszenia mające osobowość prawną działające w oparciu przepisy dotyczące stowarzyszeń zawarte w ustawie o rozwoju obszarów wiejskich..

Warunki kwalifikowalności

Wszystkie gminy, których obszar jest objęty zakresem działalności wnioskodawcy są jej członkami i nie są członkami innych wnioskodawców, którzy ubiegają się o wsparcie przygotowawcze w ramach rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność.

Co najmniej po jednym podmiocie sektora publicznego, sektora społecznego i sektora gospodarczego, który mieszka lub ma siedzibę na obszarze każdej gminy będącej członkiem stowarzyszenia.

Obszar objęty zakresem działalności wnioskodawcy jest spójny przestrzennie.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Dotyczyć będą m.in. doświadczenia wnioskodawcy w zakresie realizacji projektów z wykorzystaniem funduszy unijnych, pracy ze społecznościami lokalnymi. Ponadto ocenie podlegać będzie syntetyczna wizja rozwoju obszaru objętego swoją działalnością z wykorzystaniem środków pochodzących z EFRROW.

Kryteria zostaną przyjęte przez Komitet Monitorujący Program.

Rodzaj wsparcia

Dotacja, która w zależności od rodzaju kosztów oraz decyzji wnioskodawcy może być przyjąć formę: zwrotu kosztów kwalifikowalnych, płatności ryczałtowych lub finansowania ryczałtowego określonego przez zastosowanie wartości procentowej do jednej lub kilku kategorii kosztów. Na wniosek wnioskodawcy, część wsparcia może być przekazana poprzez wypłatę zaliczki.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 95% kosztów kwalifikowanych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wsparcie nie może być łączone ze wsparciem przygotowawczym w ramach innych programów współfinansowanych ze środków funduszy WRS.

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VIII.3 Szczegółowy opis rodzajów operacji wdrażanych w ramach lokalnej strategii rozwoju

VIII.3.1 Transfer wiedzy i innowacji oraz doradztwo (art. 15 i 16)

Koszty kwalifikowalne

- wynajmu bazy dydaktycznej,
- opłata za pobyt w projekcie demonstracyjnym,
- wynagrodzenia wykładowców,
- noclegów i wyżywienia uczestników i prowadzących szkolenia,
- dojazdu na miejsce szkolenia,
- opracowania, druku i powielenia materiałów szkoleniowych,
- promocji szkoleń.

Koszty kwalifikowalne nie obejmują kosztów bieżących działalności.

Beneficjenci

Podmioty świadczące usługi szkoleniowe posiadające zdolność do czynności prawnych.

Warunki kwalifikowalności

Pomoc może być przyznana tylko beneficjentowi posiadającemu dokumenty potwierdzające kwalifikacje personelu do przeprowadzenia szkolenia.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Wybór operacji do finansowania będzie miał charakter konkursu. Kryteria wyboru operacji określone będą przez lokalne grupy działania.

Wybór tematyki szkolenia przez LGD musi zostać udokumentowany przeprowadzeniem analizy pozarolniczych potrzeb szkoleniowych na obszarze wdrażania LSR, która stanowiła podstawę dla dokonania selekcji tematu szkolenia.

Rodzaj wsparcia

Refundacja kosztów, koszty uproszczone w formie płatności ryczałtowych lub finansowania ryczałtowego

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 100% kosztów kwalifikowanych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

VIII.3.2 Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, w tym inkubatory kuchenne (art. 18 ust. lit. b)

Koszty kwalifikowalne

- budowa, modernizacja lub przebudowa budynków lub budowli stanowiących infrastrukturę przetwórstwa, przechowywania lub handlu produktami rolnymi (przy czym koszty budowy nie powinny przekroczyć 50% kosztów kwalifikowanych operacji),
- zakup lub instalacja maszyn lub urządzeń do przetwarzania, magazynowania, przygotowania produktów do sprzedaży lub sprzedaży,
- zakup lub instalacja aparatury pomiarowej, kontrolnej oraz sprzętu do sterowania procesem produkcji lub magazynowania,
- zakup specjalistycznych środków transportu (przy czym koszty zakupu środków transportu nie powinny przekroczyć 30% kosztów kwalifikowanych operacji)
- zakup lub instalacja urządzeń służących poprawie ochrony środowiska. zakup oprogramowania służącego zarządzaniu przedsiębiorstwem oraz sterowaniu procesem produkcji i magazynowania,
- przygotowanie dokumentacji technicznej projektu,
- przygotowanie biznesplanu,
- opłaty za patenty lub licencje,
- koszty nadzoru urbanistycznego, architektonicznego, budowlanego lub konserwatorskiego,
- utworzenie strony internetowej,
- opracowania strategii marketingowej produktu,
- uczestnictwa w systemach jakości,
- koszty prowadzenia doradztwa w przypadku inkubatorów kuchennych.

Koszty kwalifikowalne nie obejmują kosztów bieżących działalności.

Beneficjenci

Mikroprzedsiębiorcy (w rozumieniu zalecenia Komisji nr 2003/361/WE) prowadzący działalność w zakresie przetwórstwa, przygotowania do sprzedaży i wprowadzania do obrotu produktów rolnych (także rolnicy prowadzący działalność gospodarczą lecz

ubezpieczeni w KRUS) oraz rolnicy deklarujący podjęcie działalności w ww. zakresie w związku z uzyskaną pomocą.

W przypadku operacji polegających na tworzeniu tzw. inkubatorów kuchennych - podmioty posiadające zdolność do czynności prawnych utworzone w celu organizacji inkubatora kuchennego.

Warunki kwalifikowalności

- operacja jest zgodna z lokalną strategią rozwoju.
- operacja jest uzasadniona ekonomicznie (biznesplan).
- inwestycja spełnia wymagania dot. prowadzenia danej działalności gospodarczej określone prawem (standardy). W przypadku mikroprzedsiębiorców prowadzących działalność przetwórczą standardy muszą być spełnione na dzień składania wniosku o przyznanie pomocy, natomiast w przypadku podmiotów planujących podjęcie działalności gospodarczej na dzień złożenia ostatniego wniosku o płatność.
- pomoc pomoże być przyznana tylko raz w okresie realizacji Programu.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru zostaną określone przez LGD w LSR i będą podlegały ocenie podczas konkursu na wybór LSR. Każda zmiana w zakresie kryteriów wyboru będzie wymagała zgody instytucji, z którą LGD podpisała umowę na realizację LSR (samorząd województwa).

Wybór operacji do finansowania będzie miał charakter konkursu. Kryteria wyboru operacji określone będą przez lokalne grupy działania, jednakże premiowane będą operacje:

- innowacyjne,
- przewidujące zastosowanie rozwiązań zapewniających ochronę środowiska
- przeciwdziałające zmianie klimatu
- sprzyjające tworzeniu miejsc pracy,
- realizowane przez podmioty zakładające działalność, której podstawę będą stanowiły lokalne produkty rolne (lokalny produkt rolny – wytwarzany na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju).

Rodzaj wsparcia

Refundacja kosztów

Intensywność pomocy

Do 50% kosztów kwalifikowalnych operacji. W przypadku inkubatora kuchennego pomoc będzie miała charakter pomocy de minimis.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Inkubator kuchenny to podmiot działający w celu udostępnienia lokalnym producentom rolnym lub małym przetwórcom infrastruktury (pomieszczeń wyposażonych w urządzenia i maszyny niezbędne do przetwarzania i przygotowania produktów rolnych do sprzedaży), spełniającej wymagania weterynaryjne, sanitarne, dobrostanu zwierząt i ochrony środowiska. Usługi świadczone przez inkubator obejmowałyby również doradztwo (prawne, technologiczne i marketingowe), a także przygotowanie narzędzi internetowych niezbędnych do sprzedaży produktów rolnych. Zaawansowana forma inkubatora oferowałaby możliwość przechowywania produktów oraz wsparcie w ich dystrybucji.

Dodatkową korzyścią utworzenia inkubatora będą utworzone miejsca pracy.

VIII.3.3 Rozwój przedsiębiorczości (art. 20 ust. 1 lit. b)

Koszty kwalifikowalne

- 1) koszty budowy lub modernizacji nieruchomości,
- 2) koszty zakupu nowych maszyn, urządzeń i wyposażenia, w tym oprogramowania komputerowego, do wartości rynkowej majątku,
- 3) koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność gospodarczą jako mikro- lub małe przedsiębiorstwo przez co najmniej dwa lata przed złożeniem wniosku o przyznanie pomocy. Warunek ten nie dotyczy operacji z zakresu odnawialnych źródeł energii.

Warunki kwalifikowalności

- 1) siedziba lub oddział lub miejsce zamieszkania przedsiębiorcy (w tym deklarowany na potrzeby podatkowe), a w przypadku operacji związanych z nieruchomością, również miejsce położenia nieruchomości, znajdują się na obszarze wiejskim, poza obszarem funkcjonalnym miasta,
- 2) w wyniku realizacji operacji zostanie utworzone co najmniej jedno miejsce pracy; Warunek ten nie jest konieczny w przypadku podmiotów świadczących usługi dla gospodarstw rolnych w ramach Priorytetu 2.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru operacji zostaną określone z uwzględnieniem potrzeb regionalnych, oddzielnie dla operacji realizujących określone powyżej cele szczegółowe. Premiowane będą operacje o charakterze innowacyjnym, przyczyniające się w większym zakresie do tworzenia miejsc pracy.

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Powiązania z innymi przepisami

Definicja mikro, małych i średnich przedsiębiorstw zawarta w Zaleceniu Komisji z dnia 6 maja 2003 r. *dotyczącego definicji przedsiębiorstw mikro, małych i średnich* (Dz. Urz. L124 z 20.05.2003, str. 36).

Intensywność pomocy

Do 50 % kosztów kwalifikowalnych operacji. Limity pomocy będą uzależnione od utworzonych miejsc pracy. Dla operacji z zakresu odnawialnych źródeł energii zostaną określone szczególne warunki.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla działania

Pomoc ma charakter pomocy de minimis.

Wskaźniki

VIII.3.4 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 21)

Koszty kwalifikowalne

- koszty operacji polegających na badaniach i inwestycjach w poprawę stanu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego wsi,
- koszty inwestycji polegających na rozwoju i poprawie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym:
 - budowie, przebudowie lub wyposażeniu obiektów budowlanych służących turystyce i rekreacji,

- utworzenia narzędzi elektronicznych służących gromadzeniu oraz udostępnianiu informacji związanych z turystyką i rekreacją,
- oznakowania miejsc lub obiektów atrakcyjnych turystycznie,
- koszty inwestycji polegających na budowie lub poprawie infrastruktury związanej ze świadczeniem usług społecznych lub kulturalnych dla ludności.

Beneficjenci

Gmina, związek międzygminny, powiat, instytucje kultury będące jednostkami organizacyjnymi, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, w przypadku operacji z zakresu zachowania dziedzictwa kulturowego również kościoły.

Warunki kwalifikowalności

- operacja jest zgodna z lokalną strategią rozwoju,
- utworzona infrastruktura będzie ogólnodostępna,
- operacja ma charakter niekomercyjny
- podmiotom publicznym pomoc może być przyznana tylko raz na daną miejscowość w danym zakresie w ramach realizacji Programu,

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru zostaną określone przez LGD w LSR. Każda zmiana w zakresie kryteriów wyboru będzie wymagała zgody instytucji, z którą LGD podpisała umowę na realizację LSR (samorząd województwa).

Wybór operacji do finansowania będzie miał charakter konkursu. Kryteria wyboru operacji określone będą przez lokalne grupy działania, jednakże premiowane będą operacje m. in.:

- innowacyjne,
- w których zastosowane zostaną rozwiązania zapewniające ochronę środowiska,
- w których wykorzystane będą lokalne zasoby (surowce, miejscowa infrastruktura),,
- ukierunkowane na zaspokojenie potrzeb grup defaworyzowane w tym bezrobotnych, seniorów,
- lub sprzyjające tworzeniu miejsc pracy.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

Intensywność pomocy

Do 75 % kosztów kwalifikowanych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

VIII.3.5 Tworzenie i funkcjonowanie sieci w zakresie krótkich łańcuchów dostaw (art.36).

Koszty kwalifikowalne

- koszty inwestycyjne dotyczące budowy lub modernizacji obiektów budowlanych, również kosztów zakupu niezbędnego sprzętu i wyposażenia (nie przekraczające 50% kosztów kwalifikowalnych),
- zakup środków transportu wewnętrznego lub zewnętrznego (nie przekraczający 30% kosztów kwalifikowalnych),
- zakup narzędzi informatycznych,
- organizacja i przeprowadzanie spotkań/wyjazdów/wydarzeń z udziałem pomiotów zaangażowanych w przygotowanie/realizację przedsięwzięcia,
- podróże lub pobyty osób zaangażowanych w przygotowanie/realizację przedsięwzięcia,
- promocja i prowadzenie działań informacyjnych,
- badania, analizy, opracowania,
- opracowanie, druk lub powielenie materiałów bezpośrednio związanych z prowadzoną działalnością,
- wynagrodzenie za pracę oraz usługi świadczone w związku z przygotowaniem lub realizacją przedsięwzięcia,
- koszty bieżące związane z koordynacją działalności sieci lub przygotowaniem lub realizacją przedsięwzięcia,

Koszty organizacji spotkań/wyjazdów/wydarzeń, podróży lub pobytu, promocji i prowadzenia działań informacyjnych oraz badań, analiz i opracowań nie mogą przekroczyć 20% kosztów kwalifikowalnych.

Beneficjenci

Sieci - podmioty (przede wszystkim z obszaru objętego LSR) współpracujące na rzecz osiągnięcia celów określonych w LSR (inne niż grupy producentów rolnych, LGD i grupy operacyjne na rzecz innowacji). Co najmniej 2 podmioty.

Warunki kwalifikowalności

- Operacja realizowana jest w zakresie:
 - krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych,
 - lub usług turystycznych,
- operacja jest zgodna z lokalną strategią rozwoju.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru zostaną określone przez LGD w LSR i będą podlegały ocenie podczas konkursu na wybór LSR. Każda zmiana w zakresie kryteriów wyboru będzie wymagała zgody instytucji, z którą LGD podpisała umowę na realizację LSR (samorząd województwa).

Wybór operacji do finansowania będzie miał charakter konkursu. Kryteria wyboru operacji określone będą przez lokalne grupy działania, jednakże premiowane będą m. in. operacje:

- innowacyjne,
- w zakresie ekonomii społecznej,
- przewidujące zastosowanie rozwiązań zapewniających ochronę środowiska,
-
- sprzyjające tworzeniu miejsc pracy (powyżej jednego) lub zwiększeniu dochodów z prowadzenia działalności innej niż rolnicza,
- lub których podstawę będą stanowiły lokalne produkty rolne (lokalny produkt rolny – wytwarzany na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju).

Rodzaj wsparcia

Refundacja kosztów

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 50% kosztów kwalifikowanych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VIII.4 Wdrażanie projektów współpracy

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Osiągnięcie celów lokalnych strategii rozwoju (LSR) wszystkich lokalnych grup działania (LGD) będących partnerami projektu współpracy oraz nawiązanie bądź poszerzenie współpracy pomiędzy LGD.

Wdrażanie projektów współpracy nie jest typowym działaniem PROW. Wdrożenie tego działania jest odpowiedzią na potrzebę zintegrowania działań podejmowanych przez poszczególne LGD w celu realizacji opracowanych przez nie LSR. Projekt współpracy realizowany przez partnerskie LGD przyczynia się do osiągnięcia celów LSR wszystkich LGD w nim uczestniczących. Projekt współpracy jest realizacją wspólnego przedsięwzięcia, którego realizacja samodzielnie przez każdego z partnerów nie byłaby możliwa wcale, lub w znacznie mniejszym zakresie, przy poniesieniu analogicznych nakładów (finansowych, czasowych, organizacyjnych). Dzięki wspólnej realizacji projektu współpracy, partnerzy mają możliwość wykorzystania zasobów (wiedza, doświadczenie, zasoby ludzkie, kulturowe, organizacyjne, finansowe, przyrodnicze, techniczne itp.) jakimi dysponuje partner, przez co możliwe jest osiągnięcie celu projektu, wspólnie określonego przez partnerów.

Rodzaj operacji

Przygotowanie i wdrażanie przedsięwzięć dotyczących współpracy lokalnych grup działania

Koszty kwalifikowalne

Koszty przygotowania projektu współpracy mogą stanowić nie więcej niż 15% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Zakres kosztów kwalifikowalnych pokrywa się z zakresem kosztów w ramach Realizacji operacji w ramach LSR. Dodatkowo w ramach tego działania do kosztów kwalifikowalnych zalicza się koszty:

- Organizacji i przeprowadzania spotkań/wyjazdów/wydarzeń z udziałem pomiotów zaangażowanych w przygotowanie/realizację projektu współpracy
- Badań, analiz, opracowań
- Podróży lub pobytu osób zaangażowanych w przygotowanie/realizację projektu współpracy
- Tłumaczeń
- Opracowań, druku lub powielenia materiałów
- Promocji i prowadzenia działań informacyjnych
- Wynagrodzenia za pracę oraz świadczone w związku z przygotowaniem lub realizacją projektu współpracy usługi.

Beneficjenci

Lokalne grupy działania działające w formie stowarzyszeń mających osobowość prawną i działające w oparciu o przepisy specjalne dotyczące stowarzyszeń zawarte w ustawie ROW, wybrane do realizacji lokalnej strategii rozwoju.

Warunki kwalifikowalności

- projekt dotyczy współpracy międzyregionalnej (pomiędzy LGD w ramach jednego województwa lub z różnych województw) lub międzynarodowej
- projekt współpracy jest zgodny z LSR wszystkich wnioskujących LGD,
- projekt współpracy jest realizacją wspólnego przedsięwzięcia,
- projekt współpracy przyczyni się do osiągnięcia wskaźników określonych w LSR wszystkich wnioskujących LGD (tych wskaźników, których osiągnięcie zaplanowano poprzez projekt współpracy) – kryterium mierzalności, określoności w czasie, możliwości osiągnięcia w okresie realizacji projektu.

Projekt współpracy może być zawarty w LSR. Jeśli projekt jest w LSR zawarty, musi to mieć odzwierciedlenie we wskaźnikach. Powinno być jasno wskazane, które cele szczegółowe LSR zostaną zrealizowane przez dany projekt współpracy i na osiągnięcie jakiego wskaźnika realizacja projektu wpłynie. Wskaźnik powinien mieć określoną wartość wyjściową i docelową. Wymagany poziom osiągnięcia wskaźnika na koniec realizacji LSR: minimum 50%.

Jeśli projekt nie jest zawarty w LSR, jego realizacja będzie możliwa jeżeli do LSR zostaną dodane nowe wskaźniki lub zostanie podwyższony poziom obecnych, ze wskazaniem, że zostaną osiągnięte poprzez projekt współpracy. Pozostałe zasady analogiczne jak w przypadku projektu od początku zawartego w LSR.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Jednolite dla całego kraju opiniowane przez Komitet Monitorujący.

Rodzaj wsparcia

Refundacja, koszty uproszczone w formie płatności ryczałtowych lub finansowania ryczałtowego w przypadku przygotowania projektu współpracy.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 100% kosztów kwalifikowanych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

W ramach działania prowadzony jest ciągły nabór do wyczerpania środków. Projekty wybrane do dofinansowania muszą spełniać kryteria dostępu oraz osiągnąć minimalnie 60% w ramach oceny zgodnie z kryteriami wyboru.

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem działania) (poziom				

PROJEKT

VIII.5 Koszty bieżące

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Realizacja podejścia Leader, w tym wykonywanie zadań LGD określonych w Programie, wymaga wsparcia finansowego bieżącego funkcjonowania LGD, w tym jego biura. LGD ma szczególną rolę w systemie wdrażania wsparcia z EFRROW. Z jednej strony powierzono jej zadania związane z oceną operacji a z drugiej strony oczekuje się od niej, że będzie centrum aktywności lokalnej.

Wsparcie zapewni sprawną i efektywną pracę lokalnych grup działania (LGD), których lokalne strategie rozwoju (LSR) zostały wybrane w ramach rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność (RKLS) i prowadzone są w ramach przynajmniej jednego priorytetu programu rozwoju obszarów wiejskich / Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), w tym sprawne funkcjonowanie biura LGD oraz doskonalenie zawodowe osób uczestniczących w realizacji tych LSR.

Finansowe wsparcie kosztów bieżących LGD jest obowiązkowym elementem rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność.

Rodzaj operacji

Wsparcie bieżącego funkcjonowania LGD

Koszty kwalifikowalne

Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się:

- koszty administracyjne LGD, w tym koszty personelu,
- koszty szkolenia,
- koszty związane z kształtowaniem wizerunku,
- koszty finansowe,
- koszty związane z tworzeniem sieci kontaktów, w tym mające na celu przygotowanie projektu współpracy.

Beneficjenci

Lokalne grupy działania działające w formie stowarzyszeń mających osobowość prawną i działające w oparciu o przepisy specjalne dotyczące stowarzyszeń zawarte w ustawie ROW, wybrane do realizacji lokalnej strategii rozwoju.

Warunki kwalifikowalności

Zgodność z LSR.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Możliwość uzyskania wsparcia zapewniona jest dla wszystkich LGD wybranych do realizacji LSR

Rodzaj wsparcia

Dotacja, która w zależności od rodzaju kosztów oraz decyzji LGD może być przyjąć formę: zwrotu kosztów kwalifikowalnych, płatności ryczałtowych lub finansowania ryczałtowego określonego przez zastosowanie wartości procentowej do jednej lub kilku kategorii kosztów. Na wniosek LGD, część wsparcia może być przekazana poprzez wypłatę zaliczki.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 95% kosztów kwalifikowanych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wsparcie dla pojedynczej LGD ograniczone jest do wysokości sumy stałej kwoty bazowej oraz iloczynu liczby ludności zameldowanej na obszarze objętym LSR w momencie referencyjnym (np. 31.12.2013) i stałej kwoty dodatkowej.

Koszty bieżące wraz z kosztami aktywizacji nie mogą przekroczyć 25% ogólnego wsparcia kierowanego w ramach podejścia Leader z EFRROW na daną LSR.

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

VIII.6 Aktywizacja

Cele szczegółowe i cele przekrojowe

Realizacja podejścia Leader wymaga wsparcia finansowego działań animacyjnych prowadzonych przez LGD, stymulujących proces rozwoju lokalnego i prowadzących do pobudzenia lokalnej społeczności do realizacji projektów zgodnych ze strategią.

Warunkiem pobudzania i zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój obszaru oraz lepszego wykorzystania zasobów obszaru jest budowanie kapitału społecznego na wsi. Z uwagi na ogólnie niski poziom aktywności i zaangażowania społeczności wiejskich na polskiej wsi w struktury lokalne oraz niechęć do współpracy, działania aktywizujące, promocyjne czy szkoleniowe, jakie będą prowadzone przez lokalne grupy działania mają szczególnie istotne znaczenie dla rozwoju obszarów wiejskich w Polsce.

Celem finansowego wsparcia prowadzonej przez LGD animacji jest zapewnienie wsparcia dla potencjalnych beneficjentów w opracowaniu projektów, przygotowaniu wniosków i realizacji projektów (prowadzenie przez LGD doradztwa na rzecz potencjalnych beneficjentów LSR). Działanie przyczyni się także do budowania kapitału społecznego na wsi, a poprzez to do pobudzenia zaangażowania społeczności lokalnej, zgodnie z zasadą partycypacyjności, w rozwój obszaru oraz lepszego wykorzystania potencjału obszarów wiejskich i .

Wsparcie ma na celu zatem wzmacnianie i rozwój społeczności lokalnych oraz włączanie ich w działania na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR ale także promocję LGD i obszaru objętego LSR.

Wsparcie aktywizacji prowadzonej przez LGD jest obowiązkowym elementem rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność.

Rodzaj operacji

Wsparcie procesu aktywizacji związanej z realizacją LSR.

Koszty kwalifikowalne

Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się koszty niezbędne do prowadzenia procesu aktywizacji.

Beneficjenci

Lokalne grupy działania działające w formie stowarzyszeń mających osobowość prawną i działające w oparciu o przepisy specjalne dotyczące stowarzyszeń zawarte w ustawie ROW, wybrane do realizacji lokalnej strategii rozwoju.

Warunki kwalifikowalności

Zgodność z LSR.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Możliwość uzyskania wsparcia zapewniona jest dla wszystkich LGD wybranych do realizacji LSR

Rodzaj wsparcia

Dotacja, która w zależności od rodzaju kosztów oraz decyzji LGD może być przyjąć formę: zwrotu kosztów kwalifikowalnych, płatności ryczałtowych lub finansowania ryczałtowego określonego przez zastosowanie wartości procentowej do jednej lub kilku kategorii kosztów. Na wniosek LGD, część wsparcia może być przekazana poprzez wypłatę zaliczki.

Powiązania z innymi aktami ustawodawczymi

Intensywność pomocy

Do 95% kosztów kwalifikowalnych operacji

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Dodatkowe informacje specyficzne dla danego działania

Wsparcie dla pojedynczej LGD ograniczone jest do wysokości iloczynu liczby ludności zameldowanej na obszarze objętym LSR w momencie referencyjnym (np. 31.12.2013) i stałej kwoty. Ostateczna kwota przyznana LGD zależy będzie od oceny strategii komunikacyjnej przeprowadzonej podczas konkursu na wybór LSR.

Koszty aktywizacji wraz z kosztami bieżącymi nie mogą przekroczyć 25% ogólnego wsparcia kierowanego w ramach podejścia Leader z EFRROW na daną LSR.

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem (poziom działania)				

IX. - Pomoc techniczna

Podstawa prawna

Art. 52 projektu rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

Art. 51 ust. 3 projektu rozporządzenia w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Cele

- 1) Zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie, zarządzanie, monitorowanie, ocenę, informację i komunikację, tworzenie sieci, rozpatrywanie skarg oraz kontrolę i audyt;
- 2) Wdrożenie sprawnego i efektywnego systemu informacji i promocji PROW;
- 3) Realizacja zadań objętych realizacją Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, w tym sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- 4) Zmniejszenie obciążenia administracyjnego dla beneficjentów wzmocnienie potencjału organów państwa członkowskiego i beneficjentów w zakresie zarządzania i wykorzystania funduszy (wynika to z założeń WRS; do ustalenia pozostaje zakres wsparcia z PT PROW 2014 – 2020);
- 5) Zapewnienie finansowania kosztów związanych z pracami przygotowawczymi na potrzeby wytyczenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi;
- 6) Zapewnienie finansowania działań dotyczących poprzedzających oraz kolejnych okresów programowania.

Rodzaj operacji

Pomoc w postaci refundacji poniesionych kosztów kwalifikowalnych wypłaconych beneficjentowi na podstawie wniosku o płatność. Pomoc techniczna realizowana będzie poprzez następujące kategorie działań:

- 1) Działania wspierające instytucje odpowiedzialnych za przygotowanie, zarządzanie, monitorowanie, ocenę, informację i komunikację, tworzenie sieci, rozpatrywanie skarg oraz kontrolę i audyt;
- 2) Działania informacyjno – promocyjne dotyczące Programu (w tym m.in.: punkty informacyjne; strony internetowe; szkolenia, seminaria skierowane do potencjalnych beneficjentów Programu; zapewnienie informacji na temat rezultatów Programu);
- 3) Stworzenie i utrzymanie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich – zgodnie z art. 55 rozporządzenia dot. EFRROW;
- 4) Działania związane ze zmniejszeniem obciążenia administracyjnego dla beneficjentów oraz wzmocnieniem potencjału organów państwa członkowskiego i beneficjentów w zakresie zarządzania i wykorzystania funduszy;
- 5) Finansowanie działań związanych z pracami przygotowawczymi na potrzeby wytyczenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi;
- 6) Finansowanie działań, o których mowa powyżej dotyczących poprzedzających oraz kolejnych okresów programowania.

Koszty kwalifikowalne

Kwalifikowalne będą wydatki poniesione od dnia 1 stycznia 2014 roku.

Wydatek można uznać za kwalifikowalny jeżeli:

- 1) jest niezbędny dla realizacji projektu;
- 2) jest racjonalny;
- 3) jest rzetelnie udokumentowany i możliwy do zweryfikowania;
- 4) jest spójny z obowiązującymi przepisami;
- 5) jest ujęty na liście kosztów kwalifikowalnych.

Szczegółowe zasady dotyczące kwalifikowalności wydatków określone zostaną w odrębnym dokumencie.

Beneficjenci

- ~ Instytucja zarządzająca;
- ~ Agencja płatnicza;
- ~ Podmiot odpowiedzialny za akredytację agencji płatniczej;

- ~ Podmioty, którym zostaną delegowane zadania instytucji zarządzającej i agencji płatniczej;
- ~ Podmioty odpowiedzialne za zapewnienie rozpowszechniania informacji na temat Programu;
- ~ Podmioty zaangażowane w działania związane z utworzeniem i utrzymaniem, zarządzaniem i obsługą Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich;
- ~ UZP (jeżeli wynikać to będzie z odrębnych przepisów).

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

A - kryteria dostępu

- 1) projekt jest zgodny z celami Pomocy technicznej;
- 2) projekt obejmuje koszty kwalifikowalne;
- 3) okres realizacji projektu jest zgodny z okresem realizacji PROW - przewiduje się możliwość skrócenia okresu realizacji z powodu konieczności rozliczenia środków Unii Europejskiej.

B – kryteria wyboru

Pomoc techniczna przewidziana jest jako wsparcie określonych beneficjentów, udzielane w zależności od istniejących i zgłoszonych potrzeb.

Rodzaj wsparcia

Pomoc będzie udzielana na zasadzie zwrotu poniesionych kosztów. Projekty mogą być realizowane w kilku etapach.

Intensywność pomocy

Do 100% Kosztów kwalifikowalnych operacji.

Poziom współfinansowania

Do ustalenia zgodnie z przepisami rozporządzenia EFRROW.

Wskaźniki

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Razem				

PROJEKT

X. - System instytucjonalny dla Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich

Instytucja zarządzająca

Funkcję instytucji zarządzającej pełni minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Do zadań Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako instytucji zarządzającej należy zarządzanie programem i wdrażanie go w efektywny, skuteczny i prawidłowy sposób. W celu należytego zarządzania programem instytucja zarządzająca jest odpowiedzialna m.in. za:

- 1) określenie kryteriów wyboru operacji w ramach wszystkich działań;
- 2) monitorowanie jakości realizacji Programu;
- 3) sporządzanie rocznych sprawozdań z postępu wdrażania Programu;
- 4) zagwarantowanie przeprowadzania ocen Programu;
- 5) zagwarantowanie, że przed zatwierdzeniem płatności agencja płatnicza otrzymuje wszystkie niezbędne informacje, w szczególności dotyczące stosowanych procedur oraz wszelkich przeprowadzanych kontroli w odniesieniu do operacji wybranych do finansowania;
- 6) zapewnienie reklamy i promocji Programu, w tym za pośrednictwem krajowej sieci obszarów wiejskich;
- 7) zagwarantowanie, że beneficjenci oraz inne podmioty zaangażowane w realizację operacji:
 - a) są poinformowani o swoich obowiązkach wynikających z udzielonej pomocy oraz prowadzą oddzielny system rachunkowości albo korzystają z odpowiedniego kodu rachunkowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją,
 - b) są świadomi wymogów dotyczących dostarczania danych instytucji zarządzającej oraz zapisywania danych dotyczących produktów i rezultatów.

Instytucja zarządzająca może powierzyć wykonywanie swoich zadań innemu podmiotowi, jednak w takim przypadku instytucja zarządzająca zachowuje pełną odpowiedzialność za skuteczność i prawidłowość zarządzania i wykonywania tych zadań.

Agencja płatnicza

Rolę agencji płatniczej pełni Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) na podstawie uzyskanej akredytacji. Agencja płatnicza jest odpowiedzialna za zarządzanie wydatkami oraz ich kontrolę.

Do zadań agencji płatniczej należy m.in.:

- 1) zarządzanie operacjami związanymi z interwencją publiczną, za które są odpowiedzialne oraz zapewnienie kontroli tych operacji; na Agencji spoczywa ogólna odpowiedzialność w tym zakresie;
- 2) dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów;
- 3) sporządzanie rocznych sprawozdań finansowych dotyczących wydatków, poświadczenia dotyczącego zarządzania w odniesieniu do kompletności, rzetelności i prawdziwości

- sprawozdań rocznych, prawidłowości funkcjonowania systemów kontroli wewnętrznej, legalności i prawidłowości transakcji; sporządzanie rocznych streszczeń końcowych sprawozdań z audytu i przeprowadzonych kontroli; sporządzanie deklaracji wydatków;
- 4) dochodzenie należności z tytułu płatności dokonanych w ramach Programu i prowadzenie księgi dłużników.

Agencja płatnicza może delegować swoje zadania innym podmiotom, za wyjątkiem dokonywania płatności.

Jednostka certyfikująca

Rolę jednostki certyfikującej, podobnie jak w perspektywie 2007-2013, pełni Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej na podstawie przepisów o kontroli skarbowej, który wykonuje swoje zadania przy pomocy komórek organizacyjnych wyodrębnionych w tym celu

w strukturze urzędu obsługującego Ministra Finansów.

Podmioty wdrażające

W celu zapewnienia sprawnego wdrażania Programu, instytucja zarządzająca i agencja płatnicza mogą powierzyć część zadań związanych z realizacją Programu podmiotom wdrażającym. Przy czym w przypadku powierzenia wykonywania części zadań innemu podmiotowi, instytucja zarządzająca oraz agencja płatnicza zachowują pełną odpowiedzialność za skuteczność i prawidłowość zarządzania i wykonywania tych zadań.

Zakłada się, że działania Programu wdrażane będą przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencję Rynku Rolnego, Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa i samorządy województw. Ponadto, rolę jednostki centralnej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich pełnić będzie Krajowe Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Działania / poddziałania	Podmiot wdrażający
Transfer wiedzy i innowacji	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Doradztwo	Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa
Współpraca	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Modernizacja gospodarstw rolnych	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Premia dla młodych rolników	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Restrukturyzacja małych gospodarstw	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Przetwórstwo i marketing produktów rolnych	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Tworzenie grup producentów rolnych	Agencja Rynku Rolnego
Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	Samorządy województw
Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych oraz wprowadzanie działań zapobiegawczych	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Działanie rolnośrodowiskowoklimatyczne	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Płatności z tytułu ONW	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Scalanie gruntów	Samorządy województw
Rolnictwo ekologiczne	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
LEADER	Samorządy województw
Pomoc techniczna Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Krajowe Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie

PROJEKT

XI. - System monitorowania i oceny

Opis procedur monitorowania i ewaluacji

Procedury monitorowania

Zgodnie z art. 79 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia Rozwoju Obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), instytucja zarządzająca oraz komitet monitorujący monitorują jakość realizacji programu poprzez wskaźniki finansowe oraz wskaźniki produktów i celów.

Monitorowanie realizacji Programu

Realizację programu będą monitorować: instytucja zarządzająca, komitet monitorujący, agencja płatnicza oraz instytucje zaangażowane we wdrożenie poszczególnych działań. Monitoring operacji współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) prowadzony będzie na podstawie skwantyfikowanych wskaźników finansowych, wskaźników produktów oraz wskaźników celów.

Informacje służące monitorowaniu programu gromadzone będą na szczeblu instytucji wdrażających oraz agencji płatniczej, na podstawie dokumentów przedłożonych przez beneficjentów oraz dokumentów opracowywanych przez instytucje wdrażające i agencję płatniczą, jak również danych statystycznych. Na podstawie zestawionych danych instytucje wdrażające będą przygotowywały sprawozdania bieżące i roczne sprawozdania z postępu realizacji programu.

Dane będą przekazywane do agencji płatniczej, a następnie do instytucji zarządzającej w formie elektronicznej lub papierowej, zgodnie z ustalonymi zasadami. Na podstawie sprawozdań otrzymanych od agencji płatniczej instytucja zarządzająca sporządzi roczne sprawozdania z postępu realizacji programu.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki monitorowania zostaną zdefiniowane dla PROW zgodnie z systemem określonym na poziomie unijnym zgodnie z art. 76 rozporządzenia EFRROW wytycznymi zawartymi we Wspólnych Ramach Monitorowania i Oceny (CMEF), przy uwzględnieniu specyfiki poszczególnych działań realizowanych w ramach Programu. Określone będą:

- wskaźniki kontekstowe, opisujące ogólne trendy, które mogą mieć wpływ na realizację WPR, na rozwój społeczno-gospodarczy, sektor rolnictwa oraz środowiska w Polsce. (np. PKB na jednego mieszkańca, stopa bezrobocia). Pozyskiwane będą ze statystyki publicznej,
- wskaźniki produktu, charakteryzują zakres wsparcia udzielanego w ramach realizacji polityki, będące bezpośrednio efektem realizacji operacji w ramach działania, jako pierwszy krok w kierunku realizacji celu interwencji. Wskaźniki te, będą miały, określone wartości docelowe. Przedstawione będą

w jednostkach liczbowych bądź w ujęciu finansowym (np. liczba wspartych młodych rolników, liczba gospodarstw, które otrzymały wsparcie inwestycyjne, liczba hektarów wspartych w ramach płatności bezpośrednich, kwota udzielonego wsparcia). Pozyskiwane będą bezpośrednio z systemu monitorowania,

- wskaźniki celu, określone przez KE dla poszczególnych celów szczegółowych na poziomie sześciu priorytetów rozwoju obszarów wiejskich, powiązane bezpośrednio z logiką i celami interwencji. Mierzone na podstawie planowanych wskaźników produktów dla poszczególnych działań.,
- wskaźniki rezultatu, określone na poziomie KE dla wybranych celów szczegółowych. Mierzą bezpośrednie efekty realizacji działań, które nastąpiły po zakończeniu i w wyniku realizacji operacji (np. zwiększenie efektywności wykorzystania energii w rolnictwie i przetwórstwie żywności dzięki projektom wspieranym w ramach PROW). Pomiar wskaźników rezultatów ma się odbywać za pomocą badania ewaluacyjnego,
- wskaźniki oddziaływania – wychodzą poza bezpośredni efekt interwencji, oceniają efekty operacji w dłuższej perspektywie. Jako wskaźniki oddziaływania, na poziomie KE, wskazane zostały wybrane wskaźniki kontekstowe (np. stopa bezrobocia na obszarach wiejskich w porównaniu z resztą gospodarki, przedsiębiorczość w rolnictwie). Pozyskiwane będą ze statystyki publicznej oraz badań ewaluacyjnych.

Zgodnie z art. 76 rozporządzenia EFRROW wskaźniki połączone są ze strukturą i celami ram polityki rozwoju obszarów wiejskich oraz umożliwiają ocenę postępów, skuteczność i efektywność w zakresie realizacji polityki w stosunku do celów na poziomie unijnym oraz krajowym. Dane dla celów monitorowania będą gromadzone na poziomie operacji, działań i celów szczegółowych.

Roczne sprawozdanie z realizacji programu

Od 2016 do 2024 roku instytucja zarządzająca, w terminie do dnia 30 czerwca każdego kolejnego roku przedstawi Komisji Europejskiej roczne sprawozdanie z postępu realizacji programu za rok poprzedni. Sprawozdanie przedłożone w 2016 roku obejmuje lata kalendarzowe 2014 i 2015.

Zgodnie z wymogami określonymi w art. 44 rozporządzenia WRS oraz art. 82 rozporządzenia EFRROW, roczne sprawozdania z postępu realizacji programu zawierają w szczególności:

- Informacje na temat realizacji finansowej programu (zobowiązania finansowe i wydatki w podziale na działania),
- Informacje na temat realizacji zakładanych wskaźników (produktów i celów), określonych ilościowo w programie,
- Informacje na temat działań podejmowanych w celu spełnienia uwarunkowań ex ante i wszelkie działania, które wpływają na wykonanie programu oraz podjęte środki naprawcze,
- Opis działań podjętych w odniesieniu do planu oceny.

Roczne sprawozdanie z postępu realizacji programu przedłożone w 2017 roku zawiera dodatkowo:

- opis postępów dotyczących osiągnięcia celów programu,
- opis realizacji działań mających na celu uwzględnienie zasad:

promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, zrównoważonego rozwoju (art. 7 i 8 rozporządzenia WRS),

- informacje na temat wsparcia wykorzystanego do realizacji celów dotyczących zmiany klimatu,
- ocenę postępów w zapewnianiu zintegrowanego podejścia do wykorzystania EFRROW i innych instrumentów finansowych UE w celu wspierania rozwoju terytorialnego obszarów wiejskich, w tym poprzez lokalne strategie rozwoju,
- ustalenia dotyczące osiągnięcia celów w odniesieniu do każdego priorytetu zawartego w programie.

Roczne sprawozdanie z postępu realizacji programu przedłożone w 2019 roku, poza wyżej wymienionymi zakresami informacji, zawiera dodatkowo opis wkładu programu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Zgodnie z art. 81 ust. 1 lit. e) rozporządzenia EFRROW roczne sprawozdanie z postępu realizacji programu, przed wysłaniem do Komisji Europejskiej, jest przedstawiane Komitetowi Monitorującemu w celu analizy i jego zatwierdzenia.

Zgodnie z art. 14 f ust. 5 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, roczne sprawozdania z postępu realizacji programu przekazywane będą ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego w terminie 6 miesięcy od zakończenia każdego roku kalendarzowego. Pierwsze sprawozdanie za lata 2014-2015 przekazane będzie w 2016 r. Roczne sprawozdanie za 2023 rok przekazane będzie w terminie do dnia 31 stycznia 2025 r. Roczne sprawozdania z postępu realizacji programu posłużą do przeprowadzania ocen realizacji Umowy Partnerstwa.

System informacji elektronicznej

Zgodnie z art. 77 rozporządzenia EFRROW najważniejsze informacje na temat realizacji programu, każdej operacji wybranej do finansowania, a także na temat ukończonej operacji, potrzebne do monitorowania i oceny, w tym najważniejsze informacje o beneficjencie i projekcie, są rejestrowane i zachowywane w formie elektronicznej.

Dane operacyjne z realizacji Programu będą pozyskiwane z agencji płatniczej oraz instytucji zaangażowanych we wdrożenie poszczególnych działań.

System będzie umożliwiał przesyłanie danych w formie elektronicznej pomiędzy instytucjami uczestniczącymi we wdrażaniu programu przy zastosowaniu zasad bezpieczeństwa.

Zadania i skład Komitetu Monitorującego

Komitet Monitorujący Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich powołany zostanie przez Instytucję Zarządzającą. Komitet będzie działał na podstawie zarządzenia o jego powołaniu i przyjętego przez Komitet regulaminu.

Do zadań Komitetu Monitorującego należeć będzie w szczególności:

1. opiniowanie propozycji kryteriów wyboru operacji, przedstawionych przez Instytucję Zarządzającą,
 2. dokonywanie przeglądu realizacji programu, jego celów szczegółowych w oparciu o wskaźniki monitorowania oraz wszelkich kwestii, które wpływają na realizację programu,
 3. opiniowanie zmian programu zaproponowanych przez instytucję zarządzającą,
 4. zatwierdzanie sprawozdania rocznego z realizacji programu,
- dokonywanie przeglądu realizacji planu ewaluacji,

Komitet Monitorujący może zgłaszać instytucji zarządzającej zalecenia dotyczące realizacji programu i jego oceny, włączając uwagi dotyczące zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. W przypadku zgłoszenia zaleceń, Komitet monitoruje ich realizację.

W skład Komitetu Monitorującego wejdą przedstawiciele interesariuszy ze strony rządowej, samorządowej, organizacji pozarządowych oraz partnerów społecznych i gospodarczych oraz środowisk naukowych.

W pracach Komitetu Monitorującego (bez prawa głosu) mogą również uczestniczyć m.in. przedstawiciele Agencji Płatniczej i Komisji Europejskiej.

Lista członków Komitetu Monitorującego zostanie opublikowana. Przewiduje się możliwość uczestniczenia w pracach Komitetu innych osób, zaproszonych przez Przewodniczącego.

Ocena PROW 2014-2020

Celem realizacji działań związanych z oceną PROW 2014-2020, jest systematyczna poprawa skuteczności i efektywności pomocy udzielanej w ramach programu oraz uzyskanie informacji o efektach wdrażania programu, w tym w szczególności jego efektywności, skuteczności i wpływu zarówno w odniesieniu do celów określonych w programie, jak i celów strategii Europa 2020.

Ocenę programu organizuje się na bazie wieloletniej i obejmuje ona okres 2014-2023. Ocena prowadzona będzie zgodnie ze wspólnym systemem monitorowania i oceny opracowywanym wspólnie przez Komisję i Państwa Członkowskie i przyjętym przez KE w drodze aktów wykonawczych. (art. 74 rozporządzenia EFRROW).

Ze względu na moment przeprowadzania ewaluacji, w okresie programowania 2014-2020 wyróżnia się:

- ewaluację ex ante (przed rozpoczęciem realizacji programu)

Ocena ex ante prowadzona jest równoległe z procesem programowania (art. 84 rozporządzenia EFRROW). Celem oceny ex ante jest poprawa jakości projektowanego programu. Wyniki przedstawione będą w załączniku do programu.

- ewaluację bieżącą (w trakcie realizacji programu)

Podczas okresu programowania instytucja zarządzająca przeprowadza oceny bieżące, w tym oceny efektywności, skuteczności i wpływu każdego programu. Co najmniej raz podczas okresu programowania ocena obejmie analizę sposobu, w jaki wsparcie w ramach programu przyczyniło się do osiągnięcia celów w odniesieniu do każdej osi priorytetowej.

Proces oceny realizowany będzie w oparciu o plan ewaluacji, stanowiący integralną część programu. Minimalne wymagania dotyczące planu oceny zostaną określone przez KE w akcie delegowanym. Generalnie plan ewaluacji będzie opisywał cele oceny, system zarządzania i koordynacji procesu oceny, główne obszary badawcze, określenie źródeł danych niezbędnych dla sprawnego przeprowadzania procesu oceny, harmonogram, opis procesu udostępniania wyników ocen, opis zasobów niezbędnych dla sprawnej realizacji planu, w tym wskazania zdolności administracyjnych i planowanych zasobów finansowych,.

- ewaluację ex post (po zakończeniu realizacji programu).

Ocena ex-post bada skuteczność i efektywność programu oraz jego wkład w realizację unijnej strategii Europa 2020 (art. 50 rozporządzenia WRS). Ocena ex post musi być przekazana KE do dnia 31 grudnia 2023 roku.

Podstawą dla prowadzenia ewaluacji (poza oceną ex ante) są dane pochodzące z systemu monitorowania, określone poprzez system wskaźników dotyczących poszczególnych priorytetów, celów szczegółowych oraz działań. Punktem wyjścia dla pozyskiwania tych danych są informacje dotyczące pojedynczych realizowanych operacji, pochodzące z dokumentów przedkładanych przez beneficjentów (wnioski o pomoc, wnioski o płatność).

W zależności od charakteru i tematyki danego badania konieczne będzie pozyskiwanie metodami ilościowymi lub jakościowymi dodatkowych danych pochodzących z różnych źródeł (beneficjenci, instytucje zaangażowane w realizację Programu, władze samorządowe, partnerzy społeczni itd.). Wykorzystywane będą też dane statystyczne i wyniki innych badań naukowych i ewaluacyjnych. Triangulacja zastosowana zarówno w odniesieniu do metod zbierania danych (różnorodność zastosowanych metod), jak i wobec źródeł informacji ma na celu uzyskanie wiarygodnej, pogłębionej wiedzy o osiąganych efektach oraz przydatnych rekomendacji dotyczących ewentualnej modyfikacji przyjętych rozwiązań odnośnie sposobu / zakresu realizacji Programu.

Za ewaluację programu odpowiada Instytucja Zarządzająca. Główne zadania IZ w zakresie oceny to:

- 1) koordynacja procesu ewaluacji w ramach PROW 2014-2020 ;
- 2) projektowanie, przeprowadzanie/zlecenie oraz realizacja/nadzór ewaluacji na poziomie Programu, priorytetów, celów szczegółowych lub działań;
- 3) zarządzanie procesem wdrażania rekomendacji;
- 4) budowanie potencjału ewaluacyjnego.

W procesie ewaluacji uczestniczą także instytucje, zaangażowane w proces wdrażania programu, w szczególności Agencja Płatnicza i Instytucje Wdrażające oraz Komitet Monitorujący.

Określając szczegółowo zakres i terminy realizacji badań ewaluacyjnych IZ współpracuje z Grupą Zarządzającą Ewaluacją (GZE). W skład GZE wejdą przedstawiciele Instytucji Zarządzającej, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Komitetu Monitorującego, Samorządów Województw, Głównego Urzędu Statystycznego, ośrodków naukowo-badawczych oraz innych podmiotów zaproszonych przez IZ.

Włączenie podmiotów zewnętrznych w proces oceny pozwoli na usprawnienie współpracy i poczucia odpowiedzialności za program przez zewnętrznych interesariuszy a tym samym przyczyni się do wzrostu znaczenia ewaluacji w procesie zarządzania programem.

W proces informowania o wynikach oceny Programu będzie włączona jak największa liczba instytucji, organizacji pozarządowych i partnerów społeczno-gospodarczych

Rozpowszechnianie wiedzy i informacji na temat ewaluacji PROW 2014-2020 będzie realizowane głównie poprzez:

- a) publikowanie na stronie internetowej raportów z badań ewaluacyjnych,
- b) prezentowanie wyników ewaluacji na posiedzeniach Komitetu Monitorującego,
- c) organizowanie spotkań i konferencji poświęconych omówieniu kluczowych wyników ewaluacji,
- d) przekazywanie informacji o wynikach ewaluacji pracownikom Instytucji Zarządzającej i innych instytucji zaangażowanym we wdrażanie programu a nie zaangażowanym bezpośrednio w proces ewaluacji.

W okresie 2014-2020 zwiększony zostanie nacisk na sposób wykorzystania wniosków i rekomendacji z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych. Regularne monitorowanie postępów we wdrażaniu rekomendacji zapewni większą przejrzystość procesu podejmowania decyzji, oraz podniesie użyteczność ewaluacji w zarządzaniu i wdrażaniu Programu. Wyniki badań ewaluacyjnych, w tym w szczególności wnioski i rekomendacje będą przedkładane Komitetowi Monitorującemu i będą stanowić punkt wyjścia do ewentualnych modyfikacji programu.

Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 będzie stale współpracowała z krajowymi i zagranicznymi podmiotami zewnętrznymi zaangażowanymi w proces monitorowania i

oceny funduszy Unii Europejskiej (przede wszystkim z wykonawcami ewaluacji PROW 2014-2020, Komisją Europejską, Europejską Siecią Ewaluacyjną, Agencją Płatniczą, Instytucjami Wdrażającymi oraz Krajową Jednostką Ewaluacji). Dodatkowo IZ PROW 2014-2020 będzie współpracowała z ekspertami zewnętrznymi, beneficjentami i innymi podmiotami mającymi wpływ na proces monitorowania i oceny PROW 2014-2020

PROJEKT

XII. - Opis Planu komunikacyjnego

Zgodnie art. 73 ust.1 lit.c Instytucja zarządzająca zapewnia reklamę i promocję programu, w tym z wykorzystaniem krajowej sieci obszarów wiejskich, poprzez informowanie potencjalnych beneficjentów, organizacji zawodowych, partnerów gospodarczych i społecznych, podmiotów zaangażowanych we wspieranie równości kobiet i mężczyzn oraz organizacji pozarządowych, w tym organizacji zajmujących się kwestiami środowiska naturalnego, o możliwościach oferowanych przez program i zasadach oraz trybie udzielania pomocy finansowej w ramach programu, a także poprzez informowanie beneficjentów o wysokości wkładu Unii i ogółu społeczeństwa o roli odgrywanej przez Unię w programie. Cel ten będzie realizowany poprzez Plan komunikacyjny, stanowiący element Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, który obejmie następujące elementy.

Upowszechnianie wiedzy na temat Programu, zasad jego wdrażania oraz wkładu Wspólnoty w realizację Programu.

Realizowane projekty komunikacyjne zapewnią dostęp do wiedzy o zakresie pomocy oraz ogólnych zasadach dotyczących wdrażania Programu a także o zakresie udzielanej pomocy przez Unię Europejską Rzeczpospolitej Polskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Informacje przekazywane są poprzez następujące formy komunikacji:

- a) szkolenia, konferencje i seminaria,
- b) publikacja materiałów informacyjnych,
- c) publikacja aktualnych informacji i dokumentów dotyczących Programu na stronach internetowych,
- d) punkty informacyjne,
- e) szkolenia dla pracowników punktów informacyjnych.

Zapewnienie odpowiedniej wizualizacji Programu

Celem jest wypromowanie wizualne Programu, zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat jego realizacji i wkładu Wspólnoty oraz rozpowszechnienie wizualnej marki Programu. Odbiorcami projektów komunikacyjnych są: ogół społeczeństwa, środki masowego przekazu, partnerzy społeczni i gospodarczy, organizacje i instytucje pozarządowe, związki, stowarzyszenia i instytucje działające bezpośrednio i pośrednio w sektorach rolnym i obszarów wiejskich, centra informacji europejskiej Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce .

Informowanie społeczeństwa o Programie, rezultatach jego realizacji oraz o wkładzie Wspólnoty w realizację Programu

Celem jest poinformowanie ogółu społeczeństwa o rezultatach programu oraz o roli Wspólnoty we współfinansowaniu projektów przyczyniających się do rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Cel realizowany jest w szczególności poprzez:

- współpracę ze środkami masowego przekazu,
- publikowanie materiałów informacyjnych w prasie, kampanie reklamowe horyzontalne w radio i telewizji,
- realizację konkursów wiedzy o PROW 2014-2020 i polityce rozwoju obszarów wiejskich,
- opracowywanie audycji i programów edukacyjnych rozpowszechniających wiedzę na temat Programu i jego Realizacji,
- prowadzenie stałych działań informacyjnych na stronach MRiRW, stronach MRR poświęconych Funduszom Europejskim oraz na portalu KSOW,
- udział w kampaniach informacyjno-promocyjnych organizowanych przez MRR.

Zapewnieniu informacji o nowym okresie programowania 2021-2027 dla potencjalnych beneficjentów i ogółu społeczeństwa.

Celem jest przekazanie informacji o nowym okresie programowania 2021 – 2027 oraz o działaniach jakie będą podejmowane w ramach nowego programu. Ponadto zostaną przeprowadzone konsultacje społeczne programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2021-2027. Organizowane będą konferencje, spotkania informacyjne, prace grup roboczych oraz interaktywne konsultacje on – line wykorzystujące dostępne narzędzia informatyczne i telefonii mobilnej.

Sposób wdrażania Planu Komunikacyjnego

Upowszechniania wiedzy i informacji o warunkach i trybie przyznawania pomocy w ramach PROW 2014-2020, realizowane jest w ramach Planu Komunikacyjnego przez Instytucję Zarządzającą i podmioty, którym delegowano zadania IZ.

Zadania z zakresu informowania o rezultatach programu dla ogółu społeczeństwa, w tym upowszechnianie dobrych praktyk są realizowane przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich zgodnie z zasadami przyjętymi dla realizacji działań w ramach Planu Działania.

Plan Komunikacyjny jest opiniowany, jako element Planu Działania KSOW, przez Grupę Roboczą ds. KSOW.

XIII. - Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

Podstawa prawna

Art. 55 Rozporządzenia Rady i Parlamentu (WE) w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Zasięg geograficzny

Zasięg funkcjonowania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich obejmuje terytorium całego kraju.

Cel

- a) zwiększenia udziału zainteresowanych stron we wdrażaniu rozwoju obszarów wiejskich;
- b) podniesienia jakości realizacji programu rozwoju obszarów wiejskich;
- c) informowania społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i wsparciu finansowym;
- d) promowania innowacji w produkcji żywności na obszarach wiejskich i w leśnictwie.

Rodzaj operacji

Cele realizowane są w szczególności poprzez następujące rodzaje operacji określone w ramach planu działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich:

- rozpowszechnianie informacji na temat wyników monitoringu i oceny realizacji działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie finansowej 2014-2020,
- zapewnienie działań sieciujących dla nauki, doradców i służb wspierających wdrażanie innowacji na obszarach wiejskich,
- gromadzenie przykładów projektów obejmujących wszystkie priorytety programu rozwoju obszarów wiejskich,
- zapewnienie szkoleń i sieciowania lokalnych grup działania, w tym pomoc techniczna w zakresie współpracy międzyterytorialnej i transnarodowej, ułatwiania współpracy pomiędzy LGD oraz poszukiwanie partnerów do współpracy w ramach działania Współpraca Art.36,
- ułatwianie wymiany wiedzy tematycznej i analitycznej pomiędzy interesariuszami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich i wymiana oraz rozpowszechnianie rezultatów,
- plan komunikacyjny – określony w punkcie XII,
- współpraca z Europejską Siecią Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- współpraca z Europejską Siecią Innowacji.

Struktura Organizacyjna KSOW i zadania podmiotów zaangażowanych we wdrażanie sieci.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi pełniący funkcję Instytucji Zarządzającej PROW 2014-2020:

- nadzoruje realizację zadań KSOW,
- monitoruje realizację planu działania KSOW na podstawie przekazywanych przez Krajowe Centrum Doradztwa Rolniczego danych monitoringowych.

Jednostka Centralna - Krajowe Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie

Do zadań CDR należy:

- opracowanie planu działania KSOW, w tym określenie priorytetów, kryteriów wyboru projektów, wskaźników monitorowania, opracowanie zakresu działań oraz planu komunikacyjnego we współpracy z IZ i podmiotami, którym delegowano zadania IZ, jednostkami regionalnymi i partnerami sieci,
- powołanie i obsługa grupy roboczej ds. KSOW,
- wdrażanie planu działania KSOW na poziomie krajowym,
- koordynowanie wdrażania planu działania KSOW na poziomie województw (nadzorowanie jednostek regionalnych wdrażających plan, prowadzenie monitoringu realizacji planu),
- identyfikacja partnerów krajowych i współpraca z partnerami krajowymi,
- zapewnienie informacji i promocji KSOW,
- współpraca z Europejską Siecią Obszarów Wiejskich (ESOW) oraz Siecią Ewaluacyjną,
- realizacja zadań sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR).

Zadania jednostek regionalnych – działające na poziomie województw:

- wdrażanie planu działania KSOW na poziomie regionalnym,
- powołanie i obsługa grupy roboczej ds. KSOW na poziomie regionalnym,
- udział w opracowywaniu planów działań w zakresie zadań realizowanych na poziomie regionalnymi,
- identyfikacja partnerów na poziomie regionalnym i współpraca z partnerami regionalnymi,
- opracowywania sprawozdań z planu działania KSOW w zakresie zadań realizowanych na poziomie regionalnym,
- realizacja zadań sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich na poziomie regionalnym (SIR).

Realizację zadań sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich będą koordynować na poziomie województwa Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego

Grupa robocza ds. KSOW

- opiniowanie planu działania i zmian do planu,
- opiniowanie sprawozdań z realizacji planu działania KSOW,
- zapewnienie wymiany wiedzy tematycznej, analitycznej i ułatwianie współpracy pomiędzy partnerami sieci poprzez tworzenie grup tematycznych na poziomie krajowym.

Wojewódzkie grupy robocze ds. KSOW

- opiniowanie planu działania KSOW i zmian do planu na poziomie regionalnym,
- opiniowanie sprawozdań z realizacji planu działania KSOW,
- zapewnienie wymiany wiedzy tematycznej, analitycznej i ułatwianie współpracy pomiędzy partnerami sieci poprzez tworzenie grup tematycznych na poziomie regionalnym.

Monitorowanie i ocena

Instytucja Zarządzająca - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi monitoring i ocenę funkcjonowania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na podstawie danych monitoringowych przekazywanych przez jednostkę centralną – Krajowe Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz na podstawie badań zleconych zewnętrznym jednostkom oceniającym.

Finansowanie

	Stawka wkładu EFRROW (%)	Całkowita kwota EFRROW 2014-2020	Całkowita kwota wydatków publicznych 2014-2020	Dodatkowe finansowanie krajowe (pomoc państwa)
Funkcjonowanie				
Realizacja Planu Działania				
Razem				

XIV. - Działania podejmowane w celu zaangażowania partnerów

Określenie partnerów, z którymi prowadzono konsultacje:

W proces przygotowania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 zostali włączeni następujący partnerzy²¹:

1. organy lokalne, organy regionalne i inne władze publiczne;
2. partnerzy gospodarczy i społeczni;
3. podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie w tym partnerzy działający na rzecz ochrony środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie równości i niedyskryminacji.

W tym celu Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zarządzeniem z dnia 8 kwietnia 2013r., powołał organ opiniodawczo-doradczy, tj. Zespół - Grupę roboczą wspierającą prace nad przygotowaniem programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020. Określony w zarządzeniu skład Zespołu - Grupy roboczej odpowiada zakresowi interesariuszy wskazanemu w uchwale nr 1/2013 Międzyresortowego Zespołu do spraw Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej, uwzględniając przedstawicieli strony rządowej oraz samorządowej, a także szerokie grono, partnerów społecznych działających w obszarze objętym przygotowywanym programem operacyjnym, jak również przedstawicieli środowisk naukowych i służb doradczych.

Do zadań Zespołu - Grupy należało w szczególności:

- opiniowanie, analizowanie i omawianie sposobu ukierunkowania i koordynacji poszczególnych instrumentów wsparcia;
- opiniowanie, analizowanie i omawianie wniosków płynących z dokumentów związanych z przeprowadzaniem ewaluacji ex-ante i oceny oddziaływania na środowisko programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020;
- monitorowanie postępów w wypełnianiu warunkowości ex-ante istotnych dla przygotowania i realizacji programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020.

Zgodnie z ww. zarządzeniem powołano również 5 podgrup tematycznych, które wspomagały pracę Zespołu - Grupy. Celem utworzonych podgrup było wypracowanie szczegółowych propozycji i rekomendacji odnośnie kształtu PROW 2014-2020:

- podgrupa 1: ds. ułatwiania transferu wiedzy w rolnictwie,
- podgrupa 2: ds. poprawy konkurencyjności i zwiększenia rentowności gospodarstw rolnych oraz poprawy organizacji łańcucha żywnościowego i promowania zarządzania ryzykiem w rolnictwie,

²¹ Zgodnie z art. 5 projektu rozporządzenia WRS.

- podgrupa 3: ds. odtwarzania, ochrony i wzmocnienia ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa oraz wspierania efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym,
- podgrupa 4: ds. zwiększenia włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i promowania rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich,
- podgrupa 5: ds. pomocy technicznej.

Prace Zespołu - Grupy były podstawowym narzędziem procesu konsultacji społecznych Programu.

Uzupełnieniem prac Zespołu – Grupy były prowadzone on-line konsultacje społeczne Programu za pośrednictwem strony internetowej MRiRW (www.minrol.gov.pl) i Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (www.ksow.gov.pl). W ramach kolejnych etapów konsultacji społecznych, za pośrednictwem adresu e-mail: konsultacjePROW@minrol.gov.pl, zainteresowani mogli przekazywać uwagi, komentarze i propozycje do kolejnych wersji projektów Programu. Taka forma upowszechnienia konsultacji społecznych dała możliwość ogółowi społeczeństwa wypowiedzenia się nt. propozycji Programu.

Dodatkowo, PROW 2014-2020 opiniowany był przez podmioty skupiające partnerów społeczno – gospodarczych, instytucje administracji publicznej oraz partnerów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w tym:

- Grupę Roboczą Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich;
- wojewódzkie grupy robocze Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich;
- Samorządy Województw;
- Komitet Monitorujący PROW 2007-2013.

Wyniki konsultacji

Zgodnie z powyższym, proces konsultacji prowadzony był równolegle z pracami nad przygotowaniem Programu w ramach trzech etapów:

Etap I - konsultacje Wstępnego zarysu PROW 2014-2020,

Etap II - konsultacje Wstępnego projektu PROW 2014-2020,

Etap III – konsultacje Projektu PROW 2014–2020.

Konsultacje wstępnych założeń do PROW 2014-2020 oraz działania informacyjne, dotyczące nowego okresu programowania rozpoczęły się we wrześniu 2012r. W ramach organizowanych przez zewnętrznych partnerów spotkań oraz seminariów informacyjnych i szkoleń w zakresie PROW 2007-2013, przekazywane były informacje na temat prowadzonych wstępnych prac nad przygotowaniem programu, projektów rozporządzeń UE dotyczących PROW 2014-2020 oraz prowadzonych badawczych prac eksperckich w

zakresie przygotowania programu. Informacje te były prezentowane, m.in. na seminariach i konferencjach dla samorządów województw, członków grup producentów rolnych, przedstawicieli ośrodków doradztwa rolniczego, izb rolniczych. Dodatkowo w listopadzie i grudniu 2012r. w 16 województwach zorganizowano konferencje regionalne, na których prezentowane były efekty wdrażania PROW 2007-2013 oraz informacje na temat nowego okresu programowania 2014-2020. W konferencjach tych uczestniczyli rolnicy, producenci rolni, przedstawiciele regionalnych branżowych organizacji i stowarzyszeń rolniczych oraz przedstawiciele samorządów gminnych, powiatowych i wojewódzkich.

Etap I konsultacji.

II poł. kwietnia 2013r. rozpoczęto konsultacje społeczne Wstępnego zarysu PROW 2014-2020. Czas zakończenia konsultacji prowadzonych w ramach I etapu: 30 czerwca 2013r. W okresie od kwietnia do czerwca 2013r., głównym przedmiotem prac powołanego Zespołu-Grupy była analiza SWOT, której wyniki wskazały na konkretne potrzeby finansowania środkami publicznymi konkretnych działań wspierających rozwój obszarów wiejskich. W związku z powyższym, również pierwsze spotkania podgrup tematycznych powołanych w ramach Zespołu-Grupy poświęcone były pogłębionej dyskusji nad projektami analizy SWOT przygotowanej przez ekspertów MRiRW dla poszczególnych priorytetów wynikających z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Przedstawiciele poszczególnych grup zgłosili uwagi i postulaty do prezentowanych analiz. Ponadto, w trakcie prac Zespołu-Grupy przedstawiono założenia Programu w tym projekt analizy SWOT oraz charakterystykę proponowanych do realizacji nowego Programu działań. Członkowie Zespołu-Grupy mieli możliwość zgłoszenia uwag i komentarzy do przygotowanych materiałów.

W dniu 17 kwietnia 2013r. założenia do PROW 2014 – 2020 zostały zaprezentowane na posiedzeniu Sejmowej Komisji ds. Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

- W dniu 17 kwietnia 2013r. prezentacja założeń odbyła się na X posiedzeniu Grupy Roboczej ds. KSOW.
- W dniu 23 kwietnia 2013r. odbyło się pierwsze posiedzenie Zespołu – Grupy roboczej wspierającej prace nad przygotowaniem programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020. W trakcie pierwszego posiedzenia zaprezentowano Wstępny zarys PROW 2014-2020 oraz omówiono harmonogram dalszych prac nad Programem.
- W dniu 24 kwietnia 2013r. uruchomiono konsultacje on-line. Wstępny zarys Programu został zamieszczony na stronie internetowej MRiRW (www.minrol.gov.pl) oraz na portalu Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (www.ksow.gov.pl). Za pośrednictwem adresu: konsultacjePROW@minrol.gov.pl wszyscy interesariusze mogli zgłaszać swoje wnioski, postulaty i uwagi do w/w dokumentu. W przypadku konsultacji prowadzonych w trybie on-line termin zgłaszania uwag wyznaczono na 15 maja 2013r.
- W dniu 24 kwietnia 2013r. na konferencji zorganizowanej przez Kancelarię Prezydenta RP, poświęconej wyzwaniom rolnictwa i obszarów wiejskich w świetle nowego okresu programowania na lata 2014-2020, przedstawiciel Ministerstwa RiRW zaprezentował Wstępny zarys PROW 2014-2020. W Konferencji uczestniczyli przedstawiciele Senatu RP, Parlamentu Europejskiego oraz środowisk i organizacji sektora rolno-spożywczego

- i obszarów wiejskich, w tym: przedstawiciele Krajowej Rady Izb Rolniczych, instytucji naukowo-badawczych i rolniczych uczelni wyższych oraz związków i organizacji branżowych i zawodowych rolników i producentów rolnych.
- W dniu 30 kwietnia 2013r. Wstępny zarys PROW 2014-2020 został przekazany do konsultacji samorządom województw.
 - W dniu 8 maja 2013r. Wstępny zarys został również zaprezentowany na spotkaniu grupy roboczej przy Konwencji Marszałków RP.
 - Dotychczas zostały zorganizowane posiedzenia wszystkich pięciu podgrup tematycznych, działających w ramach Zespołu – Grupy Roboczej wspierającej prace nad przygotowaniem programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020. Odbyły się posiedzenia następujących podgrup tematycznych:
 - 8, 23, 27 maja - posiedzenia Podgrupy 2 (2 i 3 priorytet)
 - 9 maja, 17 czerwca i 1 lipca - posiedzenia Podgrupy 3 (priorytet 4 i 5)
 - 10 maja, 3 czerwca - posiedzenia Podgrupy 1 (1 priorytet)
 - 10 maja, 13 czerwca - posiedzenia Podgrupy 4 (6 priorytet)
 - 18 czerwca – posiedzenie podgrupy 5 (Pomoc Techniczna)

Ze względu na konieczność bardzo silnego ukierunkowania wsparcia, nie tylko przyszłego programu na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, ale również pozostałych programów operacyjnych (obu polityk), szczególnego znaczenia nabrała kwestia analizy SWOT. Wyniki analizy wskazały na konkretne potrzeby finansowania środkami publicznymi konkretnych działań wspierających rozwój obszarów wiejskich. W związku z powyższym, pierwsze spotkania podgrup poświęcone zostało pogłębionej dyskusji nad projektami analizy SWOT przygotowanej przez ekspertów MRiRW dla poszczególnych priorytetów wynikających z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Przedstawiciele poszczególnych grup zgłosili uwagi/komentarze do prezentowanych analiz.

Ponadto, w niektórych przypadkach prace prowadzone w podgrupach dotyczyły również zakresu proponowanego wsparcia, doboru działań czy kwestii szczegółowych dotyczących degressywności.

- W dniu 10 maja 2013r. na posiedzeniu Wielkopolskiego Forum Rolniczego odbywającego się podczas Krajowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych w Poznaniu przedstawiciel MRiRW zaprezentował „Wstępny zarys Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020” i zaprosił wszystkich zainteresowanych do włączania się w prace grup roboczych opiniujących projekt Programu. Uczestnikami Wielkopolskiego Forum Rolniczego byli laureaci i nominowani konkursu Wielkopolski Rolnik Roku, przedstawiciele samorządów miast i gmin Wielkopolski, podmioty gospodarcze branży rolno-spożywczej, organizacje rolnicze, instytuty naukowe i organizacje oraz instytucje działające na rzecz rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego.
- W dniu 21 maja 2013r. odbyło się kolejne - drugie posiedzenie Zespołu – Grupy roboczej wspierającej prace nad przygotowaniem PROW na lata 2014-2020. W trakcie spotkania została zaprezentowana analiza SWOT PROW 2014-2020 oraz wnioski i rekomendacje wypracowane w trakcie prac podgrup ds. priorytetów. Ponadto,

wykonawca oceny ex ante Programu przedstawi uwagi i rekomendacje do Wstępnego zarysu PROW 2014-2020 przygotowane przez zespół ewaluatorów.

- W dniu 5 czerwca 2013r. podczas Międzyresortowego Zespołu ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej, przedstawiciel MRiRW, zaprezentował założenia PROW 2014-2020.
- W dniu 14 czerwca 2013r. przedstawiciel MRiRW przedstawił założenia PROW na spotkaniu organizowanym przez Samorząd Województwa Podkarpackiego, Krajowego Stowarzyszenia Sołtysów oraz Podkarpacką Izbę Rolniczą (Polańczyk, woj. podkarpackie).
- W dniu 17 czerwca 2013r. podczas debaty „Perspektywy finansowe dla wielkopolskiej wsi w przewidywaniach PROW i WRPO na lat 2014-2020” organizowanej przez Wielkopolską Izbę Rolniczą, Pani Z. Szalczyk, Podsekretarz Stanu MRiRW przedstawiła m.in. założenia dot. PROW 2014-2020.
- W dniu 18 czerwca 2013r. w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej odbyło się spotkanie, w trakcie którego omówione zostały założenia i stan prac nad PROW 2014-2020 w celu koordynacji działań obejmujących wsparcie osób z terenów wiejskich w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej UE 2014-2020.
- W dniu 19 czerwca 2013r. Warmińsko-Mazurska Izba Rolnicza zorganizowała spotkanie w trakcie którego przedstawiciel MRiRW przedstawił założenia PROW 2014-2020.
- W dniu 18 czerwca 2013r. odbyło się pierwsze spotkanie podgrupy 5 ds. pomocy technicznej. W trakcie spotkania zaprezentowano podstawy założeń programowania pomocy technicznej PROW 2014-2020 oraz wstępne propozycje dot. wdrażania PT PROW 2014-2020, Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich i działań informacyjno-promocyjnych.
- W dniu 21 czerwca 2013r. podczas posiedzenia Komitetu Monitorującego PROW 2007-2013, założenia do nowego Programu zostały zaprezentowane przedstawicielom KE ds. Rolnictwa oraz przedstawicielom Komitetu.

XV. - Zestawienie wskaźników monitorowania celów szczegółowych w ramach PROW 2014-2020

Priorytet	Cel szczegółowy	Wskaźniki
1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich	1A. Zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> - Udział wydatków na 3 działania: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Transfer wiedzy i działania informacyjne,</i> - <i>Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i zastępstw,</i> - <i>Współpraca</i> <p style="text-align: center;">w łącznej kwocie wydatków na Program.</p>
	1B. Wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem, a badaniami i innowacją	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba operacji w zakresie współpracy objętych działaniem <i>Współpraca</i> (grupy, sieci, klastry, projekty pilotażowe)

	1C. Promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba przeszkolonych osób (w odniesieniu do wszystkich celów szczegółowych).
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych	2A. Ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw stojących przed problemami strukturalnymi, szczególnie gospodarstw o niskim poziomie uczestnictwa w rynku, gospodarstw prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach i gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej	<ul style="list-style-type: none"> – % gospodarstw rolnych, które otrzymały wsparcie na inwestycje w restrukturyzację w stosunku do łącznej liczby gospodarstw rolnych na obszarze wdrażania Programu w roku bazowym
	2B. Ułatwianie wymiany pokoleniowej w sektorze rolnym	<ul style="list-style-type: none"> – % gospodarstw rolnych, które otrzymały wsparcie na podstawie biznes planu / inwestycje dla młodych rolników w stosunku do łącznej liczby gospodarstw rolnych na obszarze wdrażania programu w roku bazowym.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie	3A. Lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw,	<ul style="list-style-type: none"> – % gospodarstw rolnych wspieranych w ramach systemów jakości, lokalnych rynków

	grupy producentów i organizacje międzybranżowe	i krótkich łańcuchów dostaw, grup producentów w stosunku do łącznej liczby gospodarstw rolnych na obszarze wdrażania programu w roku bazowym.
	3B. Wspieranie zarządzania ryzykiem w gospodarstwach rolnych	<ul style="list-style-type: none"> – % gospodarstw rolnych wspieranych w zakresie zarządzania ryzykiem w stosunku do łącznej liczby gospodarstw rolnych na obszarze wdrażania programu w roku bazowym.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa	4A. Odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów	<ul style="list-style-type: none"> – % użytków rolnych objętych projektami wspierającymi bioróżnorodność; – % użytków leśnych objętych projektami wspierającymi bioróżnorodność.
	4B. Poprawa gospodarowania wodą	<ul style="list-style-type: none"> – % użytków rolnych objętych projektami wspierającymi gospodarowanie wodą; – % użytków leśnych objętych projektami wspierającymi gospodarowanie wodą.

	4C. Poprawa gospodarowania glebą	<ul style="list-style-type: none"> – % użytków rolnych objętych projektami wspierającymi gospodarowanie glebą; – % użytków leśnych objętych projektami wspierającymi gospodarowanie glebą.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym	5E. Zwiększenie sekwestracji dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie	<ul style="list-style-type: none"> – % gruntów rolnych i leśnych objętych projektami ukierunkowanymi na zwiększenie sekwestracji dwutlenku węgla.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich	6A. Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych, małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba utworzonych miejsc pracy dzięki wspieranym projektom.

	6B Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none">- % ludności wiejskiej objętej Lokalnymi Strategiami Rozwoju;- Liczba ludności wiejskiej objęta Lokalnymi Strategiami Rozwoju- liczba utworzonych miejsc pracy dzięki projektom wspieranym w ramach LEADER;- ludność wiejska korzystająca z udoskonalonych usług / infrastruktury.
--	--	---

PROJEKT